

جمهوری اسلامی ایران

وزارت امور اقتصادی و دارایی

معاونت سیاست گذاری و راهبری اقتصادی

به نام خدا

پایش توسعه اقتصادی استان خراسان رضوی: تحلیل، مقایسه، سیاست گذاری

(سیاست گذاری منطقه‌ای مبتنی بر داده‌های اقتصادی)

ایران

استان خراسان رضوی

مشخصات عمومی استان

- نام استان: خراسان رضوی
- جمعیت: ۷,۱ میلیون نفر (برآورد ۱۴۰۳)
- مساحت: ۱۱۹۰۰۰ کیلومتر مربع (۷,۳ درصد سهم از کشور)
- تعداد شهرستانها: ۳۴ شهرستان
- ترسیم نقش استان در اقتصاد ملی

درآمد عمومی
(میلیارد ریال)
هفت ماهه ۱۴۰۴

تحقق درآمد های عمومی
(درصد تحقق)
هفت ماهه ۱۴۰۴

درآمد مالیاتی
(میلیارد ریال)
هفت ماهه ۱۴۰۴

تحقق درآمد های مالیاتی
(درصد تحقق)
هفت ماهه ۱۴۰۴

میزان سرمایه گذاری خارجی (مصوب)
(میلیون دلار)
هفت ماهه ۱۴۰۴

میزان سرمایه گذاری خارجی وارده (جذب شده و ثبت شده)
(هزار دلار)
هفت ماهه ۱۴۰۴

صادرات (قطعی)
(میلیون دلار)
هفت ماهه ۱۴۰۴

صادرات (قطعی)
(هزار تن)
هفت ماهه ۱۴۰۴

واردات
(میلیون دلار)
هفت ماهه ۱۴۰۴

واردات
(هزار تن)
هفت ماهه ۱۴۰۴

مانده کل سپرده بانکی (پس از کسر سپرده قانونی)
(میلیارد ریال)
تا پایان مرداد ماه ۱۴۰۴

مانده کل تسهیلات (جاری و غیر جاری)
(میلیارد ریال)
تا پایان مرداد ماه ۱۴۰۴

حق بیمه تولیدی
(میلیارد ریال)
سال ۱۴۰۲

ضریب نفوذ بیمه
(درصد)
سال ۱۴۰۲

سهم استان در تولید ناخالص داخلی (بدون نفت)
(درصد)
سال ۱۴۰۰

ارزش کل معاملات سهام
(میلیارد ریال)
هفت ماهه سال ۱۴۰۴

ارزش کل معاملات سهام
(میلیون سهم)
هفت ماهه سال ۱۴۰۴

نرخ مشارکت
(درصد)
فصل تابستان سال ۱۴۰۴

نرخ بیکاری
(درصد)
فصل تابستان سال ۱۴۰۴

نرخ تورم
(درصد)
۱۲ ماهه منتهی به مهر ماه سال ۱۴۰۴

خلاصه مدیریتی

جایگاه و نقش ملی و منطقه‌ای استان خراسان رضوی

استان خراسان رضوی با جمعیت ۷,۱ میلیون نفر و سهم ۷,۳ درصدی از مساحت کشور، یکی از استان‌های کلیدی اقتصاد ایران است. این استان با ۳۴ شهرستان و موقعیت ژئوپلیتیک ممتاز در مرزهای شرقی، به ویژه مرزهای افغانستان و ترکمنستان، و دسترسی به کریدورهای ترانزیتی ریلی و جاده‌ای، ظرفیت بالایی برای تبدیل شدن به یک مرکز ترانزیت و تجارت بین‌المللی دارد. همچنین برخورداری از ظرفیت‌های خدماتی و گردشگری گسترده در مشهد، این استان را به دومین مقصد مهم مذهبی جهان اسلام تبدیل کرده است.

ساختار اقتصادی استان

اقتصاد استان خراسان رضوی بر پایه سه بخش اصلی خدمات، صنعت و معدن و کشاورزی شکل گرفته است. سهم هر بخش در GDP استان در سال ۱۴۰۰ به ترتیب شامل خدمات ۶۰,۲٪، صنعت و معدن ۲۹,۵٪ و کشاورزی ۱۰,۳٪ بوده است. رتبه استان در میان استان‌های کشور، در بخش خدمات سوم، در کشاورزی چهارم و در صنعت یازدهم است. اقتصاد استان به طور غالب خدمات محور است:

- **خدمات:** ۶۰٪ تولید ناخالص داخلی استان؛
- **کشاورزی:** جایگاه ممتاز در محصولات استراتژیک و دامی؛
- **صنعت و معدن:** حضور صنایع فولادی، غذایی، نساجی و معادن مهم؛ اما نیازمند ارتقای بهره‌وری.

این ساختار، بر محوریت گردشگری، کشاورزی صادراتی و صنایع تبدیلی استوار است.

بخش کشاورزی: مزیت‌های راهبردی با چالش‌های زیرساختی

روندهای آماری پنج ساله نشان می‌دهد اگرچه استان همچنان جزو سه استان برتر کشور در تولیدات شاخص است، اما **رشد منفی** برخی اقلام مانند شیرخام، گوشت قرمز و زعفران طی سال‌های اخیر، چالش‌های اساسی را آشکار کرده است. وابستگی به نهاده‌های وارداتی، هزینه‌های بالای تولید و ضعف زنجیره ارزش باعث شده سهم استان از صادرات جهانی زعفران کاهش یابد؛ در حالی که افغانستان با تعرفه صفر در برخی بازارها به رقیبی جدی تبدیل شده است. افزایش بهره‌وری آب از طریق توسعه **سیستم‌های نوین آبیاری** و تمرکز بر **صنایع بسته‌بندی و فرآوری** می‌تواند ارزش افزوده بخش کشاورزی را چندبرابر کند.

مزیت‌ها

- رتبه اول کشور در: زعفران، زیره، خربزه، پنبه؛
- تنوع ژنتیکی بالای محصولات باغی و دارویی؛
- ظرفیت پرورش دام سبک و سنگین و تولید فرآورده‌های دامی.

چالش‌ها

- بحران آب و بهره‌وری پایین منابع؛
- وابستگی به نهاده‌های دامی وارداتی؛
- مشکلات صادرات و قیمت گذاری محصولات از جمله زعفران.

فرصت‌های توسعه

- ایجاد شهرک‌های گلخانه‌ای و صنایع تبدیلی؛
- توسعه کشت‌های کم‌آب‌بر و کشاورزی قراردادی؛
- توسعه پایانه صادراتی و شبکه حمل‌ونقل سردخانه‌ای.

صنعت و معدن: زیرساخت موجود و ضرورت نوسازی

تولیدات صنعتی شامل فولاد خام، فرش ماشینی و کاغذ است؛ اما نوسانات شدید ناشی از محدودیت‌های انرژی و خام‌فروشی معادن، ظرفیت واقعی استان را محدود کرده است. همچنین تحریم‌ها و مشکلات زیرساختی مانع رشد پایدار این بخش شده است. نوسانات تولید فولاد خام، الیاف مصنوعی و کاغذ طی دوره ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۳ نشان‌دهنده حساسیت بالای بخش صنعت به انرژی و سیاست‌های ارزی است. با وجود سابقه صنعتی مناسب و دسترسی به بازارهای منطقه‌ای، فروسودگی خطوط تولید و محدودیت توسعه در شهرک‌های صنعتی، مانع جهش تولید است. بیش از ۵۸٪ معادن در حریم اراضی کشاورزی قرار دارند که مانع توسعه اصولی استخراج شده است. تمرکز بر فرآوری مواد معدنی به جای خام‌فروشی می‌تواند درآمد این حوزه را چندین برابر کند.

مزیت‌ها

- ظرفیت بالای فولاد، مواد غذایی، نساجی و شیمیایی؛
- وجود معادن ارزشمند (از جمله فیروزه نیشابور)؛
- شهرک‌ها و نواحی صنعتی گسترده.

موانع رشد

- قطعی انرژی (برق و گاز)؛
- خام‌فروشی مواد معدنی و ضعف در فرآوری؛
- فرسودگی تجهیزات صنعتی و مشکلات ارزی؛
- کمبود زمین صنعتی و ضعف زیرساختی برخی شهرک‌ها.

فرصت های توسعه

- سرمایه گذاری در معدن و صنایع معدنی پیشرفته؛
- توسعه صنایع دانش بنیان و کاهش مصرف انرژی؛
- تقویت زیرساخت های صادرات محور و لجستیکی.

خدمات و گردشگری: موتور پیشران اقتصاد استان

بخش خدمات عمدتاً بر گردشگری زیارتی متمرکز است؛ و حرم امام رضا (ع) نقش کلیدی در جذب گردشگر داخلی و بین المللی دارد. سهم این بخش از GDP استان پایدار است و رشد آن تحت تأثیر شوک های خارجی نوسانی بوده، اما نسبت به میانگین ملی عملکرد مناسبی دارد. سالانه حدود **ده ها میلیون** زائر وارد مشهد می شوند؛ اما به دلیل **تمرکز یکنواخت خدمات در اطراف حرم** و ضعف مدیریت مقاصد، متوسط اقامت و سرانه هزینه گردشگر پایین است. گردشگری سلامت فرصتی راهبردی است؛ اما **زنجیره خدمات از فرودگاه تا بیمارستان** نیازمند یکپارچگی است. پیش بینی ها نشان می دهد توسعه زیرساخت های دیجیتال مانند **کیف پول گردشگر خارجی**، رزرو یکپارچه و پرداخت بین المللی، سهم خدمات صادراتی را به شدت افزایش خواهد داد.

ظرفیت ها

- حرم مطهر امام رضا (ع)؛
- مرکز گردشگری سلامت ایران با بیمارستان های مجهز؛
- جاذبه های تاریخی و فرهنگی در مشهد، نیشابور، توس، کلات و ...،
- صنایع دستی و سوغات با ارزش صادراتی مانند فیروزه، فرش، زعفران.

چالش ها

- کمبود پروازهای بین المللی و حمل و نقل مسافری؛
- نبود تنوع خدمات گردشگری و ضعف معرفی جاذبه ها؛
- کاهش قدرت خرید گردشگران داخلی.

فرصت ها

- توسعه گردشگری هوشمند و خدمات مالی بین المللی؛
- تکمیل پروژه های بزرگ گردشگری در شاندیز، توس و ...؛
- تبدیل مشهد به مقصد درمانی بین المللی.

تأمین مالی و فضای کسب و کار

- **سپرده‌ها:** سهم استان از کل سپرده‌های بانکی کشور از ۴,۱۹٪ در ۱۴۰۰ به ۳,۶۳٪ در نیمه اول ۱۴۰۴ کاهش یافته است.
- **تسهیلات:** سهم تسهیلات پرداختی از ۳,۳۰٪ به ۳,۲۵٪ کاهش یافته و نسبت مصارف به منابع پایین تر از میانگین کشوری است.
- **تأمین مالی غیر بانکی:** سهم پایین استان از بازار سرمایه و فقدان نهادهای مالی تخصصی و پیچیدگی فرآیندهای بورسی مانع جذب سرمایه می شود.
- استان در جذب **تسهیلات تبصره ۱۸** رتبه اول کشور را در برخی سالها کسب کرده است.
- چالش های سیستمی، بروکراسی و تأخیر در تخصیص منابع هنوز مانع توسعه سرمایه گذاری است.
- ظرفیت های بازار سرمایه هنوز به طور کامل فعال نشده اند، اما پتانسیل بالایی برای تأمین مالی وجود دارد.
- **محیط کسب و کار و صدور مجوزها:** شاخص محیط کسب و کار استان در تابستان ۱۴۰۴ برابر ۵,۴۹ است که علی رغم دارا بودن رتبه اول در کشور، بدتر شدن عدد شاخص در مقایسه با بهار ۱۴۰۴ (۵,۱۶) نشان دهنده نگرانی فعالان اقتصادی از بی ثباتی قیمت ها، دشواری تأمین مالی و ناپایداری قوانین و مقررات است. چالش های صدور مجوز شامل مشکلات کد آیسیک، پروانه کار اتباع خارجی و فرآیندهای اداری دستگاه های دولتی است.

اولویت های سیاست گذاری توسعه استان

۱. **اصلاح و افزایش سهم منابع مالی** برای بخش خدمات و گردشگری؛
۲. **نوآوری و دیجیتال سازی** در کشاورزی، صنعت و خدمات؛
۳. **رفع کلوکاه های انرژی** و ساخت نیروگاه های تجدیدپذیر؛
۴. **توسعه زیر ساخت های ترانزیتی** و پایانه های صادراتی؛
۵. **تسریع فرآیندهای مجوزدهی و جذب سرمایه گذار؛**
۶. **برندسازی جهانی محصولات** و توسعه بازارهای صادراتی؛
۷. **توانمندسازی نیروی کار** با مهارت های متناسب با صنایع هدف.

مزیت های جغرافیایی مرتبط با سرمایه گذاری و تجارت خارجی (مثال: مرز تجاری،

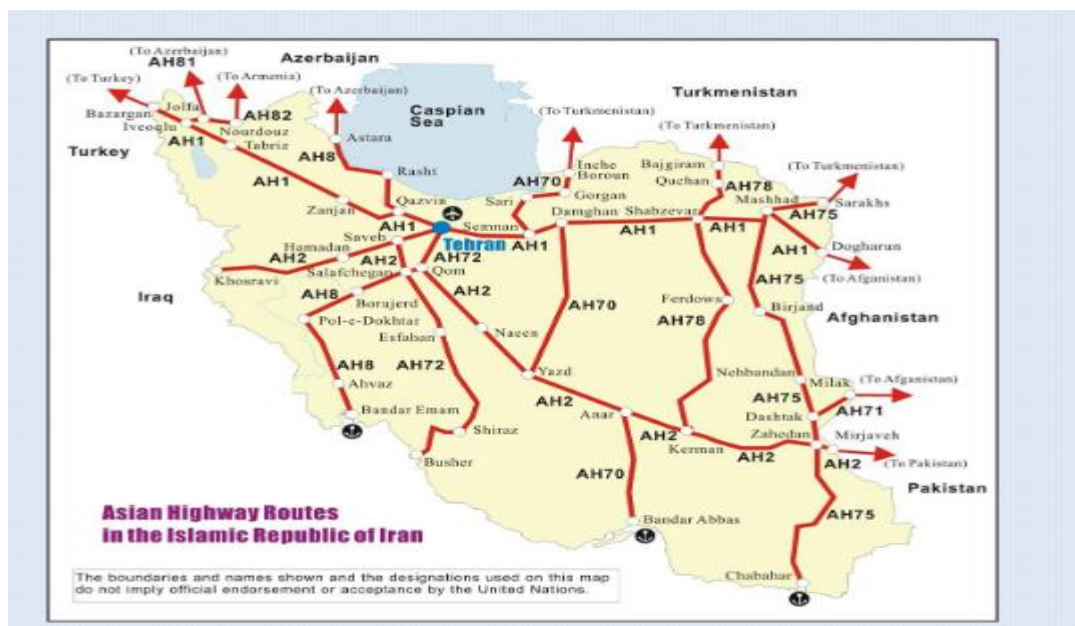
دسترسی به بنادر، قرارگیری در کریدورهای ترانزیتی)

الف - اهمیت خراسان رضوی در ترانزیت بین المللی به دو دلیل است:

از یک سو خراسان رضوی متصل به شبکه ریلی است که امکان انتقال حجم وسیع کالا را فراهم می سازد و مبدأ آن نیز در شهر مرزی سرخس است؛ و از سوی دیگر، مسیر جاده ای خراسان رضوی نیز دارای گستردگی و اتصال سریع به تمامی نقاط ایران است و از طریق

مرز سرخس و دوغارون نیز به کشورهای هدف در آسیای مرکزی اتصال دارد.

اهمیت خراسان رضوی را در نقشه بزرگراه‌های آسیایی نیز می‌توان ملاحظه نمود:

تصویر ۱- شبکه بزرگراه آسیایی و موقعیت خراسان رضوی

همان‌گونه که مشخص است، سه مبدأ ورودی برای خراسان رضوی از طریق آسیای مرکزی در شبکه بزرگراه‌های آسیای ثبت شده است که هر یک با طی مسافتی کوتاه به شبکه اصلی جاده‌ای ایران متصل شده و مسیر آنها به سمت چهار بندر (چابهار، بندرعباس، بندر بوشهر و بندر امام) و مرز عراق و ترکیه در دسترس قرار گرفته است.

ترکیب مسیر ریلی و جاده‌ای خراسان رضوی در تصویر ۲ درج شده است:

تصویر ۲- موقعیت شبکه ارتباطی خراسان رضوی با مرزهای خاکی و دریایی ایران

بر این اساس است که خراسان رضوی از توانایی بالقوه جهت تبدیل شدن به مبدأ و مرکز ترانزیتی برای کشورهای آسیایی مرکزی برخوردار است.

ب- موقعیت ژئوپلیتیک استان خراسان رضوی

- ✓ قابلیت ارتباط گسترده اقتصادی از یک سو با آسیای میانه و افغانستان و از سوی دیگر با آبهای آزاد و اقیانوس هند؛
- ✓ قرار گرفتن در مسیر کریدورهای اصلی حمل و نقل کشور (راه آهن سرخس بندرعباس و جاده های آسفالت ترانزیتی) و شاهراه های ارتباطی منطقه؛
- ✓ برخورداری از موقعیت مرکزی سیاسی منطقه ای و وجود بیش از چند کنسولگری (پاکستان، افغانستان، ترکمنستان و...).

سر فصل‌ها

پیشگفتار	• نمای کلی استان در یک نگاه اینفوگرافیک
فصل اول	• وضعیت بخش‌های اقتصادی استان
فصل دوم	• تسهیلات بانکی جذب شده در بخش‌های اقتصادی استان
فصل سوم	• تأمین مالی بنگاه‌های استان با روش‌های غیر بانکی
فصل چهارم	• وضعیت استان در شاخص‌های حوزه فضای کسب کار
فصل پنجم	• پروژه‌ها و طرح‌های اولویت‌دار در بخش‌های پیشران استان‌ها
فصل ششم	• وضعیت مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در استان (در صورت وجود)
فصل هفتم	• نیازهای زیرساختی استان
فصل هشتم	• چشم‌انداز ۳ ساله استان

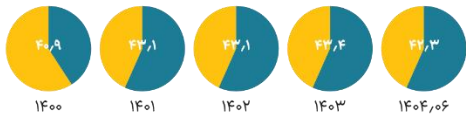
پیشگفتار

در برنامه‌ریزی منطقه‌ای، هدف استفاده بهینه از منابع برای توسعه منطقه است؛ بنابراین، شناخت پتانسیل‌ها، توانمندی‌ها و تنگناهای منطقه جزء مبانی کار است. با توجه به نقش بسیار مهم مناطق کشور در توسعه اقتصادی، ضرورت طرح مسئله توسعه اقتصادی مناطق کشور از دیدگاه اقتصادی و جایگاه اقتصادی آن در قالب نگرش برنامه‌ریزی منطقه‌ای لازم و ضروری است. برنامه‌ریزی منطقه‌ای نیز برنامه‌ریزی برای انسان‌ها، فعالیت‌ها و منطقه‌ای است که این فعالیت‌های انسانی در آن شکل می‌گیرد. به عبارتی، برنامه‌ریزی منطقه‌ای کوششی است متشکل و منظم برای انتخاب بهترین روش‌های موجود به منظور رسیدن به هدفی خاص در یک منطقه و نیز کوششی جهت بالا بردن سطح زندگی مردم منطقه و به دست آوردن حداکثر استفاده از منابع کمیاب موجود است.

سیاست گذاری داده محور به معنای استفاده از داده‌ها و اطلاعات به عنوان ابزار اصلی در فرآیند تصمیم‌گیری و تدوین سیاست‌هاست. در این رویکرد، داده‌ها به عنوان منبعی برای تحلیل و پیش‌بینی وضعیت‌ها و روندها به کار گرفته می‌شوند تا سیاست‌ها با دقت و اثربخشی بیشتری طراحی و اجرا شوند. این روش، به دلیل استفاده از شواهد و آمار معتبر، به تصمیم‌گیری‌ها اعتبار و استحکام بیشتری می‌بخشد؛ همچنین، داده محوری در سیاست گذاری به سیاست‌گذاران این امکان را می‌دهد تا اثرات احتمالی تصمیمات خود را بر جامعه و اقتصاد بهتر درک کرده و راهکارهای جایگزین را بر اساس داده‌ها ارزیابی کنند. استفاده از داده‌ها در سیاست گذاری، همچنین به شفافیت و پاسخگویی بیشتر منجر می‌شود. با تدوین سیاست‌های مبتنی بر داده، دولت‌ها و نهادهای عمومی می‌توانند فرآیندهای تصمیم‌گیری خود را برای شهروندان شفاف‌تر کنند. از آنجا که این نوع سیاست گذاری بر پایه شواهد است، امکان بررسی و ارزیابی نتایج نیز فراهم می‌شود و بدین ترتیب سیاست‌گذاران می‌توانند نتایج سیاست‌های اجرا شده را با داده‌های واقعی مقایسه کنند و در صورت نیاز، آنها را بهینه کنند.

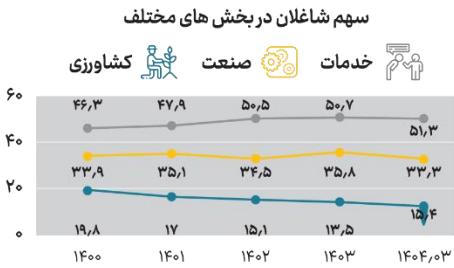
از آنجا که اتکای مستمر به داده، هم در عرصه علمی و هم در حوزه سیاست گذاری، بخش جدایی‌ناپذیر تفکر توسعه است؛ لذا کتابچه حاضر در راستای هدف پایش توسعه اقتصادی استان‌ها با رویکرد سیاست گذاری داده محور تلاش نموده است داده‌های آماری استان را در قالب تحلیلی، مقایسه‌ای و به صورت روندهای ۵ ساله تهیه نماید؛ تا ضمن ارائه تصویری دقیق‌تر از وضعیت اقتصادی استان خراسان رضوی، بستری برای هم‌راستا سازی برنامه‌های این استان با سیاست‌های ملی فراهم آورد. این کتابچه تلاش نموده است با استفاده از داده‌های واقعی و دسترسی در زمان مناسب، امکان پایش لحظه‌ای اقتصاد استان را فراهم سازد؛ و پارادیم جدیدی در حوزه سیاست گذاری استان برای سیاست‌گذاران مربوطه پدید آورد.

نرخ مشارکت اقتصادی

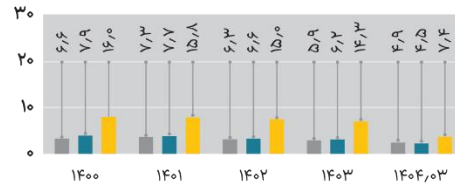
شاخص های نیروی انسانی استان (درصد)

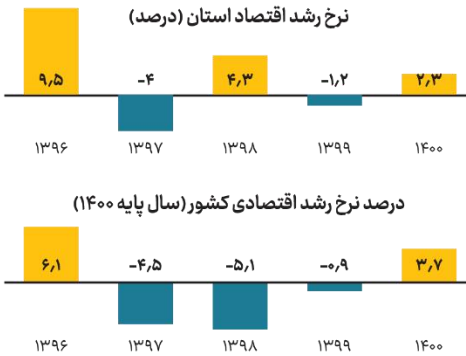
سهم شاغلان در بخش های مختلف

نرخ بیکاری

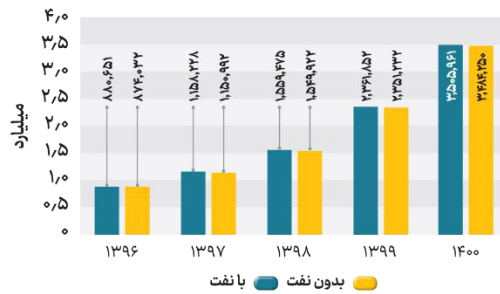
کل مردان زنان

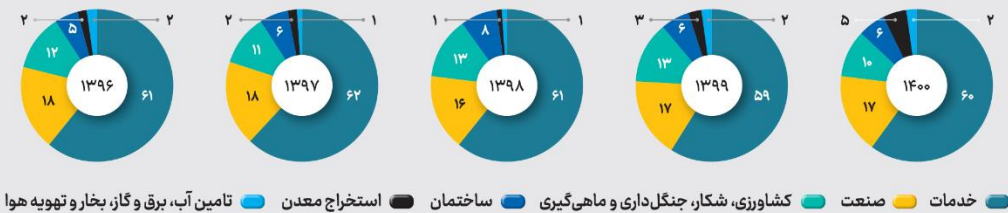
تولید داخلی و متوسط نرخ رشد اقتصادی استان

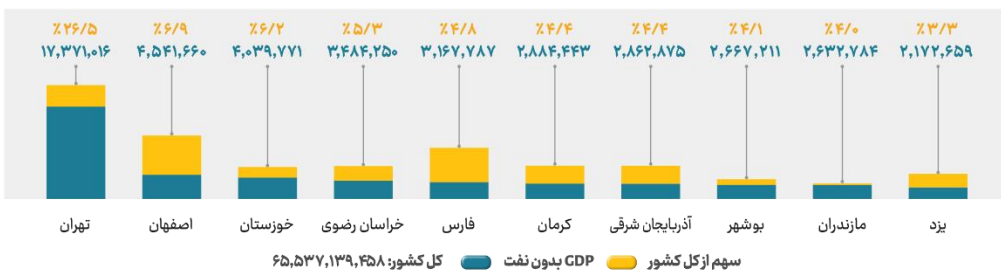
تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری - میلیارد ریال (سال پایه ۱۳۹۶)

سهم بخش های مختلف در محصول ناخالص داخلی استان (درصد)

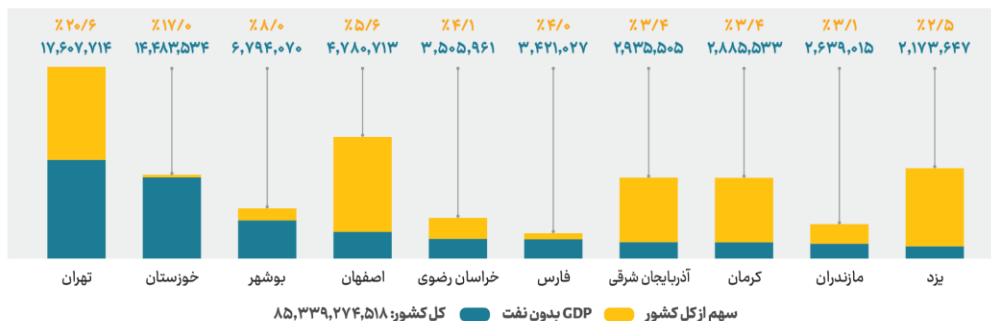

۱۰ استان دارای بیشترین سهم تولید ناخالص داخلی (بدون نفت) در سال ۱۴۰۰ - قیمت جاری - میلیارد ریال

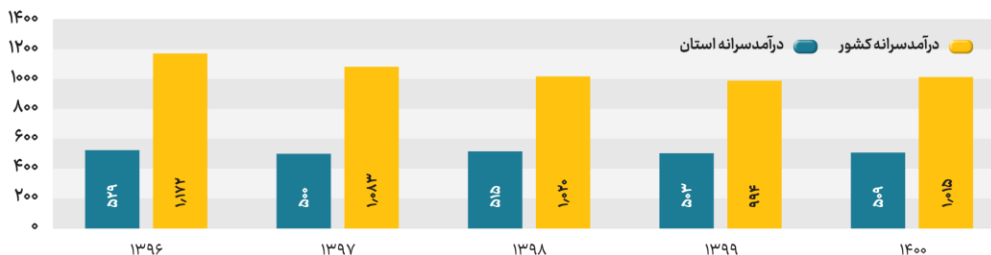

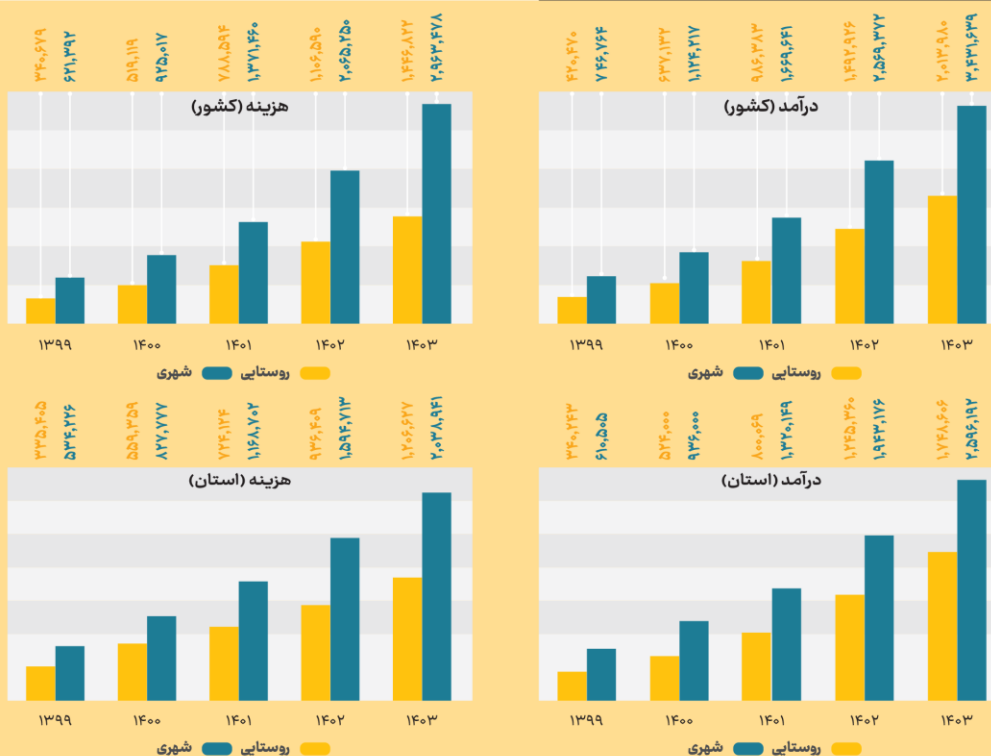
۱۰ استان دارای بیشترین سهم تولید ناخالص داخلی (با نفت) در سال ۱۴۰۰ - قیمت جاری - میلیارد ریال

بررسی مقدار درآمد سرانه در استان و کشور (براساس تولید ناخالص داخلی (با نفت) به قیمت ثابت سال پایه ۱۴۰۰) - ارقام به میلیون ریال

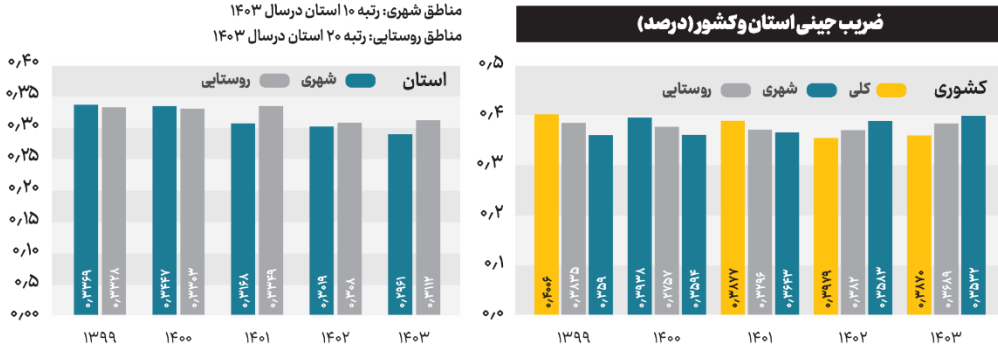

هزینه و درآمد کل خانوارهای شهری و روستایی (هزار ریال)

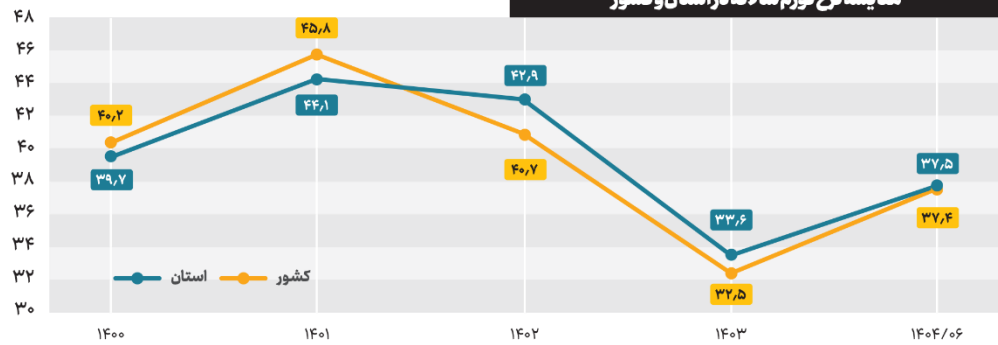

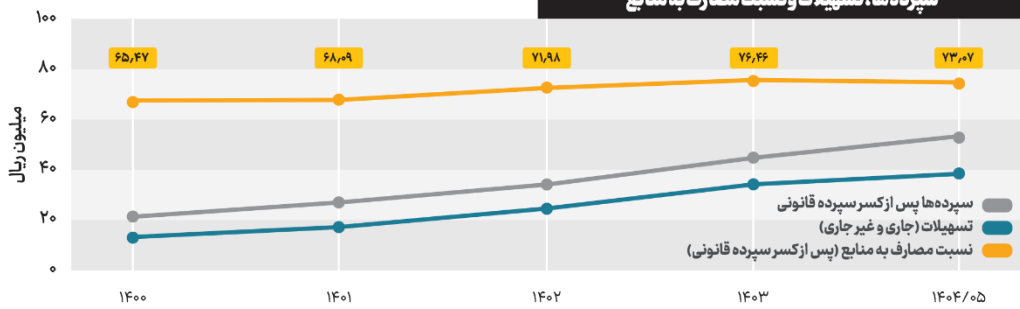
ضریب جینی استان و کشور (درصد)

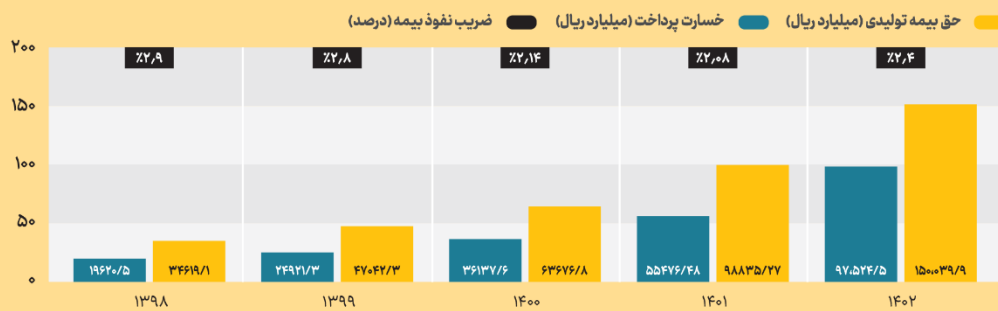
مقایسه نرخ تورم سالانه در استان و کشور

سپرده ها، تسهیلات و نسبت مصارف به منابع

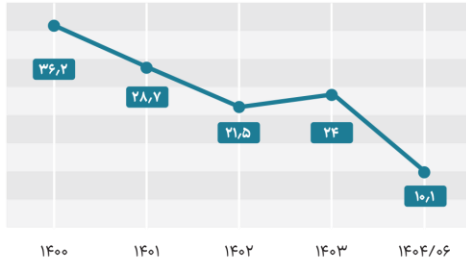

صنعت بیمه استان

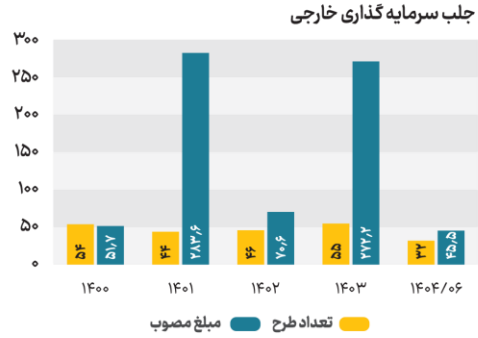

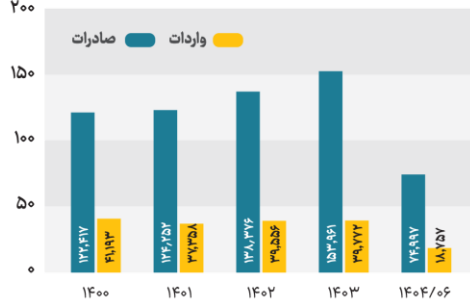
میزان سرمایه وارده (میلیون دلار)

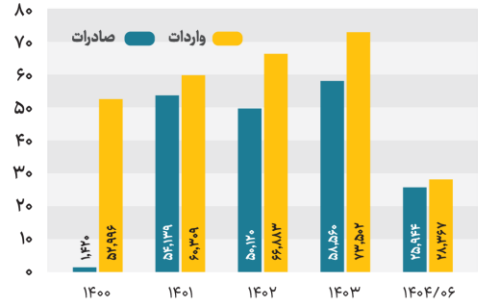
وضعیت سرمایه گذاری مستقیم در استان (میلیون دلار)

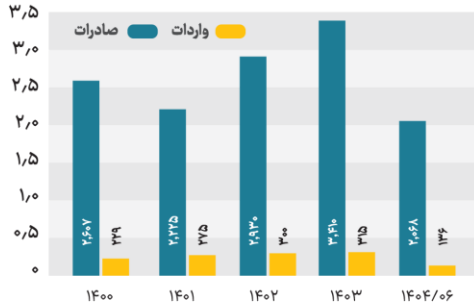
تجارت خارجی کشور (وزن صادرات و واردات) (هزار تن)

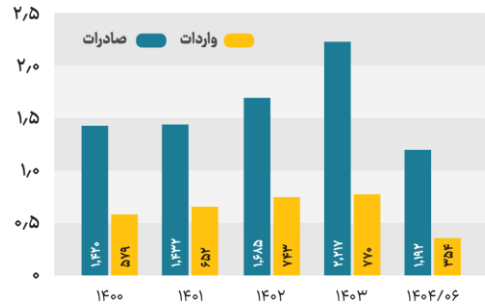
تجارت خارجی کشور (ارزش صادرات و واردات) (میلیون دلار)

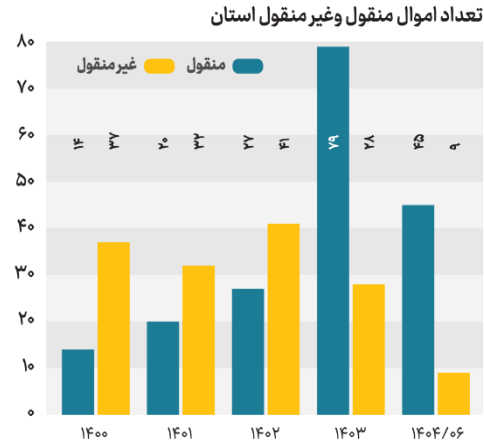
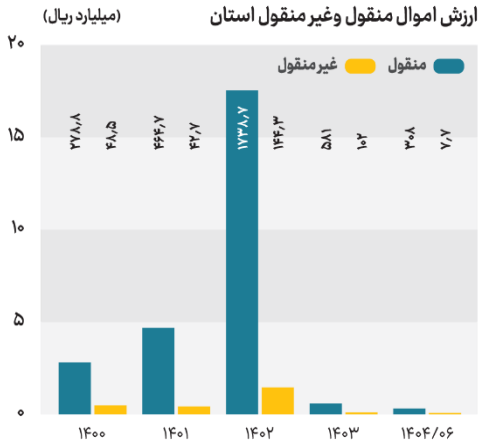
تجارت خارجی استان (وزن صادرات و واردات) (هزار تن)

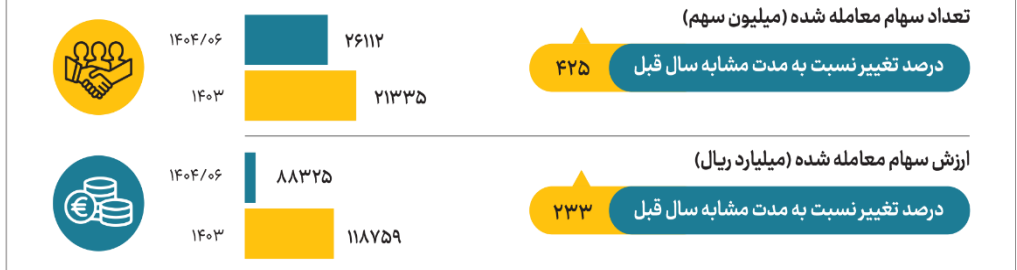
تجارت خارجی استان (ارزش صادرات و واردات) (میلیون دلار)

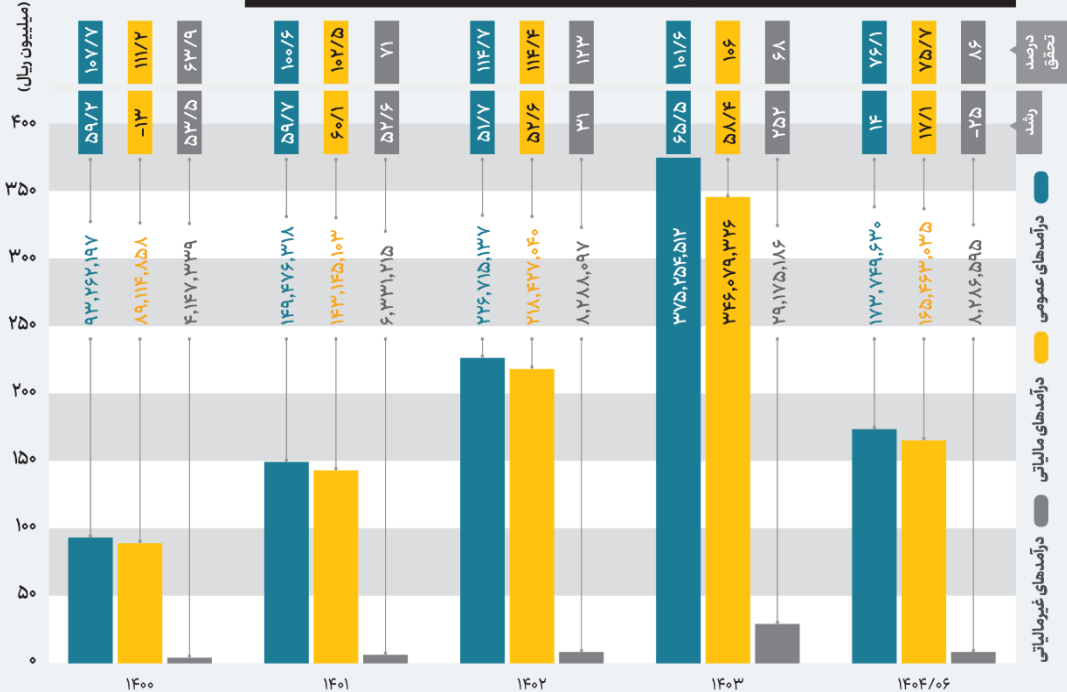
اموال تملیکی

مقایسه عملکرد بورس منطقه ای استان

مقایسه عملکرد درآمدهای عمومی استان لغایت شهریور ۱۴۰۴ با مدت مشابه سال قبل

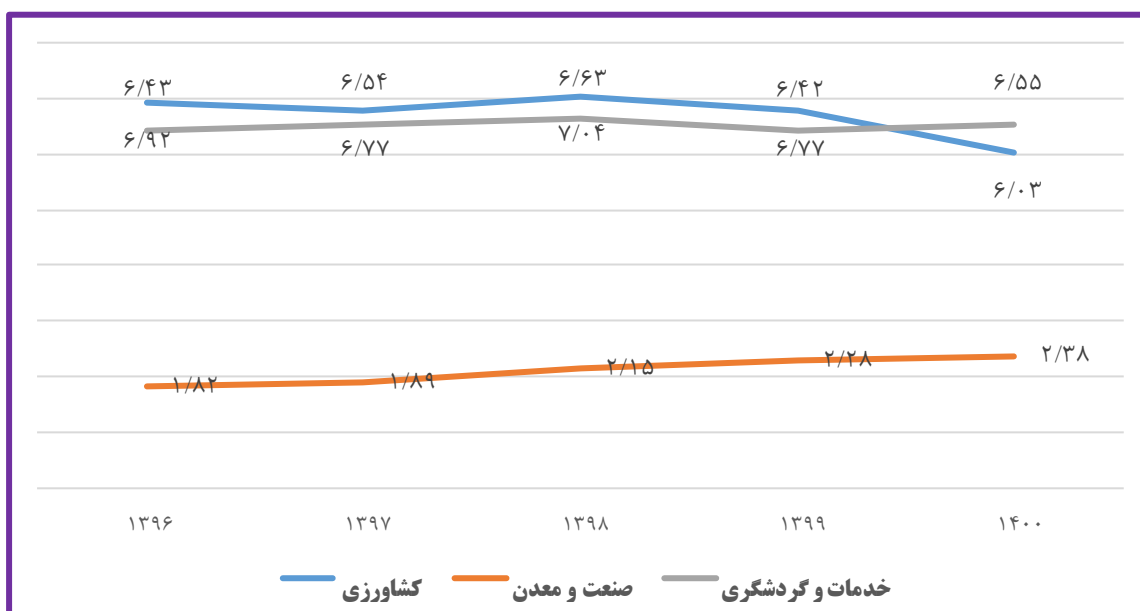

۱. وضعیت بخش‌های اقتصادی استان

(۱) ارائه آمار و تحلیل کلی از بخش‌های کشاورزی، صنعت و معدن، خدمات و گردشگری

۱-۱- آمار تولیدات هر بخش به همراه سهم و رتبه در کشور

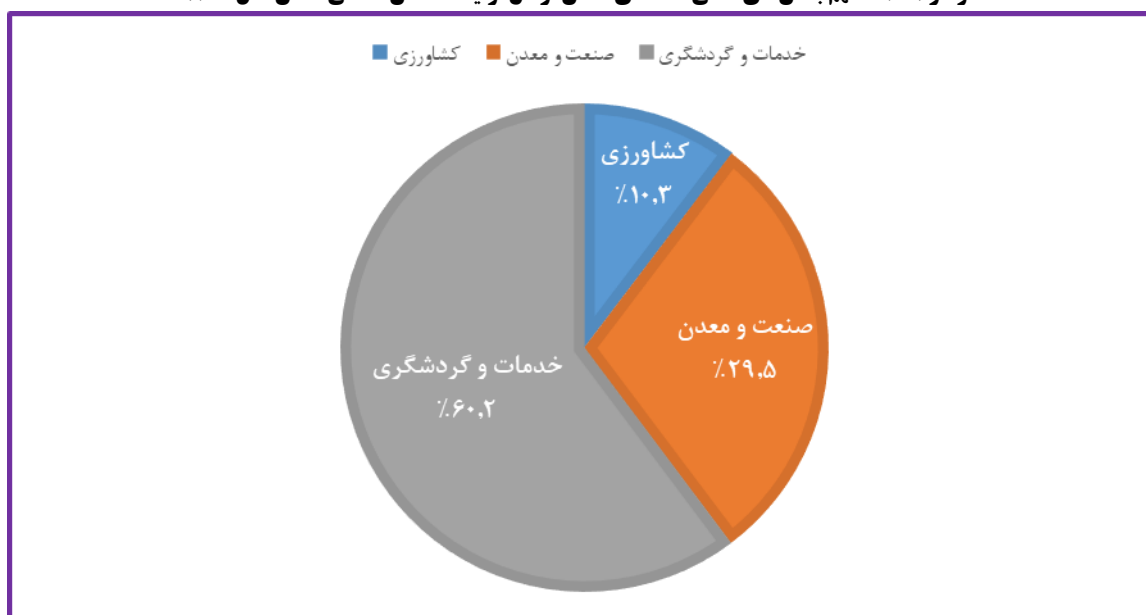
نمودار ۱-۱- سهم بخش‌های اصلی اقتصادی استان از کل کشور (درصد) طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۴۰۰

مأخذ: مرکز آمار ایران- تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال پایه ۱۴۰۰

این نمودار سهم سه بخش اصلی اقتصادی کشاورزی، خدمات و صنعت و معدن استان را از تولید ناخالص داخلی کشور از سال ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ نشان می‌دهد. با توجه به اعداد، بخش خدمات و کشاورزی در مقایسه با سایر استان‌ها هر کدام بیشترین سهم کشوری را دارند؛ از طرفی سهم بخش خدمات در مقایسه با دو بخش دیگر، پایدارتر است و نوسان کمتری دارد.

نمودار ۱-۲- سهم بخش‌های اصلی اقتصادی استان از کل تولید ناخالص داخلی استان سال ۱۴۰۰

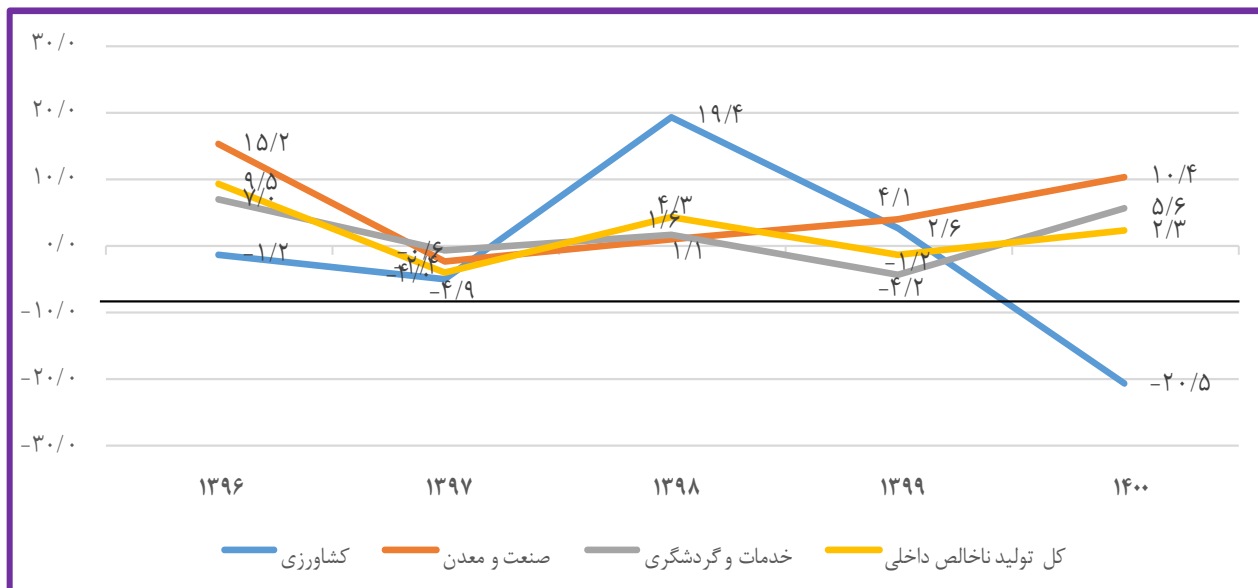

مأخذ: مرکز آمار ایران- تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال پایه ۱۴۰۰

بخش خدمات با ۶۰,۲٪ سهم از کل تولید ناخالص داخلی استان، با فاصله‌ای قابل توجه از دو بخش دیگر در رتبه اول قرار گرفته است. این ساختار اقتصادی، نقش کلیدی خدمات به ویژه گردشگری را با توجه به محوریت حرم امام رضا (علیه السلام) در ایجاد ارزش افزوده در استان تأیید می‌کند. توسعه گردشگری و زیرساخت‌های آن تأثیر بسزایی در ایجاد اشتغال، کسب درآمد، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی دارد که موجب رشد و توسعه سایر صنایع خواهد شد.

توسعه اقتصادی و دیجیتال و فناوری اطلاعات، گسترش خدمات مالی و بانکی، بهبود خدمات سلامت، بهداشت، توسعه خدمات آموزشی و فنی و حرفه‌ای، گسترش خدمات حمل و نقل و حمایت از کسب و کارهای خدماتی، از مهم‌ترین برنامه‌های توسعه گردشگری در استان می‌باشد.

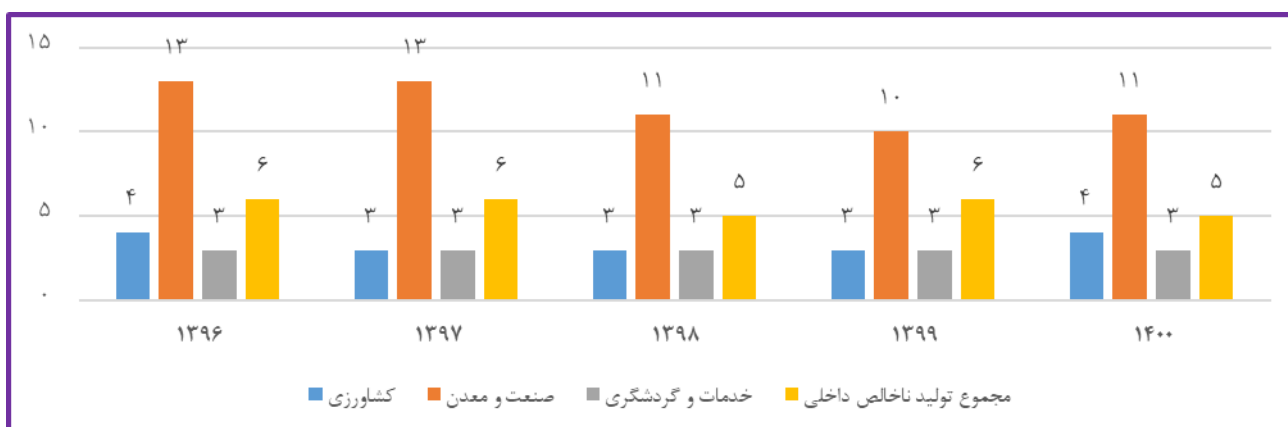
نمودار ۱-۳- نرخ رشد بخش‌های اصلی اقتصادی استان (درصد) طی سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶

مأخذ: مرکز آمار ایران - تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال پایه ۱۴۰۰

این نمودار رشد سالانه بخش های اقتصادی را طی پنج سال نشان می دهد. رشد بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۰ به میزان قابل توجهی منفی شده که احتمالاً ناشی از خشکسالی و محدودیت های آبی (در کنار قطع برق چاه های کشاورزی) است. رشد بخش صنعت و معدن نیز بعد از سقوط در سال ۱۳۹۷ (به علت شوک اولیه ی خروج آمریکا از برجام) به تدریج مسیر مثبتی را طی کرده است. تغییرات بخش خدمات نیز نوسانی بوده و از جمله تحت تأثیر شیوع کرونا در سال ۱۳۹۹ قرار گرفته است.

نمودار ۱-۴ - رتبه استان در مقایسه با سایر استان های کشور در بخش های اصلی اقتصادی طی سال های ۱۳۹۶-۱۴۰۰

مأخذ: مرکز آمار ایران - تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال پایه ۱۴۰۰.

۱-۱) آمار تولیدات هر بخش به همراه سهم و رتبه در منطقه و کشور*

جدول ۱-۱- تولید ناخالص داخلی سال های ۱۴۰۰-۱۳۹۶ استان (به قیمت ثابت ۱۴۰۰)

شرح / سال		۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶
کشاورزی (کشور)		۶.۵۸۲.۷۴۳.۳۱۰	۷.۳۷۸.۵۸۸.۴۱۶	۶.۹۱۳.۰۸۸.۹۱۱	۶.۰۲۶.۳۲۵.۴۹۱	۶.۱۹۸.۱۶۵.۷۷۳
صنعت (کشور)		۴۷.۷۵۱.۹۸۴.۱۳۳	۴۵.۰۳۲.۷۵۶.۶۱۹	۴۵.۹۱۴.۹۷۴.۷۶۴	۵۱.۶۱۹.۸۹۸.۳۱۲	۵۵.۰۰۶.۳۱۵.۲۲۷
خدمات (کشور)		۳۵.۴۲۹.۴۴۲.۸۸۴	۳۴.۱۸۸.۶۸۵.۸۷۱	۳۴.۶۰۰.۶۷۰.۴۳۸	۳۴.۴۹۸.۱۱۰.۰۱۳	۳۵.۲۸۲.۸۰۵.۲۳۱
کشاورزی (استان)		۳۹۶.۸۳۲.۳۸۶	۴۹۹.۴۰۵.۳۰۹	۴۸۶.۶۸۸.۹۰۸	۴۰۷.۶۹۴.۸۷۵	۴۲۸.۹۰۵.۵۷۶
صنعت (استان)		۱.۱۳۴.۳۲۷.۷۰۲	۱.۰۲۷.۰۹۱.۲۰۳	۹۸۶.۹۲۴.۲۵۹	۹۷۶.۴۴۲.۰۹۹	۱.۰۰۰.۰۰۵.۳۱۳
خدمات استان		۲.۳۱۹.۸۷۹.۲۸۷	۲.۱۹۵.۸۷۹.۲۴۴	۲.۲۹۳.۲۵۱.۱۸۷	۲.۲۵۷.۲۲۷.۴۰۲	۲.۲۷۰.۳۶۵.۲۵۱
سهم کشاورزی استان از کشور / رتبه	۶/۰۳٪ چهارم	۶/۷۷٪ سوم	۷/۰۴٪ سوم	۶/۷۷٪ سوم	۶/۹۲٪ چهارم	
سهم صنعت استان از کشور / رتبه	۲/۳۸٪ یازدهم	۲/۲۸٪ دهم	۲/۱۵٪ یازدهم	۱/۸۹٪ سیزدهم	۱/۸۲٪ سیزدهم	
سهم خدمات استان از کشور / رتبه	۶/۵۵٪ سوم	۶/۴۲٪ سوم	۶/۶۳٪ سوم	۶/۵۴٪ سوم	۶/۴۳٪ سوم	

مأخذ: مرکز آمار ایران.

۱-۲) محصولات اصلی تولیدی استان و آمار صادرات محصولات اصلی به همراه رتبه و جایگاه کشوری و سری زمانی و تحلیل تغییرات

جدول ۲-۲-۱-الف- محصولات زراعی شاخص استان- بر حسب حجم تولید (تن)

نام محصول	جایگاه استان در کشور (۱۴۰۲)	سهم استان در کشور (درصد-۱۴۰۲)	حجم تولید سال ۱۴۰۲ (تن)	رشد تولید سال ۱۴۰۲ (درصد)	حجم تولید سال ۱۴۰۱	رشد تولید سال ۱۴۰۱ (درصد)	حجم تولید سال ۱۴۰۰ (تن)
خریزه	اول	۳۶	۴۴۲،۲۷۳	۲/۰	۴۳۳،۵۰۵	۷/۲	۴۰۴،۲۷۸
پنبه	اول	۲۴	۵۹،۱۸۴	-۱۰/۶	۶۶،۲۲۹	-	-
جو	ششم	۷	۳۲۵،۵۰۳	-۲۸/۹	۴۵۷،۷۱۸	۹۷/۳	۲۳۱،۹۹۹
چغندر قند	دوم	۱۸	۱،۰۶۵،۸۹۲	۳/۰	۱،۰۳۵،۰۹۹	-	-
گوجه فرنگی	چهارم	۱۱	۵۰۷،۵۳۷	۲۰/۲	۴۲۲،۰۹۴	۱۲/۵	۳۷۵،۱۹۰
ذرت علوفه‌ای	چهارم	۹	۱،۲۱۳،۷۸۱	-۱/۰	۱،۲۲۶،۱۹۶	۱۰/۵	۱،۱۰۹،۹۱۸
گندم	چهاردهم	۳	۴۹۹،۳۹۳	-۰/۵	۵۰۱،۹۶۵	۳۵/۴	۳۷۰،۷۰۳

مأخذ: - سالنامه آماری کشاورزی استان خراسان رضوی- سال ۱۴۰۲- سازمان جهاد کشاورزی استان.

- سالنامه آماری استان خراسان رضوی- فصل کشاورزی، جنگلداری و شیلات- سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲- مرکز آمار ایران.

جدول ۲-۲-۱-ب- محصولات باغی شاخص استان- بر حسب حجم تولید (تن)

نام محصول	جایگاه استان در کشور (۱۴۰۲)	سهم استان در کشور (درصد-۱۴۰۲)	حجم تولید سال ۱۴۰۲	رشد تولید سال ۱۴۰۲ (درصد)	حجم تولید سال ۱۴۰۱
زیره	اول	۵۳	۱۱،۱۵۳	۵۸/۹	۷،۰۱۷
زعفران	اول	۶۳	۱۵۲	-۴۶/۳	۲۸۳
توت درختی	دوم	۱۲	۴،۸۴۹	۱۱/۲	۴،۳۶۱
آلو و آلو قطره طلا	دوم	۱۴	۶۶،۸۶۷	۵۲/۳	۴۳،۹۱۲
پسته	سوم	۱۷	۷۳،۵۲۹	-۲۰/۱	۹۲،۰۵۰
گللابی	سوم	۱۵	۳۰،۶۳۹	-۲۰/۱	۳۸،۳۳۰
آلبالو	چهارم	۱۱	۲۱،۸۴۳	-۱۶/۱	۲۶،۰۴۱

مأخذ: سالنامه آماری کشاورزی استان خراسان رضوی- سال ۱۴۰۲- سازمان جهاد کشاورزی استان.

این جداول حجم تولید، رشد و سهم استان در تولید محصولات شاخص زراعی و باغی را ارائه می‌دهند. محصولاتی مانند زعفران، پسته، زیره، خربزه و پنبه دارای جایگاه ملی برتری هستند، اما کاهش تولید برخی محصولات نشان از چالش‌هایی از جمله مشکلات صادرات، کم‌آبی و... دارد.

ج- فرآورده‌های دامی شاخص استان- بر حسب حجم تولید (تن)

جدول ۲-۲-۱-ج- محصولات باغی شاخص استان- بر حسب حجم تولید (تن)

نام محصول	جایگاه استان در کشور (۱۴۰۲)	سهم استان در کشور (درصد-۱۴۰۲)	حجم تولید سال ۱۴۰۲	رشد تولید سال ۱۴۰۲ (درصد)	حجم تولید سال ۱۴۰۱
گوشت قرمز	اول	۹	۸۳،۰۲۰	-۱۰/۰	۹۲،۲۶۲
شیر خام	سوم	۸	۱،۰۱۹،۶۰۶	-۹/۱	۱،۱۲۱،۹۸۳
گوشت مرغ	پنجم	۷	۲۳۸،۳۷۰	۳۳/۷	۱۷۸،۲۶۶
تخم مرغ	پنجم	۷	۱۶۰،۷۳۱	۱۱/۹	۱۴۳،۶۷۴

مأخذ: سالنامه آماری کشاورزی استان خراسان رضوی- سال ۱۴۰۲- سازمان جهاد کشاورزی استان.

در بخش دامی، استان به خصوص در تولید گوشت قرمز و شیر خام جایگاه خوبی دارد؛ اما کاهش تولید این دو محصول نشان از مشکلات تأمین نهاده‌ها یا انرژی دارد.

۲-۲-۲- تولیدات صنعتی

جدول ۲-۲-۲-۱- تولیدات منتخب بخش صنعت ۱۴۰۰- شش ماهه ۱۴۰۴

نام محصول	۱۴۰۰		۱۴۰۱		۱۴۰۲		۱۴۰۳		شش ماهه ۱۴۰۴ (مقایسه رشد نسبت به شش ماهه سال گذشته)	
	تولید	رشد (%)	تولید	رشد (%)	تولید	رشد (%)	تولید	رشد (%)	تولید	رشد (%)
فولاد خام (تن)	۱،۱۴۰،۱۳۸	-۲۴،۵	۸۶۰،۲۴۷	۳۴	۱،۱۵۲،۵۱۷	-۱۵	۹۷۹،۷۹۵	۱۱	۵۴۰،۰۱۴	۱۱
انواع الیاف مصنوعی (تن)	۱۷،۳۰۰	-۴۱،۰۴	۱۰،۲۰۰	-۶،۷	۹،۴۲۰	-۲۰،۸	۷،۴۶۰	-۴۸	۲،۴۶۵	-۴۸
فرش ماشینی (متر مربع)	۳،۰۰۲،۹۳۰	۱۲،۵	۳،۳۷۹،۲۵۲	۱،۲	۳،۴۵۱،۴۷۱	-۰،۸	۳،۴۲۴،۱۱۴	-۱۰	۱،۴۰۹،۶۷۲	-۱۰
کاغذ (تن)	۸۰،۲۶۰	-۴۳	۴۵،۶۹۰	۱۷۸	۱۲۷،۰۰۰	۳۷،۴	۱۷۴،۵۰۰	-۳۵	۱۰،۵۸۰	-۳۵

مأخذ: گزارش اداره کل صنعت، معدن و تجارت استان خراسان رضوی.

در بخش صنعت، تولید فولاد خام و کاغذ نوسانات شدیدی داشته که ممکن است تحت تأثیر سیاست‌های ارزی، نوسانات برق و محدودیت‌های واردات باشد.

۳-۱-۱- چالش‌های اصلی هر بخش

۳-۱-۱- کشاورزی

- ❖ پایین بودن بهره‌وری نیروی انسانی و منابع آب در این بخش و محدود شدن توسعه آن به دلیل محدودیت منابع آب؛
- ❖ وابستگی به واردات نهاده‌های دامی؛
- ❖ تعرفه‌های سنگین صدور یا تمدید پروانه فروشگاه‌های سموم، مدت محدود اعتبار پروانه فروشگاه (دو سال) و نیز پروانه فعالیت مسئول فنی فروشگاه‌های سموم (یک سال)؛

- ❖ افزایش قیمت مواد پلی اتیلنی برای تولید لوله و اتصالات پلی اتیلنی؛
- ❖ عدم تخصیص تسهیلات بانکی برای طرح های آب و خاک؛
- ❖ اخذ عوارض ۳۰ درصدی از زعفران صادراتی ایران به برخی از کشورها از جمله هند و چین و عوارض صفر برای زعفران صادراتی کشور افغانستان به چین و در نتیجه عدم رقابت پذیری زعفران ایران و افزایش قاچاق زعفران؛
- ❖ افزایش مراکز تصمیم گیری در خصوص صنعت زعفران و عدم تفویض و تمرکز تصمیمات مرتبط به استان خراسان رضوی و ضرورت ایجاد سازمان زعفران با توجه به ارزآوری بالا و نقش زعفران در ایجاد اشتغال و تأمین معیشت کشاورزان در مناطق محروم مرزی؛
- ❖ قطع برق چاه های کشاورزی در تابستان علی رغم خشکسالی حاکم بر استان؛
- ❖ عدم وجود پایانه صادراتی برای صادرات محصولات تولیدی گلخانه ای در استان (مشوق بهره برداران جهت افزایش تولید و کسب درآمد و اشتغال زایی).

۳-۱-۲- صنعت و معدن

- ❖ قطع برق و گاز صنایع در برخی فصول سال؛
- ❖ خرد مقیاس بودن بخش صنعت استان خراسان رضوی و برخورداری از تکنولوژی پایین؛
- ❖ بهره برداری غیراصولی و ضعف فنآوری دستگاه های استخراج معادن؛
- ❖ تأخیر در تخصیص ارز ورود ماشین آلات و مواد اولیه؛
- ❖ هزینه بالای حمل و نقل ریلی کالاهای صادراتی؛
- ❖ عدم وجود واحدهای فرآوری کافی و خام فروشی سنگ معدن؛
- ❖ موقعیت نامناسب صنایع آب بر استان در ارتباط با وضعیت دشت ها و فقر آبی شهرستان ها (۹۹ درصد صنایع آب بر استان در دشت های ممنوعه و بحرانی قرار دارند)؛
- ❖ خارج شدن محصولات صنعتی استان از چرخه رقابت با توجه به وجود نوسانات فصلی انرژی برق؛
- ❖ حذف معافیت گمرکی ماشین آلات خطوط تولیدی؛
- ❖ نبود زمین در شهرک های صنعتی؛
- ❖ محدودیت در تأمین زیرساخت واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی؛
- ❖ مجاورت معادن با منابع آبی، نقاط سکونتگاهی، مناطق زیست محیطی و اراضی کشاورزی (تعداد ۹۵ معدن در حریم رودخانه ها، ۱۴۶ معدن در حریم قنوات و ۱۱۴ معدن در حریم چاه های آب، ۵۸ درصد معادن استان در حریم ۸۰۰ متری اراضی کشاورزی، ۱۵۲ معدن در مناطق چهارگانه محیط زیستی)؛
- ❖ عدم تأمین خوراک طرح های فولادی استان؛
- ❖ استهلاک و فرسودگی صنایع و تجهیزات واحدهای تولیدی.

۳-۱-۳- خدمات و گردشگری

- ❖ ضعف ناوگان حمل و نقل مسافربری استان نسبت به حجم بالای زائران به خصوص در ایام شلوغ مسافرتی؛

- ❖ کمبود پروازهای بین‌المللی در استان؛
- ❖ عدم توجه کافی به نقش حوزه گوهرسنگ‌ها در توسعه و رونق گردشگری، علی‌رغم نامگذاری مشهد به عنوان "شهر جهانی گوهرسنگ‌ها"؛
- ❖ کاهش قدرت خرید و عدم توان مردم برای سفر؛
- ❖ عدم نگاه یکپارچه و هدفمند به مفهوم گردشگری با محوریت زیارت در استان؛ به نحوی که مفهوم زیارت صرفاً محدود به حرم مطهر رضوی شده است؛ و سایر ارکان استان کمتر رنگ و بوی زیارتی دارند؛
- ❖ عدم استفاده بهینه از ظرفیت گردشگری سلامت در استان؛
- ❖ عدم اطلاع‌رسانی مناسب در خصوص جاذبه‌های زیارتی (به غیر از حرم مطهر رضوی) و غیر زیارتی استان.

۴-۱) فرصت‌ها و مزیت‌های هر بخش

۴-۱-۱- کشاورزی

- ❖ مزیت نسبی در تولید محصولات باغی شامل پسته، گلابی، بادام، آلبالو، آلو، سیب و توت درختی؛
- ❖ مزیت نسبی در تولید محصولات زراعی نظیر گندم، جو، پنبه، خربزه، یونجه، ذرت علوفه‌ای، چغندر قند، هندوانه، گوجه فرنگی و نخود و زعفران و برنج و زیره؛
- ❖ مزیت نسبی در دامداری و دامپروری و پرورش دام سبک؛
- ❖ مزیت نسبی در پرورش دام سنگین و به تبع آن پتانسیل تولید چرم؛
- ❖ مزیت نسبی در پرورش طیور؛
- ❖ مزیت نسبی در پرورش زنبور عسل و تولید عسل به‌ویژه در بخش‌هایی که سطح باغات و مراتع با وجود گیاهان دارویی شرایط مناسب پرورش را ایجاد کرده است؛
- ❖ مزیت نسبی در تولید گیاهان دارویی و صنعتی با توجه به تنوع گیاهان دارویی در شهرستان‌های استان.

۴-۱-۲- صنعت و معدن

- ❖ وجود شهرک‌ها و نواحی صنعتی متعدد در استان؛
- ❖ مزیت نسبی در وجود ظرفیت‌های معدنی و معادن؛
- ❖ مزیت نسبی در ایجاد واحدهای فرآوری کرم ابریشم و صنایع تبدیلی وابسته به آن؛
- ❖ مزیت نسبی در ایجاد واحدهای بسته بندی و صنایع تبدیلی وابسته به زعفران، زرشک و...؛
- ❖ مزیت نسبی در وجود بزرگ‌ترین و مشهورترین معدن سنگ فیروزه جهان در بخش مرکزی شهرستان فیروزه؛
- ❖ مزیت نسبی در وجود پالایشگاه گاز خانگیران؛
- ❖ مزیت نسبی و وجود پتانسیل در ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی (صنایع لبنی) وابسته به دامداری و دامپروری.

۴-۱-۳- گردشگری

- ❖ وجود حرم مطهر حضرت امام رضا(علیه السلام) در شهر مقدس مشهد و هم چنین به عنوان یکی از مهم ترین جاذبه های مذهبی کشور که نقش مهمی در رونق اقتصادی شهر و مناطق محروم استان دارد؛
  - ❖ مزیت نسبی در وجود جاذبه های تاریخی فرهنگی گردشگری و فعالیت های مرتبط با گردشگری؛
  - ❖ مزیت نسبی در وجود جاذبه های طبیعی و کوه های مرتفع هزارمسجد در شهرستان کلات و سرخس که این منطقه را به قطب کوهنوردی تبدیل کرده است؛
  - ❖ مزیت نسبی در وجود مراکز آموزشی فنی و حرفه ای در شهرستان های استان و ارائه خدمات آموزشی فنی و حرفه ای جهت توانمندسازی ساکنین در حرفه های متناسب با توانمندی ها و پتانسیل های استان.
- ۵-۱) مشکلات و چالش هایی که از طریق مداخله وزارت اقتصاد و دستگاه های زیر مجموعه ملی قابل حل است به همراه راهکار پیشنهادی این چارچوب برای هر ۳ بخش بالا به تفکیک ارائه می شود.

۵-۱-۱- کشاورزی

- ❖ هدایت اعتبارات (تسهیلات تبصره ۱۸ و ...) به سمت توسعه طرح های آبخیزداری، استفاده از آب های سطحی و بهینه سازی مصرف آب کشاورزی؛
- ❖ هدایت اعتبارات (تسهیلات تبصره ۱۸ و ...) به سمت طرح های گلخانه ای و کم آب بر؛
- ❖ هدایت اعتبارات (تسهیلات تبصره ۱۸ و ...) به سمت توسعه کشت علوفه و نهاده های مورد نیاز با توجه به اقلیم کشور.

۵-۱-۲- صنعت و معدن

- ❖ هدایت اعتبارات (تسهیلات تبصره ۱۸ و ...) به سمت توسعه توان نیروگاه های تجدیدپذیر؛
- ❖ هدایت اعتبارات (تسهیلات تبصره ۱۸ و ...) به سمت توسعه زیرساخت های حمل و نقل کالای بین شهری؛
- ❖ بازمینی و کاهش زمان روند تخصیص ارز ورود ماشین آلات و مواد اولیه.

۵-۱-۳- خدمات و گردشگری

- ❖ بازمینی سهم تسهیلات تبصره ۱۸ دستگاه ها متناسب با سهم بالای بخش خدمات و گردشگری از تولید ناخالص داخلی استان؛
- ❖ هدایت اعتبارات (تسهیلات تبصره ۱۸ و ...) به سمت توسعه زیرساخت های حمل و نقل مسافر بین شهری؛
- ❖ بررسی طرح های اعطای تسهیلات به گردشگران داخلی.

الف) کشاورزی

با تمرکز بر فرصت های صادراتی و صنایع تبدیلی

- محصولات اصلی صادراتی

از جمله مهم ترین محصولات صادراتی بخش کشاورزی استان می توان به زعفران، پسته، زیره، انگور، محصولات باغی و خشکبار اشاره کرد.

زعفران این استان به ویژه در سطح بین المللی شناخته شده و سهم قابل توجهی از صادرات غیر نفتی کشور را به خود اختصاص داده است. این محصولات نه تنها به لحاظ اقتصادی اهمیت دارند، بلکه نقش مهمی در اشتغالزایی و توسعه پایدار منطقه ایفا می کنند. بررسی روند محصولات کشاورزی استان طی سال های ۱۳۹۸ الی ۱۴۰۲ حاکی از آن است که چهار محصول زعفران، پسته، سیب تازه و سیب زمینی عمده ترین محصولات صادراتی استان هستند. در این میان زعفران در شش ماهه اول سال ۱۴۰۴ در مقایسه با مدت مشابه سال قبل با رشد ۲۴۸ درصدی در ارزش و رشد ۲۱۳ درصدی در وزن روبرو بوده است. همچنین، پسته در بازه مذکور با رشد ۱۰۰ درصدی در ارزش و وزن روبرو بوده است. جدول زیر روند تغییرات صورت گرفته در ارزش و وزن ۴ قلم عمده صادراتی بخش کشاورزی در ۵ سال اخیر را ارائه می دهد:

جدول ۵- الف - اقلام عمده صادراتی استان در بخش کشاورزی طی سال های ۱۴۰۰ - شش ماهه نخست ۱۴۰۴ (هزار کیلوگرم/هزار دلار)

محصول	سال ۱۴۰۰		سال ۱۴۰۱		سال ۱۴۰۲		سال ۱۴۰۳		شش ماهه نخست ۱۴۰۴	
	ارزش	وزن	ارزش	وزن	ارزش	وزن	ارزش	وزن	ارزش	وزن
پسته ها با پوست تازه یا خشک	۷۵،۴۰۳	۱۳،۰۵۶	۷۷،۶۱۹	۱۵،۷۳۸	۹۱،۸۹۲	۷،۲۷۰	۵۹،۷۹۶	*	*	*
زعفران در بسته بندی بیش از ۳۰ گرم	۶۹،۴۹۸	۱۴۵	۱۶۴،۵۴۴	۱۳۲	۱۲۴،۳۹۴	۸۶	۷۴،۲۸۶	۷۱	۶۷،۹۶۶	
سیب تازه	۶۲،۴۸۴	۱۲۵،۷۸۸	۴۹،۲۱۶	*	*	*	*	*	*	*
انواع زعفران در بسته بندی ۱۰-۳۰ گرم آماده برای خرده فروشی	۳۹،۲۲۵	۱۴	۱۶،۲۳۱	۲۲	۲۴،۹۲۰	۴۰	۳۷،۴۴۴	*	*	*
سیب زمینی تازه یا سرد کرده	۳۰،۱۹۴	*	*	۱۴۳،۴۵۰	۴۳،۶۵۳	۸۱،۷۰۳	۲۵،۹۹۹	۵۳،۴۹۵	۲۰،۱۰۰	
پسته خندان درون غلاف سخت (دهان باز)	*	*	*	*	*	۲۰،۴۱۵	۱۶۰،۸۵۱	۸،۲۷۷	۴۹،۵۲۶	

مأخذ: گزارشات گمرکات استان طی سال های مورد بررسی.

• صنایع تبدیلی مورد نیاز برای تکمیل زنجیره ارزش

در ارتباط با صنایع تبدیلی کشاورزی در استان که نقش بسزایی در تکمیل زنجیره ارزش استان دارند طی سال های مختلف و تاکنون ۱،۸۶۰ فقره واحد تولیدی با سرمایه ثابت ۱۳۸،۲۳۰ میلیارد ریال، اشتغال ۳۳،۵۴۴ نفر و ظرفیت اسمی ۱۱،۱۲۸ هزار تن به فعالیت مشغول بوده اند که با توجه به نوع فعالیت به شرح گروه های زیر می باشند:

- ❖ صنایع تبدیلی باغی: ۶۹۵ واحد تولیدی با سرمایه ثابت ۴۱،۶۰۷ میلیارد ریال، ۸،۳۰۶ نفر اشتغال و ظرفیت اسمی ۷۵۸ هزار تن؛
- ❖ صنایع تبدیلی دامی: ۳۵۲ واحد تولیدی با سرمایه ثابت ۲۷،۷۰۱ میلیارد ریال، اشتغال ۹،۰۸۲ نفر و ظرفیت اسمی ۲،۳۷۴ هزار تن؛
- ❖ صنایع تبدیلی شیلاتی: ۱ واحد تولیدی با سرمایه ثابت ۶۰ میلیارد ریال و اشتغال ۲۵ نفر؛
- ❖ خوراک دام و طیور: ۱۲۶ واحد تولیدی با سرمایه ثابت ۱۷،۳۲۳ میلیارد ریال، اشتغال ۵،۴۸۳ نفر و ظرفیت اسمی ۴،۵۸۴ هزار تن؛
- ❖ سردخانه: ۷۷ واحد با سرمایه ثابت ۹،۱۴۱ میلیارد ریال، اشتغال ۱،۳۲۶ نفر و ظرفیت اسمی ۴۲۳ هزار تن؛
- ❖ کود: تعداد ۹۵ فقره با سرمایه ثابت ۱،۴۹۹ میلیارد ریال، اشتغال ۸۱۸ نفر و ظرفیت اسمی ۴۸۶ هزار تن.

• فرصت های جذب سرمایه گذار داخلی و خارجی

از جمله مهمترین فرصت های سرمایه گذاری استان در این بخش می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

الف) کشاورزی

- ❖ احداث شهرک دامی؛
- ❖ احداث شهرک کشاورزی گلخانه ای؛
- ❖ شهرک گلخانه ای گیاهان دارویی؛
- ❖ تکمیل مجتمع گاو شیری قوچان؛
- ❖ توسعه ظرفیت مرغ مادر گوشتی استان؛
- ❖ تولید پلت سوختی از باگاس نیشکر.

➤ توصیه های سیاستی

با توجه به اهمیت بالای بخش کشاورزی در اقتصاد خراسان رضوی و نقش کلیدی صنایع تبدیلی در تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی، با اجرای این سیاست ها خراسان رضوی می تواند از یک تولیدکننده صرف محصولات خام کشاورزی به یک قطب بزرگ تولید محصولات کشاورزی با ارزش افزوده بالا تبدیل شود؛ این امر نقش مهمی در رشد اقتصادی، افزایش اشتغال و ارزآوری استان خواهد داشت.

۱. تقویت و توسعه زیرساخت های صنایع تبدیلی کشاورزی

ایجاد شهرک های تخصصی صنایع غذایی و کشاورزی در مناطق تولیدمحور استان، با ارائه مشوق های ویژه نظیر معافیت های مالیاتی، تسهیلات ارزان قیمت و واگذاری زمین، زمینه مناسبی برای فرآوری محصولات استراتژیک مانند زعفران، پسته، انگور و گیاهان دارویی فراهم می کند.

۲. جذب سرمایه گذاری داخلی و خارجی هدفمند

استانداری و سازمان های متولی باید با شناسایی فرصت های سرمایه گذاری در حوزه صنایع تبدیلی (مانند بسته بندی، خشک کردن، اسانس گیری، کنسانتره سازی و...) و ارائه طرح های توجیهی شفاف، اقدام به معرفی این فرصت ها در نمایشگاه های بین المللی و رویدادهای اقتصادی کنند. همچنین تسهیل صدور مجوزها و کاهش بروکراسی اداری برای سرمایه گذاران الزامی است.

۳. ایجاد زنجیره های ارزش یکپارچه

حمایت از تشکیل زنجیره های تولید تا بازار (از کشاورز تا مصرف کننده) با مشارکت بخش خصوصی، تعاونی ها و نهادهای توسعه گر باعث انسجام در فرآیند تولید، فرآوری، بسته بندی و صادرات می شود. این رویکرد می تواند با استفاده از الگوهای موفق «کشاورزی قراردادی» اجرا شود.

۴. توانمندسازی نیروی انسانی و ارتقای فنآوری

سرمایه گذاری در آموزش بهره برداران، کارشناسان و کارگران شاغل در بخش صنایع تبدیلی، به همراه ترویج فنآوری های نوین فرآوری و بسته بندی، موجب افزایش کیفیت محصولات نهایی و ارتقای جایگاه محصولات کشاورزی استان در بازارهای جهانی خواهد شد.

۵. توسعه بازارهای صادراتی و برندینگ محصولات

ایجاد برندهای منطقه ای برای محصولات کشاورزی فرآوری شده، استفاده از ظرفیت دیپلماسی اقتصادی و شرکت های مدیریت صادرات می تواند ضمن افزایش سهم بازار، زمینه ساز ورود سرمایه های خارجی به زنجیره ارزش کشاورزی استان شود.

ب) صنعت و معدن

با تمرکز بر صنایع دارای مزیت رقابتی و صادرات محور

• واحدهای صنعتی شاخص

- خوشگوار مشهد؛
- شهر بابانا؛
- دیناتوس؛
- نیسان شرق؛
- زمزم مشهد؛
- صنایع پودر شیر مشهد؛
- شیر پاستوریزه بگانه خراسان؛
- صنایع شیر فجر آساک قوچان؛
- صنایع قهوه پارت سازان؛
- سهامی تولیدی و صنعتی فضل نیشابور.

• معادن و صنایع معدنی دارای ظرفیت سرمایه گذاری

- ورق نورد گرم فولاد آلیاژی و فولاد زنگ نزن؛
- اسلب فولادی آلیاژی؛
- تولید کاغذ از پودر میکرونیزه کربنات کلسیم؛
- بازیافت شیشه؛
- تولید سیلیکون.

• صنایع قابل واگذاری یا نیازمند تأمین مالی

صنایع معدنی

- ورق نورد گرم فولاد آلیاژی و فولاد زنگ نزن؛
- اسلب فولادی آلیاژی؛
- تولید کاغذ از پودر میکرونیزه کربنات کلسیم؛
- بازیافت شیشه؛
- تولید سیلیکون.

صنایع برق و الکترونیک

- منابع مخابراتی outdoor با قابلیت پشتیبانی تکنولوژی G^o؛
- موتورهای مغناطیسم دائم (PMSM) به همراه اینورتر با راندمان بالا مخصوص کولر آبی؛
- سلولهای خورشیدی فتوولتائیک؛
- فست شارژ ایستگاهی؛
- اتوماسیون صنعتی و سنسورهای پیشرفته؛

توربین های بادی؛

انواع پرینترهای ۳ بعدی با اکسترودرهای مختلف / انواع فیلامنت؛

صنایع دارویی و تجهیزات پزشکی

تجهیزات تصویر برداری پزشکی (سی تی اسکن، رادیولوژی و...)

تجهیزات فیزوتراپی و توان بخشی.

صنایع شیمیایی

کائوچو صنعتی؛

تولید تایر نیمه سنگین و سنگین؛

تولید پلیمرهای زیست تجزیه پذیر؛

تولید نانو پوشش های ضد آب و ضد خش؛

تولید چسب های پیشرفته صنعتی با کاربردهای خاص (فوق العاده قوی برای صنایع خودروسازی و ساختمان).

صنایع نساجی

تولید الیاف اکریلیک و رنگرزی الیاف و تاپس آکریلیک؛

نخ بی سی اف پلی پروپیلن و پلی استر؛

پارچه چادر مشکی؛

رنگرزی و تکمیل پارچه.

صنایع غذایی

صنایع غذایی سلامت محور؛

مواد غذایی و محصولات پت و حیوانات خانگی.

➤ توصیه های سیاستی

در شرایط فعلی ایران که با محدودیت های مالی، تحریم ها و نوسانات اقتصادی مواجه است، توجه ویژه به بهبود زیرساخت ها، تسهیل سرمایه گذاری، توسعه فنآوری و آموزش نیروی انسانی، و همچنین تمرکز بر بازارهای صادراتی منطقه ای، می تواند مسیر رشد و توسعه صنایع مزیت دار استان خراسان رضوی را هموار سازد و آنها را به موتورهای اصلی رونق اقتصادی استان و کشور تبدیل کند. خراسان رضوی با تکیه بر تنوع صنایع و ظرفیت های منطقه ای خود، می تواند علاوه بر بخش کشاورزی، در صنایع فولاد، مواد غذایی، مصالح ساختمانی، نساجی، پتروشیمی و گردشگری نیز مزیت رقابتی قابل توجهی ایجاد کند. توسعه زیرساخت های صادراتی، تسهیل فرآیندهای سرمایه گذاری و تمرکز بر فنآوری های نوین، کلید بهره برداری کامل از این ظرفیت ها خواهد بود. برای رونق صنایع دارای مزیت رقابتی و صادرات محور استان خراسان رضوی، چند توصیه سیاستی کلیدی و کاربردی می توان ارائه داد که با توجه به محدودیت ها و فرصت های موجود، به توسعه پایدار و افزایش رقابت پذیری این صنایع کمک می کند:

۱. تسهیل دسترسی به منابع مالی و سرمایه گذاری هدفمند

با توجه به محدودیت های نقدینگی و مشکلات مالی در کشور، ایجاد صندوق های مالی تخصصی استانی و استفاده از منابع حمایتی بانک ها و

نهادهای توسعه‌ای برای تأمین سرمایه در گردش و توسعه خطوط تولید ضروری است.

۲. تقویت زیرساخت‌های لجستیکی و حمل و نقل

با توجه به اهمیت صادرات و نیاز به حمل سریع و مطمئن کالا، توسعه زیرساخت‌های حمل و نقل زمینی، ریلی و هوایی در استان به ویژه در مسیرهای ارتباطی با کشورهای همسایه (افغانستان، ترکمنستان، پاکستان و آسیای میانه) حیاتی است. این امر باعث کاهش هزینه‌ها و افزایش جذابیت بازارهای صادراتی می‌شود.

۳. تمرکز بر فناوری و نوآوری

سرمایه‌گذاری در فناوری‌های نوین تولید، بسته‌بندی و فرآوری، به ویژه فناوری‌های صرفه‌جوی انرژی و محیط زیست، باعث افزایش کیفیت محصولات و کاهش هزینه‌ها می‌شود. ایجاد مراکز تحقیق و توسعه تخصصی در کنار صنایع کلیدی می‌تواند روند نوآوری را تسریع کند.

۴. تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی

استفاده از ظرفیت توافق‌نامه‌های منطقه‌ای و دیپلماسی اقتصادی برای تسهیل ورود محصولات به بازارهای هدف، ایجاد توافق‌نامه‌های همکاری صنعتی و تبادل فناوری، از اهمیت بالایی برخوردار است.

ج) خدمات و گردشگری

با تمرکز بر سرمایه‌گذاری در گردشگری و اثرات اقتصادی آن

- جاذبه‌های گردشگری با ظرفیت صادرات خدمات

از جمله مهمترین جاذبه‌های گردشگری با ظرفیت صادرات خدمات می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱. حرم مطهر امام رضا (ع)

مشهد به عنوان پایتخت معنوی ایران و دومین شهر مذهبی جهان اسلام، سالانه میزبان میلیون‌ها زائر داخلی و خارجی است. ظرفیت بالای این بخش در صادرات خدمات اقامتی، درمانی، حمل و نقل، راهنمایی زائر، بسته‌های زیارتی و فرهنگی کاملاً مشهود است.

۲. گردشگری سلامت

وجود بیمارستان‌های مجهز، پزشکان متخصص، هزینه‌های درمانی رقابتی و خدمات با کیفیت، مشهد را به یکی از قطب‌های گردشگری سلامت ایران تبدیل کرده است. خدمات صادراتی شامل: جراحی، دندانپزشکی، درمان ناباروری، زیبایی، ارتوپدی، طب سنتی و فیزیوتراپی.

۳. گردشگری تاریخی و فرهنگی

صادرات خدمات شامل تورهای فرهنگی، صنایع دستی، اقامتگاه‌های بوم‌گردی و محصولات فرهنگی شامل شهر تاریخی توس و آرامگاه فردوسی، آرامگاه خیام، عطار، کمال‌الملک، کاخ خورشید در کلات نادری و ...

۴. سوغات و صنایع دستی

فرش مشهد، انگشترهای فیروزه نیشابور، زعفران، نبات، تسیح و چادر نماز، عطرها سنتی و سرمه از محبوب‌ترین سوغات صادرات محور هستند. ایجاد بازارچه‌های مرزی و فروشگاه‌های اینترنتی صادراتی، امکان صادرات غیرمستقیم خدمات گردشگری را فراهم می‌کند.

- فرصت‌های سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری

استان خراسان رضوی با برخورداری از جایگاه ممتاز در حوزه گردشگری مذهبی، فرهنگی، تاریخی، درمانی و طبیعی، یکی از پرتیرترین

مناطق کشور برای توسعه صنعت گردشگری و جذب سرمایه گذاری در این حوزه به شمار می آید. وجود سالانه میلیون ها زائر و گردشگر داخلی و خارجی، زیرساخت های اولیه گسترده در شهر مشهد و دیگر نقاط استان، و تنوع بالای جاذبه های گردشگری، زمینه ای کم نظیر برای سرمایه گذاری در بخش هایی مانند هتل سازی، مراکز تفریحی و رفاهی، گردشگری سلامت، اقامتگاه های بوم گردی، حمل و نقل هوشمند و خدمات گردشگری دیجیتال فراهم کرده است. با توجه به رویکرد جدید کشور در توسعه صادرات خدمات و رونق اقتصاد گردشگری، خراسان رضوی می تواند به یکی از قطب های اصلی جذب سرمایه گذار داخلی و خارجی در این صنعت تبدیل شود. در این راستا از جمله مهمترین فرصت های سرمایه گذاری در استان می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- ❖ هتل بیمارستان پنج ستاره مشهد؛
- ❖ تأمین زیرساخت های گردشگری شاندریز؛
- ❖ احداث منطقه نمونه بین المللی گردشگری توس.

• پروژه های اولویت دار در حوزه خدمات نوین مالی و دیجیتال

در شرایط کنونی که گردشگری هوشمند به عنوان یکی از محورهای توسعه پایدار گردشگری در دنیا مطرح است، استان خراسان رضوی - با محوریت شهر مشهد به عنوان قطب زیارتی، درمانی و فرهنگی - نیازمند توسعه و سرمایه گذاری در پروژه های خدمات نوین مالی و دیجیتال است تا بتواند تجربه گردشگری را برای زائران و گردشگران بهبود بخشد، بازده اقتصادی را افزایش دهد و رقابت پذیری منطقه را در سطح ملی و بین المللی ارتقاء دهد.

۱. زیرساخت پرداخت الکترونیک بین المللی (ارزهای رایج و رمزارزها)

ایجاد سامانه های پرداخت برای گردشگران خارجی که بتوانند از طریق کارت های بین المللی یا کیف پول های دیجیتال (رمزارزها، ریال دیجیتال، ...) پرداخت های خود را در هتل ها، مراکز درمانی، فروشگاه ها و خدمات گردشگری انجام دهند. این سامانه ها می تواند سبب تسهیل تجربه گردشگر خارجی، افزایش تمایل به مصرف و خرید و حذف مشکل تبادل ارز برای گردشگران شود.

۲. پلتفرم جامع گردشگری هوشمند استان

ایجاد یک اپلیکیشن یا سامانه یکپارچه شامل خدمات رزرو هتل، بلیت، راهنمای مجازی، اطلاعات مکان های دیدنی، حمل و نقل درون شهری، مشاوره پزشکی برای گردشگران سلامت، خرید سوغات آنلاین و... با هدف تسهیل دسترسی گردشگر به خدمات، کاهش نیاز به واسطه ها، ایجاد بانک داده برای سیاست گذاری و بازاریابی و یکپارچه سازی خدمات شهری مشهد و سایر شهرهای گردشگری استان.

۳. کیف پول دیجیتال ویژه زائر و گردشگر

ایجاد کیف پول موبایلی اختصاصی برای گردشگران که به صورت **QR Code**، **NFC** یا درگاه های خاص در مراکز خدماتی و فروشگاه ها قابل استفاده باشد. این قابلیت می تواند جایگزین امن و سریع پول نقد بوده و قابلیت اتصال به خدمات تخفیف، اعتبار یا خدمات بانکی ویژه گردشگر در کنار رصد رفتار مالی گردشگران برای تحلیل بازار داشته باشد.

۴. سامانه مالی شفاف برای پرداخت نذورات، هدایای زیارتی و گردشگری مذهبی

ایجاد زیرساخت دیجیتال برای دریافت نذورات، وقف، هدایای زائران و گردشگران خارجی به صورت آنلاین، شفاف و قابل پیگیری، با قابلیت اتصال به درگاه های خارجی و کیف پول ها با هدف شفاف سازی مالی، جذب منابع خیرین بین المللی و ارتقا اعتماد عمومی و توسعه گردشگری مذهبی پایدار.

۵. پلتفرم سرمایه‌گذاری جمعی (Crowdfunding) برای پروژه‌های گردشگری

طراحی سامانه‌ای برای جذب سرمایه خرد مردم (داخلی و خارجی) جهت تأمین مالی پروژه‌های گردشگری مانند اقامتگاه‌های سنتی، مراکز تفریحی، مرمت آثار تاریخی، یا استارت‌آپ‌های گردشگری دیجیتال با هدف جذب سرمایه غیردولتی، مشارکت پذیری اجتماعی در توسعه گردشگری و شناساس پروژه‌های مردمی و سودآور.

۶. سیستم احراز هویت دیجیتال برای گردشگران خارجی

راه‌اندازی سامانه شناسایی و ثبت اطلاعات گردشگران بین‌المللی با رعایت استانداردهای حفاظت از داده‌ها و حفظ حریم خصوصی، جهت ارائه خدمات یکپارچه و امنیت بالاتر با هدف شناسایی بهتر نیازها و الگوهای رفتاری گردشگران، تسهیل دسترسی به خدمات بانکی، درمانی و امنیتی و ایجاد بانک اطلاعاتی قوی برای مدیریت سفرهای ورودی.

➤ توصیه‌های سیاستی

با توجه به جایگاه ویژه خراسان رضوی در گردشگری مذهبی، ظرفیت‌های درمانی، جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی، و دسترسی به بازارهای منطقه‌ای، این استان می‌تواند به یکی از قطب‌های اصلی گردشگری چندوجهی ایران تبدیل شود. تحقق این هدف نیازمند سیاست‌گذاری منسجم، سرمایه‌گذاری هدفمند، توانمندسازی منابع انسانی و مشارکت فعال بخش خصوصی و مردم است. همچنین، با توجه به جایگاه راهبردی استان خراسان رضوی در گردشگری مذهبی، سلامت و فرهنگی، بهره‌گیری از رویکردهای نوآورانه و فناورانه نه تنها می‌تواند کیفیت خدمات گردشگری را افزایش دهد، بلکه زمینه‌ساز جذب گردشگر خارجی، توسعه صادرات خدمات و رونق اقتصادی استان خواهد بود. اتخاذ سیاست‌های هوشمند، تسهیل‌گر و سرمایه‌پذیر در سطح استانی و ملی، کلید موفقیت بلندمدت گردشگری نوین در خراسان رضوی است. در این راستا پیشنهادات ذیل جهت توسعه گردشگری در استان ارائه می‌شود:

۱. توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل و دسترسی گردشگر

- بهبود و توسعه خطوط ریلی و هوایی بین‌المللی (به‌ویژه در مشهد به‌عنوان هاب منطقه‌ای)؛
- بهسازی جاده‌ها و مسیرهای دسترسی به مناطق گردشگری کمتر توسعه‌یافته مانند کلات، درگز، خواف و تربت‌جام؛
- ایجاد و تجهیز پایانه‌های مدرن مسافرتی در مبادی ورودی استان (زمینی و هوایی).

۲. توسعه گردشگری سلامت به‌عنوان مزیت رقابتی استان

- تسهیل صدور ویزای درمانی و ایجاد سامانه خدمات یکپارچه برای بیماران خارجی؛
- توسعه همکاری میان مراکز درمانی، شرکت‌های گردشگری سلامت و بیمارستان‌های بین‌المللی.

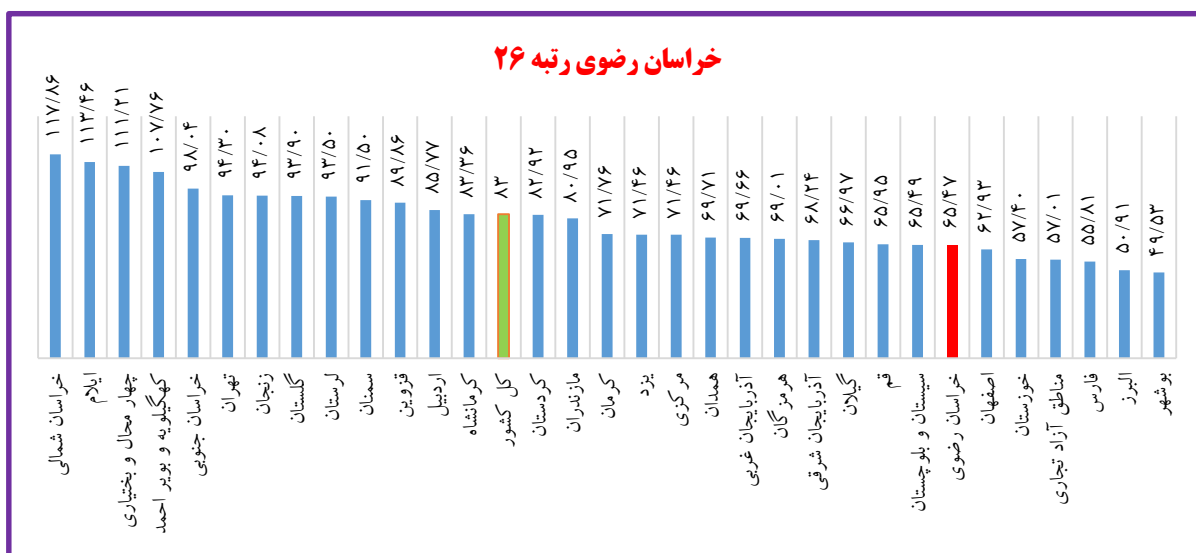
۳. تشویق و تسهیل سرمایه‌گذاری در پروژه‌های گردشگری

- اولویت دادن به پروژه‌های اقامتی، تفریحی، درمانی و زیرساختی در مجاورت جاذبه‌های گردشگری؛
- ارائه مشوق‌های مالیاتی، واگذاری زمین با قیمت مناسب، تسهیلات بانکی با بهره کم؛
- ایجاد پنجره واحد سرمایه‌گذاری برای کاهش بروکراسی اداری در صدور مجوزها.

۲. تسهیلات بانکی جذب شده در بخش های اقتصادی استان

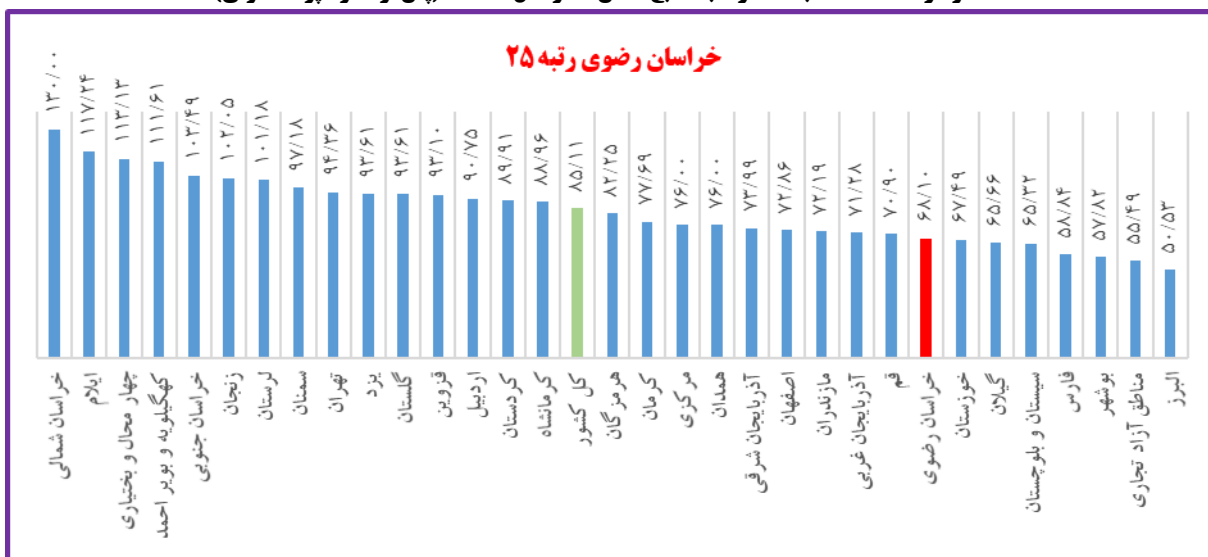
۱-۲) آمار تسهیلات بانکی جذب شده در بخش ها به همراه رتبه و جایگاه در منطقه و کشور و سری زمانی و تحلیل تغییرات

نمودار ۲-۱-۱ - نسبت مصارف به منابع استان ها در سال ۱۴۰۰ - (پس از کسر سپرده قانونی)

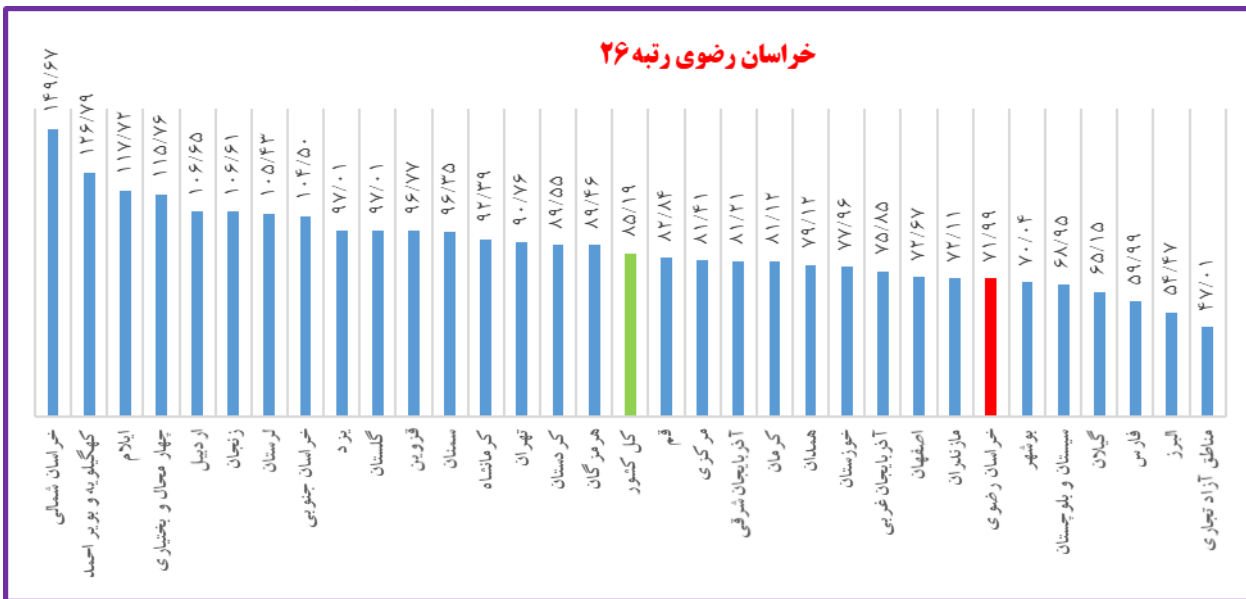
مأخذ: بانک مرکزی.

نمودار ۲-۱-۲ - نسبت مصارف به منابع استان ها در سال ۱۴۰۱ - (پس از کسر سپرده قانونی)

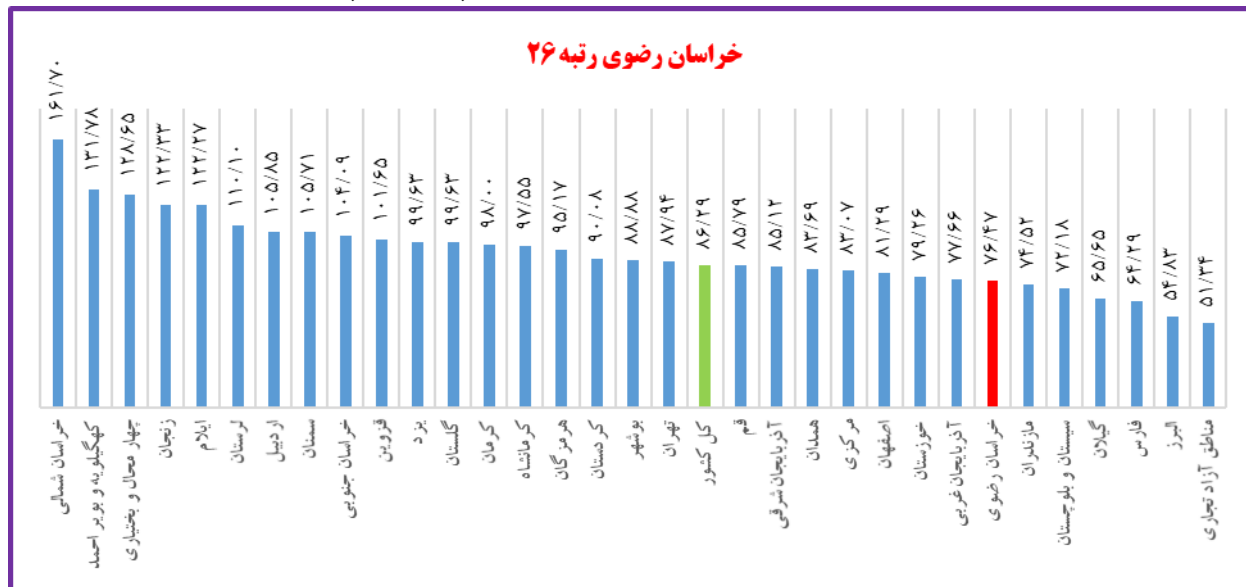
مأخذ: بانک مرکزی.

نمودار ۲-۱-۳- نسبت مصارف به منابع استان‌ها در سال ۱۴۰۲- (پس از کسر سپرده قانونی)

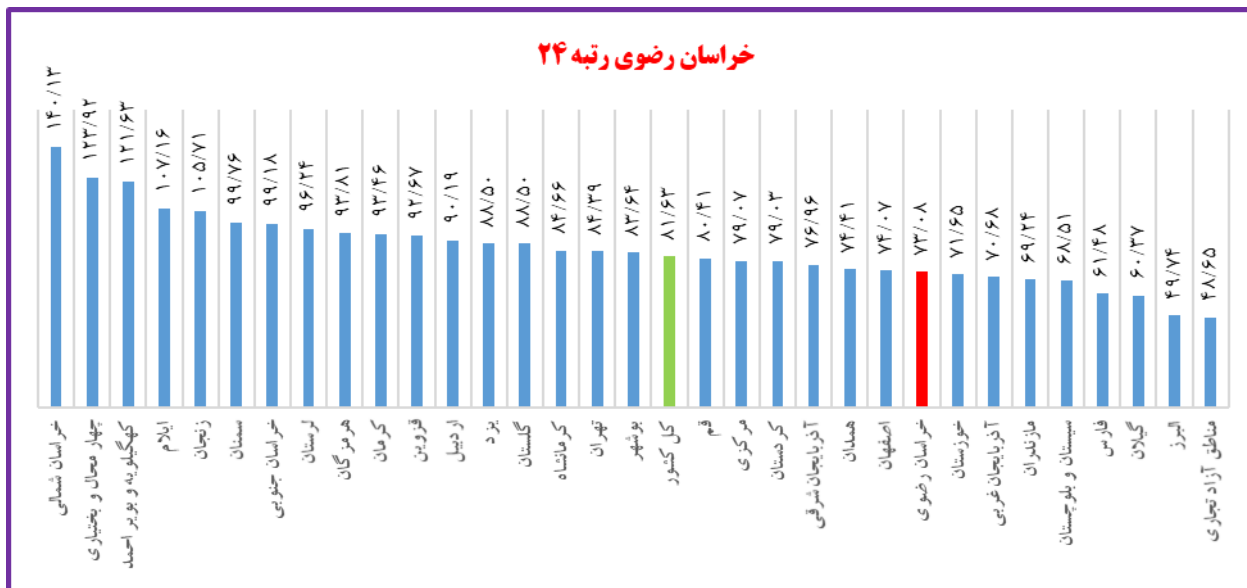

مأخذ: بانک مرکزی.

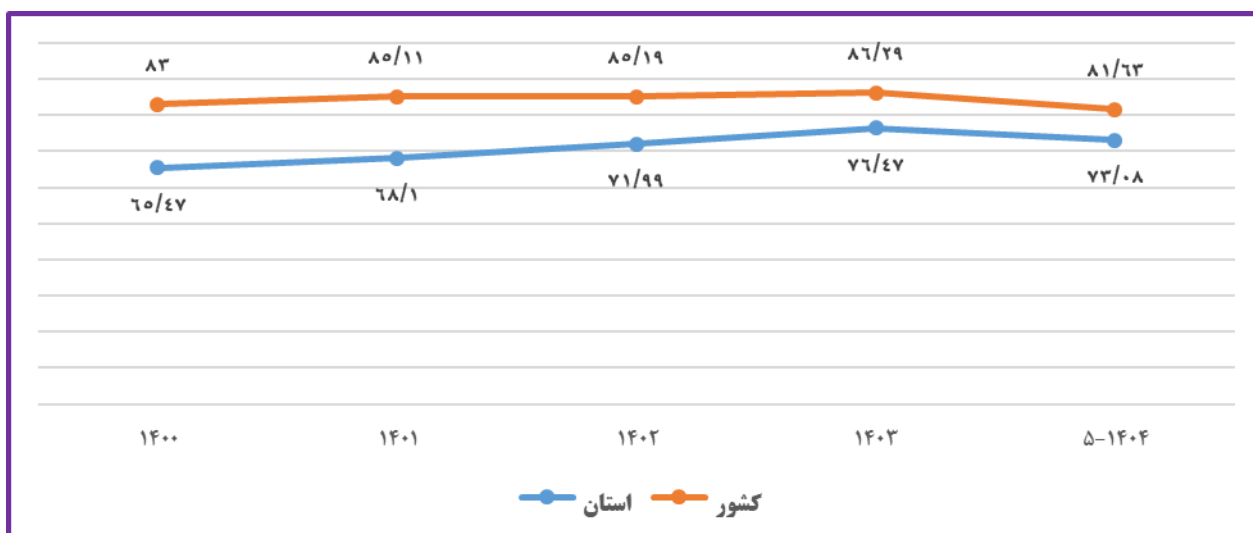
نمودار ۲-۱-۴- نسبت مصارف به منابع استان‌ها در سال ۱۴۰۳- (پس از کسر سپرده قانونی)

مأخذ: بانک مرکزی.

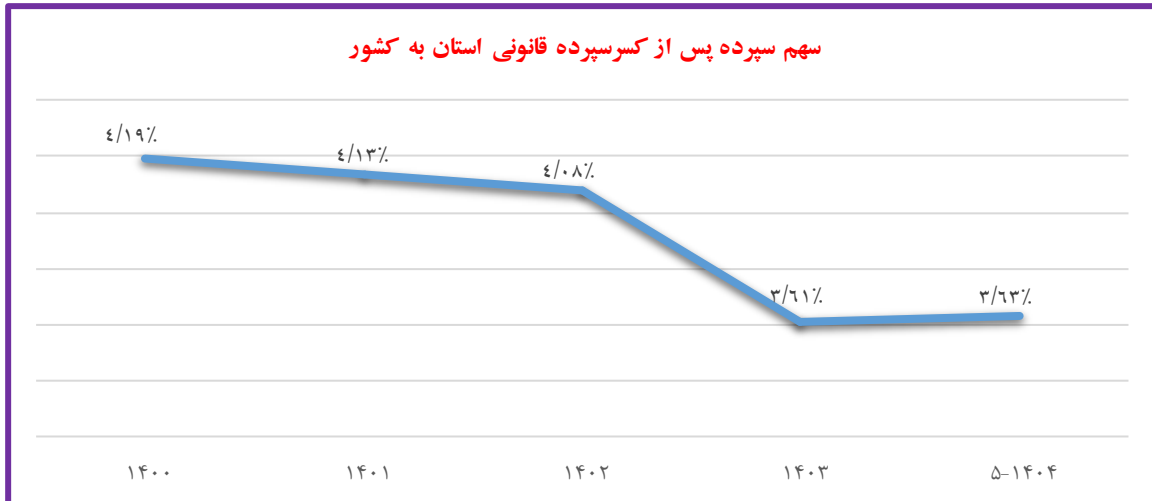
نمودار ۲-۱-۵- نسبت مصارف به منابع استان‌ها در پنج ماهه ۱۴۰۴ (پس از کسر سپرده قانونی)

مأخذ: بانک مرکزی.

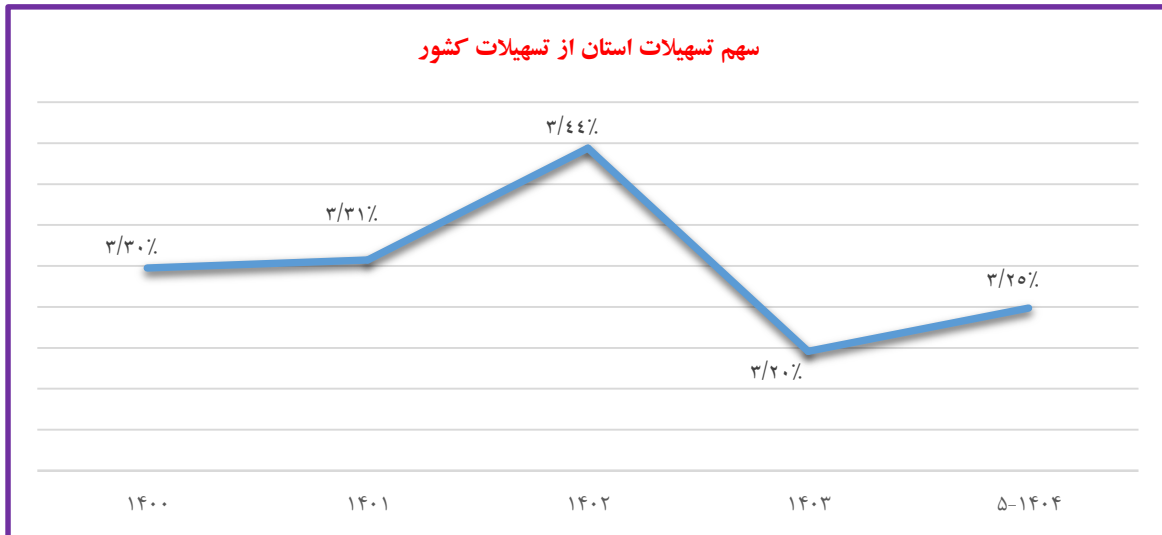
نمودار ۲-۱-۶- روند نسبت مصارف به منابع استان طی سال‌های ۱۴۰۰-مرداد ماه ۱۴۰۴

روند نسبت مصارف به منابع کشور طی دوره مورد بررسی تا سال ۱۴۰۳ صعودی اما در پنج ماهه نخست سال ۱۴۰۴ کاهش یافته است؛ این روند برای استان خراسان رضوی هم بصورت مشابه بوده ضمن اینکه هدف گذاری استان برای سال ۱۴۰۴ رسیدن نسبت مصارف به منابع استان به حداقل میانگین کشوری است.

نمودار ۱-۲-۷- سهم سپرده استان (پس از کسر سپرده قانونی) به سپرده کل کشور طی سال‌های ۱۴۰۰-مرداد ماه ۱۴۰۴

نمودار ۱-۲-۸- سهم تسهیلات استان به تسهیلات کل کشور طی سال‌های ۱۴۰۰-مرداد ماه ۱۴۰۴

۲-۲- آمار تسهیلات تبصره‌ای دولت در بخش‌ها به همراه رتبه و جایگاه در منطقه و کشور و سری زمانی و تحلیل تغییرات

۲-۱- عملکرد تسهیلات تبصره ۱۸ در استان

وضعیت پرداخت تسهیلات از محل منابع بند الف تبصره (۱۸) قانون بودجه (سه‌میه سال ۱۴۰۰) تا تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۲۸

به تفکیک مؤسسات عامل

													موسسه عامل								
۲	۴	۸۳	۲	۵۶	۲۷	۵۸۸	۱۷	۷۰۸	۴۰	۱۶	۳۵۱	۱۶۶۷	۲۳۳۶	۱۳۶۵	۷۰۶۷	۳۴۹	۱۳۴۰	۱۲۹	۷۱۴	۷	۳۰
													تعداد طرح‌های پرداخت شده								
													میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال)								

اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان

مجموع میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال): **۱۵۳۵۵**   مجموع تعداد طرح‌های پرداخت شده: **۱۵۴۳**

وضعیت پرداخت تسهیلات از محل منابع بند الف تبصره (۱۸) قانون بودجه (سه‌میه سال ۱۴۰۱) تا تاریخ ۱۴۰۳/۱۱/۰۱

به تفکیک مؤسسات عامل

													موسسه عامل						
۱۰	۱۱۶	۹	۱۵	۹	۱۹۳	۲۲	۲۵۸	۵۱	۱۷	۱۲۱/۴	۲۲۶۵	۱۹۸۷	۳۰۱۰	۲۱۰۵	۵۱۳۲	۹۵۷	۲۰۵	۱۷۴	۶۶۹
													تعداد طرح‌های پرداخت شده						
													میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال)						

اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان

مجموع میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال): **۱۶۶۲۶**   مجموع تعداد طرح‌های پرداخت شده: **۷۰۰**

وضعیت پرداخت تسهیلات از محل منابع بند الف تبصره (۱۸) قانون بودجه (سه‌میه سال ۱۴۰۲) تا تاریخ ۱۴۰۴/۰۷/۲۳

به تفکیک مؤسسات عامل

													موسسه عامل		
۱	۱۸	۵	۳۲	۳۱	۵۷	۹۴	۵	۳۰۷۱	۹۹۲	۱۷۱۸	۳۰۱۱	۶۵۴	۳۰۰	۹۰	۱۷
													تعداد طرح‌های پرداخت شده		
													میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال)		

مجموع میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال): **۹۸۵۳**   مجموع تعداد طرح‌های پرداخت شده: **۲۴۳**

- ❖ از نظر عملکرد طرح‌های پرداخت شده به اعتبار ابلاغی، رتبه استان در بین ۳۱ استان (بر اساس سه‌میه سال ۱۴۰۰)، دوم بوده است.
- ❖ از نظر ارزش طرح‌های پرداخت شده رتبه استان در بین ۳۱ استان در بین ۳۱ استان (بر اساس سه‌میه سال ۱۴۰۱) اول بوده است.
- ❖ از نظر ارزش طرح‌های پرداخت شده رتبه استان در بین ۳۱ استان تا پایان شهریور ۱۴۰۴ اول بوده است.

۲-۲-۲- عملکرد جزء ۳-۴- بند ب تبصره ۱۸

گزارش عملکرد جزء ۳-۴- بند ب تبصره ۱۸ سال ۱۴۰۲ استان خراسان رضوی	
مجموع	۸,۳۲۷
معاونت توسعه روستایی (دبیرخانه شورای جهاد)	۲۰۳
کمیته امداد امام خمینی (ره)	۱,۳۲۲
قراگاه مهارت آموزی نیروهای مسلح	۴۹۸
سازمان بهزیستی	۱,۱۳۰
سازمان امور عشایر ایران	۴۰۰
سازمان امور زندان ها	۳۲۴
جهاد دانشگاهی	۱۴۶
بنیاد کرامت رضوی (آستان قدس رضوی)	۷۰
بنیاد علوی (بنیاد مستضعفان)	۳۹۹
بنیاد شهید و امور ایثارگران	۹۳۳
بنیاد برکت	۱,۶۱۳
بسیج سازندگی	۱,۲۷۸
انجمن حامیان فرهنگ قرض الحسنه و کارآفرینی اجتماعی	۱۲
بانک عامل	میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال)
شرح	جز ۳
	میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال)
	جز ۴
	میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال)

گزارش عملکرد جزء ۳-۴- بند ب تبصره ۲ سال ۱۴۰۳ استان خراسان رضوی

گزارش عملکرد جزء ۳-۴- بند ب تبصره ۲ سال ۱۴۰۳ استان خراسان رضوی	
مجموع	۶,۰۵۵
نهادهای نیکوکاری	-
فنی و حرفه ای	-
بنیاد علوی	-
حامیان فرهنگ قرض الحسنه	۱۲
بنیاد سپهر	۰
بنیاد کرامت	۷۰
بهزیستی	۱,۰۸۱
جهاد دانشگاهی	۱۲۷
بنیاد علوی	۳۹۴
سازمان زندان ها	۳۰۹
بسیج سازندگی	۱,۱۸۷
کمیته امداد	۱,۲۸۲
بنیاد برکت	۱,۵۹۳
بنیاد شهید	۹۴۹
کارکنان وظیفه	۴۷۶
سازمان امور عشایر	۳۷۳
معاونت روستایی	۲۰۰
نام دستگاه	میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال)
شرح	جز ۳
	میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال)
	جز ۴
	میزان تسهیلات پرداخت شده (میلیارد ریال)

مأخذ: سامانه تک وزارت کار، تعاون و رفاه اجتماعی.

۳-۲) چالش های عدم جذب تسهیلات در بخش های اقتصادی استان

۲-۲-۱- چالش های شبکه بانکی

- ❖ عدم همکاری بانک های خصوصی برای ارائه اطلاعات و آمار؛
- ❖ محدودیت در سقف اختیارات بررسی و پرداخت تسهیلات؛
- ❖ محدودیت در بررسی به موضوعات پرونده های اختلافی در استان؛

❖ محدودیت در ارزش گذاری طلا، نقره و سنگ های قیمتی و زینتی در گمرکات استان ها.

۳-۲-۱- چالش های موجود در جذب منابع (تبصره ۱۸)

- ❖ با توجه به تأخیر در ابلاغ اعتبارات تبصره ۱۸ سال ۱۴۰۲ (اواخر سال ۱۴۰۳) و راه اندازی سامانه کات توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی، بطور کلی فرآیند شروع عملیات اجرایی تبصره ۱۸ نسبت به سنوات قبل با تأخیر مواجه شد.
- ❖ برخی از دستگاه های اجرایی دارای سامانه تخصصی تسهیلاتی، از جمله وزارت صمت، گردشگری، ارتباطات، معاونت علمی ریاست جمهوری، بازآفرینی شهری نسبت به اتصال سامانه خود با سامانه کات مقاومت داشتند؛ که تا اواخر اسفند با رایزنی های فراوان وزارت اقتصاد موفق شد اتصال سامانه ها را برقرار نماید.
- ❖ از ۱۵ اسفندماه سیستم شبکه بانکی پرداخت تسهیلات (اسمارت) توسط بانک مرکزی به مانند سنوات قبل بسته شده و تا اواخر خرداد ماه سال بعد نیز کماکان در پرداخت تسهیلات تبصره ای متوقف بوده است؛ در حالی که بسیاری از مصوبات قبل از سال به مؤسسات عامل ابلاغ شده بود؛
- ❖ صندوق کارآفرینی امید استان که بیشترین قرارداد عاملیت در تنوع دستگاه های اجرایی را دارد؛ تا اواسط تیرماه به دلیل تغییرات سیستمی درون شبکه ای و به دلیل انتخاب استان خراسان رضوی به عنوان استان پایلوت در کشور، قادر به پرداخت تسهیلات به متقاضیان نبوده است؛
- ❖ از تاریخ ۲۲ خرداد ماه با وقوع تعرض وحشیانه رژیم صهیونیستی، سامانه کات و سامانه اسمارت بانک مرکزی به مدت ۲۰ روز (حتی یک هفته پس از جنگ) نیز از دسترس خارج بوده است؛ و معرفی و پرداخت طرح عملاً غیر ممکن بوده است؛
- ❖ برخی از مجوزهای بهره برداری حقوقی گردشگری در سامانه تخصصی دستگاه ارجاع نمی شوند که غالباً مجوزهایی هستند که تاریخ صدور مجوز آنها قبل از سال ۱۴۰۲ است و باعث طولانی شدن فرآیند معرفی متقاضی به سامانه کات شده است؛
- ❖ علوم پزشکی به منظور تأیید طرح ها در مرحله کارگروه دستگاه بایستی تأیید کارگروه وزارت بهداشت را اخذ نماید که فرآیند معرفی متقاضی بسیار طولانی و خارج از ضوابط آیین نامه اجرایی تبصره ۱۸ می باشد.

۲-۴) اقدامات انجام شده جهت رفع چالش ها و راهکارهای پیشنهادی

- ✓ مکاتبه استاندار با مدیران عامل بانک ها جهت افزایش اختیارات تسهیلات تا مبلغ یک هزار میلیارد ریال؛
- ✓ مکاتبه استاندار با مدیران عامل بانک ها جهت افزایش اختیارات تعهدات (ضمانت نامه و اعتبار اسنادی) تا مبلغ سه هزار میلیارد ریال؛
- ✓ اختیار اجرای مصوبات کارگروه ستاد تسهیل و رفع موانع تولید به مدیریت امور شعب استان بدون ضرورت اخذ استعلام از هیأت مدیره بانک؛
- ✓ اختیار اجرای مصوبات شورای گفتگوی دولت و بخش خصوصی بدون ضرورت اخذ استعلام از هیأت مدیره بانک.

➤ توصیه های سیاستی

- ۱- با توجه به اینکه سهم استان ها از منابع تسهیلات تبصره ۱۸ به صورت مساوی و یکسان می باشد؛ به نظر می رسد اینگونه توزیع منابع بانکی موجب عدم کارایی می شود؛ لذا پیشنهاد می شود در تقسیم منابع شاخص هایی مانند تولید ناخالص داخلی استان ها، جمعیت، نرخ بیکاری، سهم در منابع بانکی و منابع درآمدی و سایر شاخص های تأثیرگذار مورد نظر قرار گیرد.
- ۲- تأمین منابع مالی صنایع در استان از طریق افزایش نسبت مصارف به منابع بانکی با توجه به سهم بالای استان در منابع بانکی.

۳. تأمین مالی بنگاه‌های استان با روش‌های غیر بانکی

۱-۳) میزان تأمین مالی با روش‌های غیر بانکی به همراه رتبه و جایگاه در منطقه و کشور

جدول ۱-۳- میزان تأمین مالی شرکت‌های استان خراسان رضوی از بازار سرمایه (غیر بانکی)

سال ۱۴۰۴ (۵ ماهه)		سال ۱۴۰۳		روش تأمین مالی
تعداد شرکت	میلیارد تومان	تعداد شرکت	میلیارد تومان	
۲	۳۷۹	۱۳	۶۰۴۴	افزایش سرمایه
۴	۱۳۵۰	۲	۶۵۰	انتشار اوراق بدهی
x	.	۴	۸۱۷	پذیرش در بازار سرمایه
۶	۱۷۲۹	۱۹	۷۵۱۱	جمع تأمین مالی از طریق بازار سرمایه

مأخذ: سایت کدال و www.TSE.IR

جدول ۲-۳- میزان تأمین مالی شرکت‌های استان خراسان رضوی در مقایسه با کل کشور از بازار سرمایه (غیر بانکی)

توضیحات	کشوری - سال ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۳		روش تأمین مالی غیر بانکی
	مبلغ (میلیارد تومان)	تعداد طرح / شرکت	مبلغ (میلیارد تومان)	
از محل آورده نقدی + سود انباشته + اندوخته + مازاد تجدید ارزیابی	۱,۱۱۵,۲۰۲	۱۳	۶,۰۴۴	افزایش سرمایه
-	۶۹۰,۷۵۵ دولتی و غیردولتی	۲	۶۵۰ خصوصی	انتشار اوراق بدهی
	۷,۰۸۳	۴	۸۱۷	پذیرش در بازار سرمایه
	۱,۸۱۴,۷۸۰	۱۹	۷,۵۱۱	جمع

مأخذ: سایت کدال و www.TSE.IR

۲-۳) تعداد طرح‌های احصاء شده جهت تأمین مالی با ابزارها و روش‌های غیر بانکی

❖ در این ستون منظور از تعداد طرح‌های احصاء شده جهت تأمین مالی با ابزارها و روش‌های غیر بانکی؛ تعداد شرکت‌های تولیدی در استان می‌باشد؛ که بر اساس جدول ۱-۳ تعداد ۱۳ شرکت در سال ۱۴۰۳ و تعداد ۶ شرکت در ۵ ماهه نخست سال ۱۴۰۴ در استان فعال می‌باشند.

۳-۳) چالش‌ها و دلایل عدم یا ضعف در بکارگیری روش‌ها و ابزارهای نوین تأمین مالی در استان

❖ فقدان دفاتر مرکزی نهادهای مالی در استان؛

❖ بالا بودن نرخ تأمین مالی؛

❖ طولانی بودن تشریفات فرایند تأمین مالی؛

- ❖ عدم شناخت ابزارهای تأمین مالی توسط مدیران بنگاه‌های اقتصادی.
- ❖ ۳-۴) اقدامات انجام شده جهت رفع چالش‌ها و راهکارهای پیشنهادی
- ❖ برگزاری همایش‌های تخصصی با هدف آشنایی مدیران بنگاه‌های اقتصادی با بازار سرمایه و تسهیل تأمین مالی از این طریق؛
- ❖ احصاء فهرست پروژه‌های مناسب برای تأمین مالی از طریق شرکت پروژه؛
- ❖ ارائه پیشنهاد تأسیس مرکز تأمین مالی در استان و پیگیری برای ایجاد آن؛
- ❖ ارائه پیشنهاد تأسیس شرکت تأمین سرمایه در استان و حمایت از متقاضیان بالقوه؛
- ❖ آگاه‌سازی مدیران استانی از ظرفیت‌های تأمین مالی از بازار سرمایه.

➤ توصیه‌های سیاستی

- ۱- واقعی نمودن نرخ بهره بانکی؛
- ۲- تأمین مالی مولدسازی با استفاده از ابزارهای نوین مالی از جمله توکن‌سازی.

۴. وضعیت استان در شاخص‌های حوزه فضای کسب کار

۴-۱) وضعیت استان در شاخص‌های حوزه کسب و کار

شاخص استانی محیط کسب و کار استان در مقایسه با کل کشور ۱۴۰۰- تابستان ۱۴۰۴

درصد تغییرات فصل بهار نسبت به *		تابستان ۱۴۰۴	بهار ۱۴۰۴	تابستان ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۳	سال ۱۴۰۲	سال ۱۴۰۱	سال ۱۴۰۰	شرح
فصل مشابه سال گذشته	فصل گذشته								
۱/۱۷	۲/۴۲	۶/۰۹	۵/۹۵	۶/۰۲	۶/۰۱	۶/۰۵	۶/۰۳	۵/۸۹	کشور
-۶/۹۸	۶/۳۹	۵/۴۹	۵/۱۶	۵/۹۰	۵/۸۲	۶/۲۱	۶/۰۴	۵/۶۱	خراسان رضوی
-	-	۱	۱	۱۰	۷	۲۸	۱۸	۵	خراسان رضوی (رتبه)

* مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

مأخذ: گزارش "پایش ملی محیط کسب و کار ایران تابستان ۱۴۰۴" - مرکز پژوهش‌های اتاق ایران.

- ❖ نتایج پایش ملی محیط کسب و کار ایران در تابستان ۱۴۰۴ عدد ۶/۰۹ (نمره بدترین ارزیابی ۱۰ است) را به عنوان شاخص ملی نشان می‌دهد که نامساعدتر از وضعیت این شاخص در ارزیابی فصل گذشته (بهار ۱۴۰۴ با میانگین ۵/۹۵) است. این ارزیابی بیانگر آن است که از نظر فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این پایش، وضعیت برهی مؤلفه‌های مؤثر بر محیط کسب و کار ایران در تابستان نامساعدتر شده است.
- ❖ نتایج ارزیابی طرح پایش در تابستان ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که از منظر وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار، استان‌های خراسان رضوی، اصفهان و البرز دارای محیط کسب و کار مساعدتری نسبت به سایر استان‌ها بوده‌اند. قابل ذکر است که عدد شاخص برای حدود ۴۲ درصد استان‌های کشور از عدد شاخص ملی فضای کسب و کار کمتر بوده است. همچنین اختلاف عدد شاخص وضعیت محیط کسب و کار در بهترین و بدترین استان حد اکثر معادل ۱/۰۸ واحد است که نشانگر عدم وجود تفاوت قابل توجه در وضعیت عدد شاخص استان‌ها نسبت به یکدیگر است.

- ❖ رتبه استان خراسان رضوی طی سال‌های مورد بررسی از رتبه ۵ در سال ۱۴۰۰ به رتبه ۱ (اول) در تابستان ۱۴۰۴ ارتقاء یافته است.
- ❖ در تابستان ۱۴۰۴، فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، سه مؤلفه: ۱- غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات، ۲- دشواری تأمین مالی از بانک‌ها، ۳- بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار را نامناسب‌ترین مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور نسبت به سایر مؤلفه‌ها ارزیابی نموده‌اند.
- ❖ علاوه بر این، مهمترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی زیرمجموعه هریک از سه اتاق بازرگانی، تعاون و اصناف ایران نیز به ترتیب اولویت شامل: اولویت اول در هر سه اتاق، غیرقابل پیش بینی بودن و تغییر قیمت مواد اولیه و محصولات عنوان شده است. اولویت دوم در هر سه اتاق، دشواری تأمین مالی از بانک‌ها عنوان شده است. اولویت سوم در اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران و اتاق تعاون ایران بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار و در اتاق اصناف ایران تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیر استاندارد و تقلبی در بازار عنوان شده است.

➤ توصیه‌های سیاستی

- ۱- تقویت سازوکارهای تبادل مالی با کشورهای همسایه استان (ترکمنستان، افغانستان و پاکستان) با استفاده از پیمان‌های پولی دو یا چندجانبه غیردلاری و مصون از تحریم در راستای گسترش تجارت خارجی و توسعه بازارهای فروش بین‌المللی؛
- ۲- شناسایی قوانین و مقررات محل کسب و کار، اصلاح قوانین و مقررات دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های مرتبط.
- ۳- تک‌نرخ کردن نرخ ارز جهت جلوگیری از فساد و رانت‌های ارزی
- ۴- ایجاد ثبات سیاسی با اتخاذ سیاست خارجی مناسب جهت به حداقل رساندن نوسانات نرخ ارز و بهبود شرایط تولید

۴-۲) اقدامات انجام شده در حوزه نظارت به مجوزها

۴-۲-۱) اقدامات مرتبط با درگاه ملی مجوزهای کشور

ردیف	اقدامات	توضیحات
۱	ارسال گزارشات مستمر به مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود فضای کسب و کار/ استانداری/ مجمع نمایندگان استان در مجلس شورای اسلامی/ فرمانداران/ اداره کل بازرسی و... همچنین پیگیری وضعیت درخواست مجوزهای ثبت شده در درگاه ملی مجوزهای کشور از طریق دستگاههای اجرایی صادر کننده مجوز و مرکز ملی پایش و بهبود محیط کسب و کار.	۲۱۹ مکاتبه با مراجع ذیربط
۲	پیگیری مشکلات ارجاع شده مربوط به درخواست مجوز در درگاه ملی مجوزهای کشور	۲۳۴ مورد
۳	اطلاع رسانی در خصوص قوانین مرتبط با بهبود محیط کسب و کار و درگاه ملی مجوزهای کشور	۲۲۷ مورد
۴	پیگیری شکایات ثبت شده در درگاه ملی مجوزهای کشور (طبق شیوه نامه ارسالی از سوی وزارت خانه) لازم به ذکر است به صورت میانگین روزانه بیش از ۱۰ مورد مراجعه حضوری و یا درخواست تلفنی توسط متقاضیانی که دارای مشکل می باشند در این اداره کل پیگیری می شود. با توجه به ارائه کارتابیل اختصاصی بررسی شکایات استانی تعداد ۱۳ شکایت ارجاع شده به استان نیز بررسی و مرتفع گردید.	تعداد کل شکایات: ۲۷۰ مورد -تعداد شکایات بررسی شده: ۱۶۳ (۷۴ مورد رفع مشکل و ۸۹ مورد در دست پیگیری است) پیگیری بیش از ۴۰۰ مشکل متقاضی

۹۶ مورد	اقدامات مربوط به اخذ شناسه یکتا شامل مکاتبه با دستگاههای اجرایی، اتاق های اصناف، فرمانداری ها و... در مشهد و سایر شهرستان های استان/حضور در جلسات، بازدید از اتحادیه ها و	۵
---------	--	---

گزارش وضعیت درخواست مجوزهای ثبت شده در درگاه ملی مجوزهای کشور از تاریخ ۱۴۰۱/۰۱/۰۱ تا تاریخ ۱۴۰۴/۰۶/۳۱

وضعیت درخواست	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۳	شش ماهه ۱۴۰۴	مجموع
صدور مجوز	۱۴,۰۳۵	۷۰,۰۴۹	۹۲,۷۱۹	۴۰,۲۹۲	۲۱۷,۰۹۵
رد درخواست	۱۶,۶۶۹	۴۲,۰۶۸	۴۹,۱۶۴	۱۷,۳۲۰	۱۲۵,۲۲۱
در انتظار تکمیل مدارک توسط متقاضی	۱۱۲	۶۷۴	۲,۱۷۴	۳,۷۴۸	۶,۷۰۸
در انتظار پاسخ اعلام از دستگاههای استعلام شونده	۵۰	۵۶۴	۲,۶۲۸	۱,۸۹۵	۵,۱۳۷
در انتظار تایید مدارک توسط دستگاه اجرایی	۲۲۲	۲۱۴	۷۰۳	۱,۶۰۶	۲,۷۴۵
انصراف/ لغو/ ابطال/...	۴,۱۵۶	۱۰,۳۲۱	۷,۶۶۲	۲,۳۳۲	۲۴,۴۷۱
جمع کل درخواست	۳۵,۲۴۴	۱۲۳,۸۹۰	۱۵۵,۰۵۰	۶۷,۰۹۳	۳۸۱,۲۷۷

مأخذ: داشبورد استانی درگاه ملی مجوزهای کشور.

۴-۲- سایر اقدامات در حوزه نظارت بر بهبود محیط کسب و کار

ردیف	اقدامات	توضیحات
۱	پیگیری مشکلات فعالین اقتصادی داخلی و خارجی در حوزه وظایف وزارت امور اقتصادی و دارایی و سایر موارد مرتبط با حوزه کسب و کار و صدور مجوز(برگزاری جلسه/مکاتبه با دستگاههای اجرایی/حضور در جلسات مرتبط و...)	۱۶۱ مورد (مکاتبه و برگزاری جلسه با نمایندگان دستگاههای اجرایی مرتبط)
۲	پیگیری و مکاتبه مستمر از دستگاههای اجرایی برای معرفی و به روزرسانی اطلاعات نمایندگان بهبود فضای کسب و کار /معاون و کارشناس در راستای اجرای ماده(۱۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار	۴۹ مکاتبه با دستگاههای اجرایی و معرفی ۶۸ نماینده کسب و کار
۳	ایجاد پنجره واحد خدمت در مرکز خدمات سرمایه گذاری استان با حضور نمایندگان ۱۹ دستگاه اجرایی صادر کننده مجوز، پاسخ دهنده استعلام، تشکل ها و نهادهای اقتصادی استان	
۴	بررسی، پایش و اصلاح فرآیند های صدور مجوز های سرمایه گذاری در قالب طرح پایش استانی/ در این فرآیند مجوز های پر مخاطب از منظر چهار عامل زمان، هزینه، مدارک و مراحل از طریق مصاحبه با فعالان بخش خصوصی و متولیان دولتی ذیربط بررسی شده و اصلاحات به تصویب شورای برنامه ریزی استان رسیده است	
۵	برگزاری همایش تشویق و حمایت از سرمایه گذاری خارجی در تاریخ ۱۴۰۰/۰۹/۳۰ با حضور مقامات ملی و استانی و جمعی از سرمایه گذاران و فعالین خارجی استان با هدف: تشویق سرمایه گذاری خارجی جدید/ رفع مشکلات و موانع موجود در حوزه سرمایه گذاری و تجارت خارجی / توسعه تبادلات و مراودات تجاری بین کشور ایران و افغانستان در محل باغ گیاهشناسی مشهد	
۶	تهیه طرح پیشنهادی مربوط به ایجاد سامانه پنجره واحد صدور استعلامات مجوزهای کسب و کار استانی	
۷	برگزاری همایش سرمایه گذاری و تامین مالی از بازار سرمایه با حضور استاندار محترم، مدیران و کارشناسان دستگاههای اجرایی، مدیران ارشد سازمان بورس و اوراق بهادار تهران انجمن توسعه سرمایه گذاری و عمران استان (در حاشیه همایش نمایشگاه محصولات شرکت های دانش بنیان و بیش از ۶ کارگاه تخصصی و آموزشی برگزار گردید)	برگزاری جلسات هماهنگی/ مکاتبه با دستگاههای اجرایی/ مکاتبه و پیگیری از شرکت های دانش بنیان و انجام سایر هماهنگی ها برای برگزاری همایش

ردیف	اقدامات	توضیحات
۸	تهیه طرح مربوط به ایجاد لینک مربوط به فرآیند و شرایط اخذ تسهیلات در درگاه ملی مجوز های کشور	
۹	ایجاد دفتر ویژه پلیس مهاجرت و گذرنامه فرادا در مشهد (ارائه کلیه خدمات اقامتی به سرمایه گذاران و فعالین اقتصادی در محل اداره کل امور اقتصادی و دارایی)	
۱۰	پیگیری مستمر موضوع سند طبقه بندی ملی فعالیت های اقتصادی کسب و کارهای ایران (IRSIC) به عنوان نسخه توسعه یافته و بومی شده آیسیک بین المللی از دستگاههای اجرایی	بیش از ۱۷ مکاتبه (اطلاع رسانی و پاسخ دستگاههای اجرایی)
۱۱	طرح موضوع معرفی شاخص جدید بانک جهانی برای ارزیابی محیط کسب و کار کشورها (BR) با حضور معاون مرکز پایش و بهبود محیط کسب و کار، مدیران دستگاههای اجرایی، تشکل های بخش خصوصی و نمایندگان بهبود محیط کسب و کار (شهریور ماه ۱۴۰۳)	
۱۲	برگزاری سمینار تخصصی راهنمای حقوق فعالین اقتصادی در مواجهه با قوانین و مقررات با حضور مشاور معاونت حقوقی رئیس جمهور و معاون مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار، مدیران دستگاههای اجرایی، تشکل های بخش خصوصی و نمایندگان بهبود محیط کسب و کار (بهمن ماه ۱۴۰۳)	
۱۳	برگزاری جلسات کمیته تامین مالی استان با هدف پیگیری برای رفع مشکلات نقدینگی طرح های اولویت دار استان	برگزاری ۱۱ جلسه و تصویب ۲۱۳ طرح در کمیته و معرفی ۱۴۰ طرح به بانک های عامل

۴-۳) احصاء قوانین و مقررات محل کسب و کار

تهیه کاربرگ شناسایی قوانین و مقررات مزاحم و محل کسب و کار	
سال	تعداد کاربرگ های ارسالی به مرکز ملی پایش و بهبود محیط کسب و کار
سال ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۳	۲۷
۱۴۰۰	۸
۱۴۰۱	۱۸
۱۴۰۲	۳۷
۱۴۰۳	۳۰
۶ ماهه ابتدای سال ۱۴۰۴	۱۴
مجموع کاربرگ های ارسالی تا تاریخ ۱۴۰۴/۰۶/۳۱	۱۳۴
طرح و بررسی ۶۷ موضوع ارسالی در ۱۴ جلسه کمیته کارشناسی هیات مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار با حضور کارشناسان و نمایندگان مرتبط با موضوع بخش دولتی و خصوصی استان	

۴-۴) پایش مصوبات هیئت مقررات

توضیحات	اقدامات
۵۱ مکاتبه با بیش از ۳۰ دستگاه اجرایی استان	ارسال مصوبات ۵۱ جلسه هیات مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار (از جلسه ۳۸ تا ۸۹) به دستگاههای اجرایی مرتبط با موضوع در استان
۷۲ مکاتبه با دستگاههای اجرایی و دریافت ۷۳ گزارش پایش و ۸۶ کاربرگ پایش	پیگیری نحوه اجرایی شدن مصوبات/ ارسال گزارش یا کاربرگ پایش مصوبات هیات مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار

۴-۵) چالش‌های استان در حوزه کسب و کار

۱. اجرای پروژه کد آیسیک در درگاه ملی مجوزهای کشور: باعث به وجود آمدن مشکلاتی از جمله حذف برخی رسته‌های شغلی برای صدور پروانه کسب و برخی عناوین مجوزهای دستگاه‌های اجرایی و ایجاد مشکلات در جستجوی عناوین مجوزها و سردرگمی متقاضی شده است.

۲. مشکلات فنی مربوط به استعلام پروانه کار اتباع خارجی در درگاه ملی مجوزهای کشور از وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، توضیح اینکه: علیرغم اعتبار پروانه کار اتباع خارجی در استعلام برخط درگاه ملی مجوزهای کشور از وزارت کار، در بسیاری موارد پیغام عدم اعتبار پروانه کار برای متقاضی دیده میشود و امکان ادامه فرآیند برای اخذ مجوز نمی باشد. همچنین پروانه کارهای اتباع خارجی که توسط مناطق ویژه اقتصادی و مناطق آزاد تجاری صادر می شود در سامانه وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی قابل رصد نیست و باعث توقف در ادامه فرآیند اخذ مجوز متقاضی می گردد.

۳. عدم امکان استعلام سامانه پلیس من (اداره کل اماکن) برای پاسخ استعلام فعالین اقتصادی خارجی

با توجه به اینکه استعلام اداره کل اماکن در درگاه ملی مجوزهای کشور به صورت برخط تعریف شده است اما احراز هویت در سامانه پلیس من فقط براساس شماره ملی تعریف شده است و امکان احراز هویت برای اتباع خارجی وجود ندارد؛ در نتیجه ادامه فرآیند اخذ مجوز برای فعالین اقتصادی خارجی در همین مرحله متوقف می شود.

۴. در خصوص موسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی، در مجوز صادره مشخصات و نام بالاترین مقام مجموعه ذکر می شود. با توجه به اینکه مجوز برای آن نهاد صادر میشود و مربوط به شخص نمی باشد و از طرفی مدیران در حال تغییر می باشند بسیاری از مدیران نهادها تمایلی به صدور مجوز به نام خود ندارند.

۴-۶) اقدامات انجام شده جهت رفع چالش‌ها و راهکارهای پیشنهادی

چالش ۱ (در خصوص پروژه کد آیسیک) - اضافه شدن امکان جستجو براساس عنوان مجوز (در کنار امکان جستجو براساس عنوان کسب و کار که در حال حاضر فعال است) در درگاه ملی مجوزهای کشور و همچنین اضافه شدن امکان جستجو براساس کد آیسیک.

چالش ۲ (در خصوص مشکل استعلام پروانه کار اتباع خارجی) - رفع مشکلات فنی اطلاعات سامانه استعلام پروانه کار از طرف وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و درگاه ملی مجوزهای کشور.

چالش ۳ (در خصوص عدم امکان استعلام پلیس اماکن برای اتباع خارجی) - امکان احراز هویت و ثبت درخواست از طریق شماره گذرنامه و یا کد فراگیر برای فعالین اقتصادی غیر ایرانی در سامانه پلیس من.

چالش ۴ (در خصوص مجوز نهادهای دولتی یا عمومی غیردولتی) - مجوزهای مربوط به نهادها و موسسات عمومی غیردولتی به نام مجموعه صادر شود تا در صورت تغییر مدیران نیاز به اصلاحیه مجدد نداشته باشد.

➤ توصیه‌های سیاستی

۱- پیگیری از دستگاه‌های متولی صدور مجوز برای اجرای قوانین مربوطه از جمله تبصره (۲) ماده (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم مبنی بر عدم مطالبه‌ی شرط و مدرک اضافی از متقاضیان مجوز و برخورد با دستگاه‌های خاطی.

۵. پروژه‌ها و طرح‌های اولویت‌دار در بخش‌های پیشران استان‌ها

۱-۵) معرفی ۵ طرح اولویت‌دار در بخش‌های پیشران استان مطابق با ضوابط سند آمایش سرزمین در راستای اجرایی کردن ابعاد مختلف اولویت‌های راهبردی و ابر پروژه‌های کلیدی وزارت امور اقتصادی و دارایی (ابلاغی از سوی جناب‌عالی) از جمله راهبرد «توسعه نظام تامین مالی و سرمایه‌گذاری» از طریق ابر پروژه «تامین مالی پروژه‌های پیشران کشور» مهمترین پروژه‌های پیشنهادی استان جهت تامین مالی بشرح ذیل:

۱. آزاد راه حرم تا حرم؛
۲. قطار سریع‌السیر تهران-مشهد؛
۳. برقی کردن قطار تهران-مشهد؛
۴. پارک و قطب مرکز داده امام رضا علیه‌السلام؛
۵. پارک فاوا پردیس رضوی؛
۶. شبکه فیبر نوری؛
۷. تکمیل خط ریلی چابهار-سرخس؛
۸. طرح تأمین آب مشهد از طریق جایگزینی پساب تصفیه شده با آب کشاورزی؛
۹. زیرسازی راه آهن خواف - هرات (بخش ایران)؛
۱۰. احداث آزاد راه حرم تا حرم (قم-گرمسار-مشهد)؛
۱۱. طرح آبرسانی از دریای عمان به شرق کشور؛
۱۲. توسعه نیروگاه‌های خورشیدی؛
۱۳. تکمیل نیروگاه سیکل ترکیبی راشد تربت حیدریه؛
۱۴. اتصال دوغارون به شبکه ریلی (راه آهن مشهد-فریمان-تایباد-دوغارون).

۲-۵) چالش‌های اجرائی طرح‌های اولویت‌دار در زمینه‌های مجوز، تأمین مالی، تسهیلات بانکی و موانع صادراتی و گمرکی

با توجه به شرایط اقتصادی و سیاسی استان از جمله مهترین چالش‌های اجزایی در طرح‌های اولویت‌دار می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۲-۵-الف - مشکلات تأمین مالی

دسترسی به منابع مالی پایدار یکی از بزرگ‌ترین موانع برای طرح‌های اولویت‌دار است. نبود زیرساخت‌های مالی مناسب، نرخ بهره بالا و ریسک‌های غیرشفاف باعث شده تأمین مالی از طریق بانک‌ها و بازار سرمایه به سختی انجام شود. همچنین، محدودیت‌های تحریم‌های اقتصادی، باعث کاهش دسترسی به منابع خارجی و سرمایه‌گذاری‌های بین‌المللی شده است.

۲-۵-ب - محدودیت‌های تسهیلات بانکی

سیستم بانکی ایران با مشکلات ساختاری و نقدینگی مواجه است که موجب محدودیت در ارائه تسهیلات با نرخ‌های مناسب و در زمان‌بندی

متناسب با نیاز پروژه‌ها شده است. علاوه بر این، روندهای پیچیده و زمان‌بر در ارزیابی و اعطای تسهیلات، فرآیند اجرایی طرح‌ها را کند می‌کند و ریسک مالی برای سرمایه‌گذاران افزایش می‌یابد.

۵-۲-ج- موانع صادراتی و گمرکی

روندهای گمرکی پیچیده و غیرشفاف، تعرفه‌های بالا و محدودیت‌های غیرتعرفه‌ای باعث می‌شود صادرات کالاهای تولید شده با مشکلات جدی مواجه شود. ضعف زیرساخت‌های لجستیکی و محدودیت‌های مربوط به حمل و نقل بین‌المللی، علاوه بر افزایش هزینه‌های صادرات، موجب کاهش رقابت‌پذیری محصولات ایرانی در بازارهای جهانی می‌گردد. همچنین تحریم‌ها و مشکلات سیاسی بر روی تجارت خارجی اثر منفی دارد.

۵-۳- اقدامات قابل انجام توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی

وزارت امور اقتصادی و دارایی ایران در راستای حل چالش‌های اجرایی طرح‌های اولویت‌دار در حوزه‌های مجوز، تأمین مالی، تسهیلات بانکی و موانع صادراتی و گمرکی، اقداماتی را در دستور کار قرار داده است. در ادامه، به برخی از این اقدامات اشاره می‌شود:

۵-۳-الف- تسهیل فرآیندهای گمرکی و تجاری

وزارت امور اقتصادی و دارایی، به‌ویژه گمرک جمهوری اسلامی ایران، مکلف به اصلاح سازوکارهای گمرکی شده است. بر اساس قوانین برنامه‌ای، این وزارتخانه موظف است برای کالاهای وارداتی با بالاترین تعرفه گمرکی و کالاهای صادراتی با بیشترین ارزش، شناسه بین‌المللی کالا (HS) و شناسه اختصاصی تعرفه (TSC) صادر و ارزش‌گذاری نماید. این اقدام به شفاف‌سازی فرآیندهای گمرکی و تسهیل تجارت خارجی کمک می‌کند.

۵-۳-ب- توسعه دولت الکترونیک و تسهیل فرآیندهای مالیاتی و بیمه‌ای

برای تسهیل در فرآیندهای مالیاتی و بیمه‌ای، وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی موظف به ایجاد سامانه‌ای شدند که در آن، فرآیند وصول حق بیمه توسط سازمان امور مالیاتی کشور انجام شود. این اقدام به منظور تسریع و تسهیل در پرداخت و وصول مالیات و کسور بیمه از طرف واحدهای کسب و کار طراحی شده است.

۵-۳-ج- تأمین مالی جمعی و استفاده از بازار سرمایه

با توجه به محدودیت منابع بانکی، وزارت امور اقتصادی و دارایی به توسعه روش‌های نوین تأمین مالی مانند تأمین مالی جمعی (Crowdfunding) و استفاده از ظرفیت‌های بازار سرمایه توجه کرده است. این روش‌ها به بنگاه‌ها این امکان را می‌دهند که منابع مالی موردنیاز خود را از طریق سرمایه‌گذاران خرد تأمین کنند. شرکت فرابورس ایران در حال اجرای این روش‌ها است و بنگاه‌ها می‌توانند برای تأمین مالی از این روش‌ها استفاده کنند.

۵-۳-د- رفع موانع مالی و بانکی در تجارت با کشورهای همسایه

در راستای توسعه روابط تجاری با کشورهای همسایه، وزارت امور اقتصادی و دارایی با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت، اقداماتی را برای رفع موانع مالی و بانکی در تجارت با کشورهای همسایه انجام داده است. به‌عنوان مثال، در مذاکرات با ارمنستان و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، موضوع رفع موانع مالی و بانکی و ایجاد تسهیلات برای تجار مورد بررسی قرار گرفته است.

❖ تأمین مالی پروژه‌های پیشران از محل شرکت پروژه و سایر روش‌های غیربانکی؛

❖ افزایش منابع از طریق انتقال حساب شرکت‌های بزرگ به استان؛

❖ استقرار شرکت تأمین مالی در استان در راستای توسعه بازار سرمایه؛

❖ ایجاد و تکمیل سامانه جامعه اطلاعات سرمایه‌گذاری استان؛

❖ شناسایی فرصت‌ها، بسته‌ها و طرح‌های سرمایه‌گذاری، مشوق‌های سرمایه‌گذاری و تسهیلات قابل ارائه به سرمایه‌گذاران خارجی.

۴-۵) اقدامات انجام شده توسط مسئولان استان جهت رفع مشکلات اجرایی در استان خراسان رضوی، اقدامات متعددی برای رفع چالش‌های اجرایی طرح‌های اولویت‌دار در حوزه‌های مختلف انجام شده است از جمله:

۴-۵- الف- معرفی پروژه‌های اولویت‌دار دارای مصوبه شورای اقتصاد

با توجه به پروژه‌های دارای اولویت در استان، تاکنون تعداد ۶ پروژه مهم در راستای تسریع در بهره‌برداری، مصوبه شورای اداری استان را اخذ نموده اند که به شرح جدول زیر می‌باشند:

پروژه‌های دارای مصوبه شورای اقتصاد استان

عنوان پروژه	دستگاه مجری
احداث قطار حومه ای کلانشهر مشهد به شهر جدید گلبهار و چناران	شرکت مادر تخصصی عمران شهرهای جدید (شرکت عمران شهر جدید گلبهار)
احداث شبکه انتقال و فوق توزیع برق شهر مشهد	وزارت نیرو (شرکت برق منطقه ای خراسان)
احداث راه آهن گرگان- بجنورد- مشهد	وزارت راه و شهرسازی- شرکت ساخت و توسعه زیربنای حمل و نقل کشور
اجرای تصفیه خانه شماره ۲ فاضلاب خین عرب- طرح ایجاد تاسیسات فاضلاب مشهد	وزارت نیرو (شرکت آب و فاضلاب مشهد)
تامین ۱۰۰۰ واگن قطار شهرهای کشور غیر از تهران (۲۱۰ واگن سهم شهر مشهد)	وزارت کشور- سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور
قطار برقی مشهد-تهران	وزارت راه و شهرسازی

۴-۵- ب- تشکیل کمیته تأمین مالی ستاد توسعه نیروگاه‌های تجدیدپذیر استان

در راستای رفع ناترازی انرژی در سطح کشور (و استان) موضوع احداث نیروگاه‌های تجدیدپذیر به عنوان یکی از پروژه‌های اولویت‌دار استان در راستای از سوی استاندار محترم خراسان رضوی مطرح گردید. در همین راستا استانداری خراسان رضوی به منظور تسریع در دستیابی به برنامه‌های هدف‌گذاری شده احداث نیروگاه‌های تجدیدپذیر اقدام به تشکیل «کمیته تأمین مالی» ذیل ستاد توسعه نیروگاه‌های تجدیدپذیر استان نمود و اداره کل امور اقتصادی و دارایی را به عنوان رئیس این کمیته منصوب نمودند (طی نامه شماره ۳۸/۱/۶۹۷۳ مورخ ۱۴۰۴/۰۳/۲۱ استانداری خراسان رضوی).

لذا اقدامات صورت گرفته تاکنون با محوریت موضوعات فوق به شرح ذیل می‌باشند:

- برگزاری ۴ جلسه کمیته تأمین مالی و نشست با استاندار محترم و دبیر ستاد توسعه نیروگاه‌های تجدیدپذیر استان، بررسی درخواستهای متقاضیان تسهیلات بانکی جهت سرمایه‌گذاری در توسعه نیروگاه‌های تجدیدپذیر، هماهنگی و تعامل بانکها در خصوص استفاده از ظرفیت‌ها و منابع موجود و ...؛
- پیگیری اجرای تفاهم‌نامه‌های همکاری مشترک رویداد تخصصی بورس، بانک، بیمه و سرمایه‌گذاری مشهد اینوکس و فاینکس در زمینه توسعه نیروگاه‌های تجدیدپذیر؛

- هماهنگی با مرکز ملی تأمین مالی تولید و بررسی ظرفیت‌های قانونی موجود برای تأمین مالی پروژه‌های تجدیدپذیر؛
- برگزاری همایش تأمین مالی انرژی‌های تجدیدپذیر با همکاری اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی استان؛
- بررسی ظرفیت‌های قانونی موجود برای استفاده از معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی در خصوص ایجاد و توسعه نیروگاه‌های تجدیدپذیر از اداره کل امور مالیاتی استان؛
- ارتباط با دفتر امور بیمه و صندوق های بیمه‌ای وزارت متبوع و پیگیری راهکارهای عملیاتی برای ورود شرکت‌های بیمه‌ای به منظور ایجاد انگیزه و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری در طرح‌های انرژی‌های تجدیدپذیر؛
- پیگیری وضعیت قراردادهای عاملیت منعقد شده فی‌مابین بانک تجارت با صندوق توسعه مالی در حوزه نیروگاه‌های تجدیدپذیر؛
- احصاء ظرفیت‌ها و چالش‌های موجود در تأمین مالی نیروگاه‌های تجدیدپذیر از سیستم بانکی استان؛
- پیگیری ایده تهاتر بدهی‌های مالیاتی اشخاص از طریق احداث نیروگاه‌های خورشیدی بر پشت بام مدارس استان از اداره کل امور مالیاتی استان؛
- اعلان عمومی فراخوان‌های شماره (۲) و (۳) ساتبا در استان برای بهره‌برداری متقاضیان تأمین مالی از ظرفیت‌های اعلان شده؛
- طرح موضوع «تأمین و تأیید تضمین تسهیلات احداث نیروگاه‌های تجدیدپذیر به پشتوانه درآمدهای آتی نیروگاه‌های تجدیدپذیر» و پیگیری موضوع از ساتبا؛
- احصاء انواع روش‌های تأمین مالی از سیستم بانکی و انعکاس ظرفیت‌های موجود به متقاضیان تسهیلات بانکی در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر؛

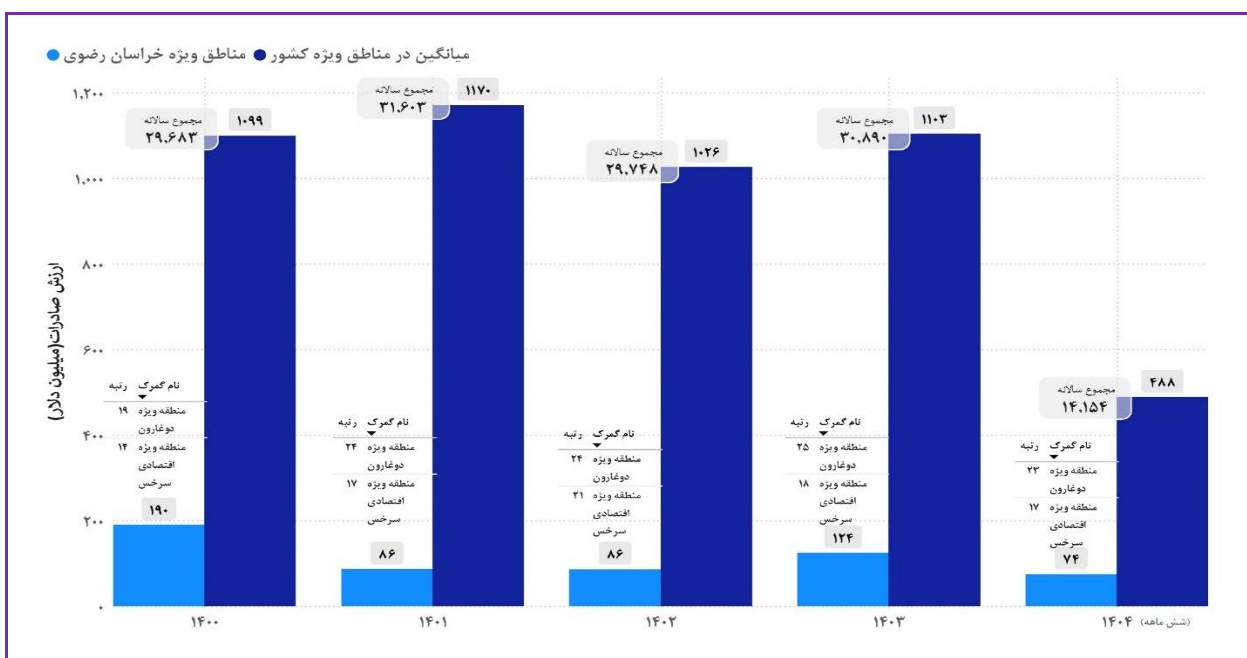
۶. وضعیت مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در استان

۶-۱) حجم صادرات و واردات از مناطق آزاد استان و رتبه و جایگاه در بین مناطق آزاد و ویژه در کشور

میانگین ارزش واردات مناطق ویژه اقتصادی کشور از ۱۳۰۹/۸ میلیون دلار در سال ۱۴۰۰ به ۱۵۲۰/۵ میلیون دلار در سال ۱۴۰۳ افزایش یافت (رشد ۱۶٫۱ درصدی)، که در شش ماهه ۱۴۰۴ به ۶۳۷ میلیون دلار بوده است. مناطق ویژه خراسان رضوی در ارزش واردات رشد ۳۲ درصدی داشت اما همچنان تنها ۱۰ الی ۱۷ درصد میانگین کشور را تشکیل می‌دهد و در وزن واردات سهم بسیار اندکی (۸ الی ۱۳ درصد) دارد. در بخش صادرات، میانگین ارزش صادرات کشور تقریباً ثابت ماند (حدود ۱۱۰۰ میلیون دلار) ولی وزن آن رشد قابل توجهی داشت؛ در خراسان رضوی ارزش صادرات پس از افت شدید در ۱۴۰۲-۱۴۰۱ تا حدی بهبود یافت اما همچنان ۷ الی ۱۷ درصد میانگین کشور است، در حالی که در وزن صادرات سهم بالاتری (۱۳ الی ۲۳ درصد) دارد. در مقایسه دو منطقه مهم خراسان رضوی، سرخس در واردات ثبات و بهبود نسبی رتبه نشان داد در حالی که دوغارون جایگاه ضعیف‌تری داشت؛ اما در صادرات هر دو منطقه با افت رتبه مواجه شدند و سرخس همچنان عملکرد بهتری نسبت به دوغارون دارد. به‌طور کلی مناطق ویژه خراسان رضوی در ارزش دلاری واردات و صادرات نقش محدودی دارند، اما در وزن صادرات حضور پررنگ‌تری نشان می‌دهند.

✓ **منطقه ویژه اقتصادی سرخس** در بخش واردات از نظر وزن (هزار تن) و ارزش دلاری در بازه ۱۴۰۰ تا شش ماهه ۱۴۰۴ جایگاه مناسبی حفظ کرده است. در سال ۱۴۰۰، سرخس در رتبه ۸ (وزن) و ۱۰ (ارزش دلاری) قرار داشت و تا شش ماهه ۱۴۰۴ به رتبه ۹ (وزن) و ۱۰ (ارزش دلاری) بهبود یافته، هرچند در سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ نوساناتی با افت به رتبه ۱۲ (وزن) مشاهده شد. این روند نشان‌دهنده ثبات نسبی و بهبود تدریجی سرخس در واردات است. در مقابل، منطقه دوغانرون در واردات جایگاه ضعیف‌تری داشته و رتبه آن از ۱۹ (وزن) و ۱۸ (ارزش دلاری) در سال ۱۴۰۰ به ۲۰ (وزن) و ۲۳ (ارزش دلاری) در شش ماهه ۱۴۰۴ رسیده است، که نشان‌دهنده نقش محدودتر و عدم بهبود قابل توجه این منطقه در فعالیت‌های وارداتی است. به طور کلی، سرخس در واردات عملکرد بهتری نسبت به دوغانرون داشته و هر دو شاخص آن در شش ماهه ۱۴۰۴ بهبود یا ثبات نشان می‌دهند. در بخش صادرات، منطقه سرخس از رتبه ۸ (وزن) و ۱۴ (ارزش دلاری) در سال ۱۴۰۰ به رتبه ۱۶ (وزن) و ۱۷ (ارزش دلاری) در شش ماهه ۱۴۰۴ نزول کرده، با افت قابل توجه به رتبه ۱۴ (وزن) و ۲۱ (ارزش دلاری) در سال ۱۴۰۲. این روند نزولی ممکن است ناشی از چالش‌های تجاری یا کاهش حجم صادرات در سال‌های اخیر باشد. منطقه دوغانرون نیز در صادرات جایگاه پایین‌تری داشته و از رتبه ۱۶ (وزن) و ۱۹ (ارزش دلاری) در سال ۱۴۰۰ به رتبه ۱۵ (وزن) و ۲۳ (ارزش دلاری) در شش ماهه ۱۴۰۴ رسیده، با بهبود نسبی در وزن صادرات (از ۲۱ به ۱۵) اما افت در ارزش دلاری. هر دو منطقه در صادرات رتبه‌های متوسطی دارند و تحت تأثیر نوسانات، سرخس همچنان برتر از دوغانرون عمل کرده است.

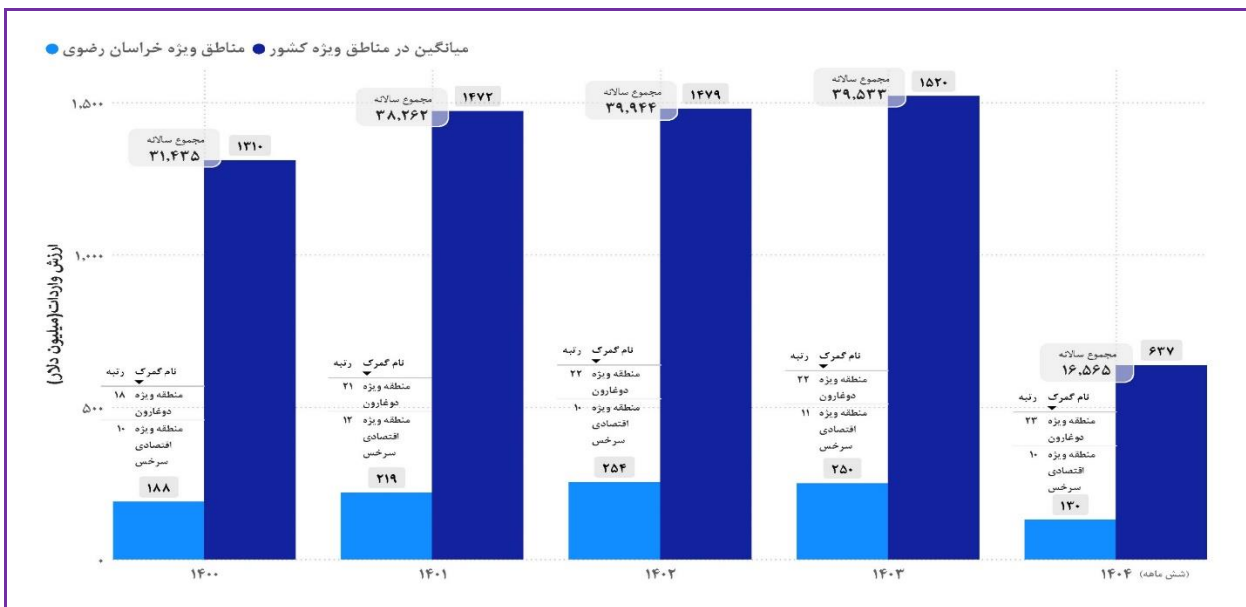
نمودار ۶-۱-الف- ارزش صادرات مناطق ویژه استان در مقایسه با کشور طی سال‌های ۱۴۰۰ - شش ماهه نخست ۱۴۰۴

مأخذ: سایت گمرکات کشور.

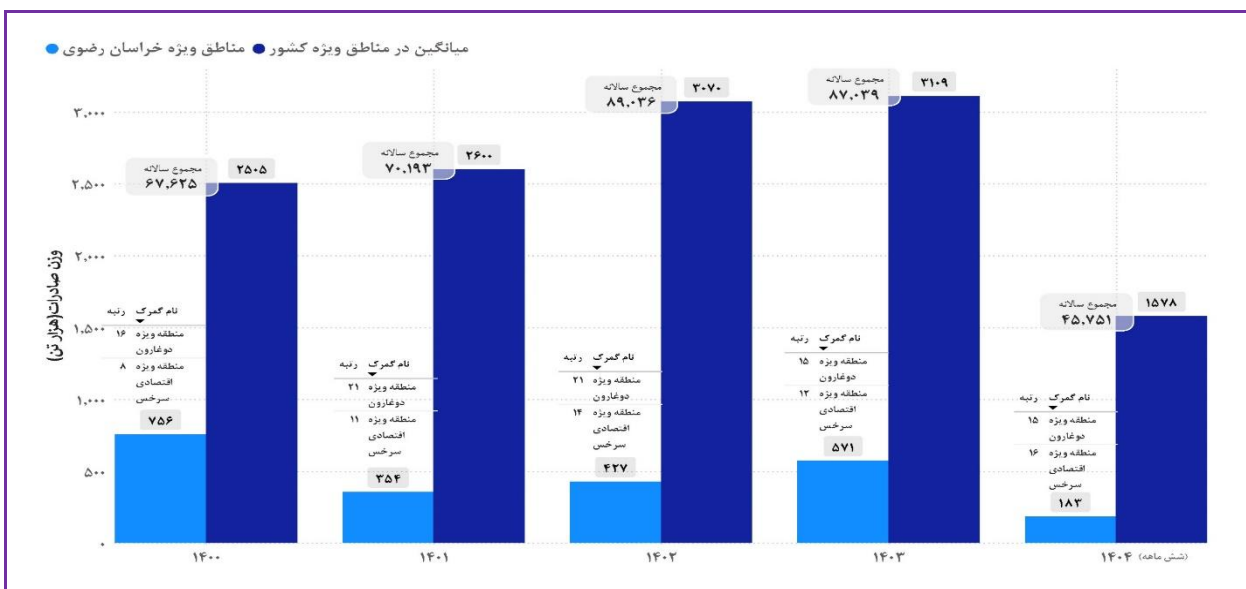

نمودار ۶-۱-ب- ارزش واردات مناطق ویژه استان در مقایسه با کشور طی سال های ۱۴۰۰- شش ماهه نخست ۱۴۰۴

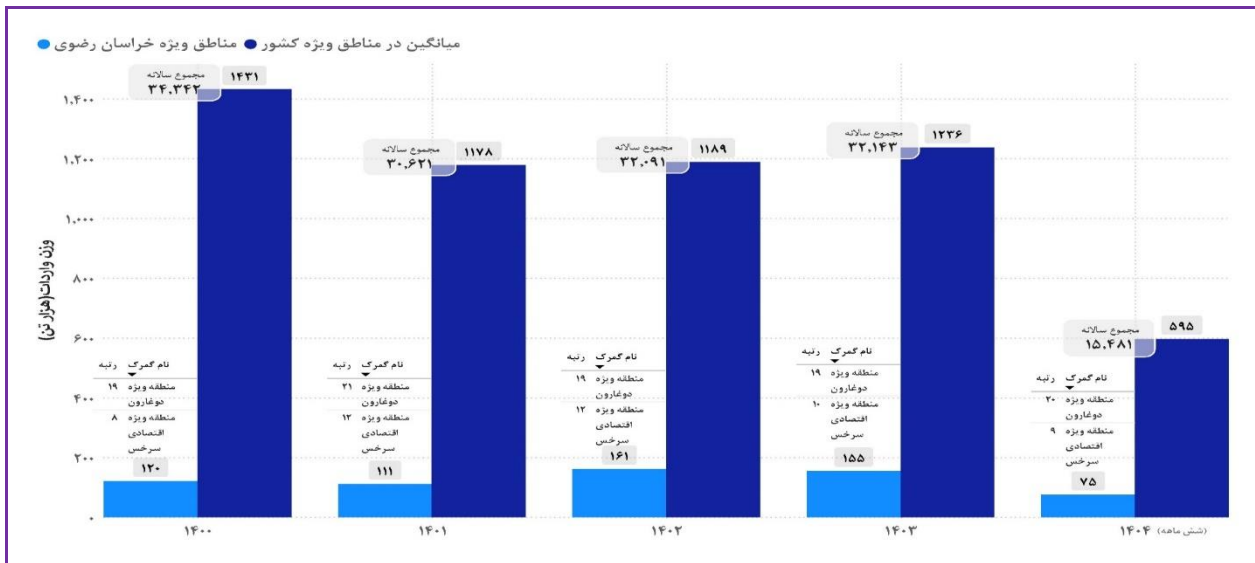
مأخذ: سایت گمرکات کشور.

نمودار ۶-۱-ج- حجم صادرات مناطق ویژه استان در مقایسه با کشور طی سال های ۱۴۰۰- شش ماهه نخست ۱۴۰۴

مأخذ: سایت گمرکات کشور.

نمودار ۶-۱-۵- حجم واردات مناطق ویژه استان در مقایسه با کشور طی سال های ۱۴۰۰ - شش ماهه نخست ۱۴۰۴

مأخذ: سایت گمرکات کشور.

۶-۲) چالش های منطقه آزاد و ویژه اقتصادی و راهکارهای پیشنهادی و اقدامات انجام شده

استان خراسان رضوی دارای ۵ منطقه ویژه اقتصادی سبزوار، قوچان، سرخس، کاشمر و منطقه ویژه معدنی سنگان خواف و منطقه آزاد دوغارون (که به تازگی به منطقه آزاد تبدیل شده) می باشد. این مناطق در استان دارای مشکلات مختلفی می باشد که از جمله مهمترین چالش های این مناطق می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱. زیرساخت های ناکافی

❖ منطقه ویژه اقتصادی سرخس به عنوان مثال، هنوز زیرساخت های لازم مانند راه اصلی، فرودگاه و خطوط ارتباطی به صورت کامل ایجاد نشده اند یا در وضعیت نامطلوب هستند؛

❖ کمبود امکانات اولیه مثل تأمین گاز، آب، برق و تأسیس شبکه های حمل و نقل مناسب مانع توسعه واحدهای اقتصادی شده اند.

۲. عدم تعریف شفاف و کامل از حقوق و قوانین منطقه آزاد / ویژه

❖ قوانین موجود گاهی با استانداردهای بین المللی مطابقت ندارند یا تفسیرهای مختلف دارند که برای سرمایه گذاران سردرگمی ایجاد می کند.

❖ برخی از مناطق ویژه اقتصادی خواستار ارتقاء به منطقه آزاد تجاری-صنعتی هستند اما موانع قانونی و مقرراتی همچنان وجود دارد که اجازه تبدیل کامل وضعیت یا بهره برداری کامل از امکانات را نمی دهند.

۳. فعال نبودن کامل یا نیمه فعال بودن برخی مناطق

❖ مثلاً مناطقی که عنوان ویژه اقتصادی دارند، اما فعالیت شان محدود است (انبارداری، تخلیه و بارگیری) و تولید صنعتی یا تجارت بین المللی آن ها به اندازه مطلوب نیست؛

❖ همچنین، برخی مناطق ویژه هنوز فاقد مدیریت یا سازمان دهی دقیق اند یا مسئول مشخصی ندارند.

۴. موانع اداری و بروکراسی

❖ فرآیندهای اداری برای جذب سرمایه گذار (داخلی یا خارجی) طولانی و پیچیده‌اند. این امر در کنار عدم شفافیت قوانین، سرمایه گذاران را دچار تردید می‌کند.

❖ نیاز به کارگروه‌های ویژه برای پیگیری مشکلات نشان می‌دهد که حل مسائل به صورت پراکنده و موردی صورت می‌گیرد، نه با یک سیستم کارآمد و منسجم.

۵. موقعیت جغرافیایی و حمل و نقل

❖ اگرچه موقعیت سرخس و دوغارون از نظر مرزی و نزدیکی به بازارهای بین‌المللی یک مزیت تلقی می‌شود، اما عدم وجود راه‌های زمینی و حمل‌ونقلی مناسب، تأخیر در انتقال کالا، هزینه بالاتر لجستیک و دشواری دسترسی به بازارها چالش ساز است.

❖ زیرساخت اتصال به شبکه‌های حمل‌ونقل بین‌المللی (جاده، ریلی، هوایی) نیازمند تکمیل است.

۶. مسائل مالی و اقتصادی

❖ تأمین منابع مالی برای توسعه زیرساخت‌ها و تسهیل سرمایه‌گذاری هنوز چالش است؛ دولت و بخش خصوصی هر دو با محدودیت بودجه و نقدینگی روبرو هستند.

❖ درآمدهای استان از فعالیت‌های اقتصادی بسیاری از واحدها در استان است، اما محل تراکنش مالی یا حساب بانکی خارج از استان است، در نتیجه استان بهره کامل از رکود یا سود اقتصادی را نمی‌برد.

۷. جذب سرمایه‌گذاری خارجی

❖ قوانین و مزایای سرمایه‌گذاری خارجی در برخی موارد شفاف نیستند یا تضمین‌های لازم برای سرمایه گذاران وجود ندارد؛

❖ زیرساخت‌ها و وجود مزیت‌های رقابتی ناکافی باعث می‌شود سرمایه گذاران خارجی ریسک را بیشتر ببینند و دوری کنند.

مناطق آزاد و ویژه اقتصادی خراسان رضوی ظرفیت بی‌نظیری برای تبدیل شدن به محور شرق کشور در صادرات، ترانزیت و تولید دارند. اما تحقق این هدف نیازمند سرمایه‌گذاری هدفمند، اصلاح قوانین، کاهش بروکراسی، و یکپارچه‌سازی مدیریت منطقه‌ای است. اگر این اقدامات با برنامه‌ریزی پایدار و حمایت دولت همراه باشد، خراسان رضوی می‌تواند به «دروازه اقتصادی ایران به آسیای مرکزی» تبدیل شود. پیشنهادهای رفع چالش‌های مناطق آزاد و ویژه اقتصادی خراسان رضوی را می‌توان در چند محور اصلی تنظیم کرد تا هم جنبه‌ی اجرایی داشته باشند و هم با ظرفیت‌های واقعی استان (به‌ویژه موقعیت مرزی، زیرساخت ریلی و ارتباط با آسیای میانه) هماهنگ باشند. در ادامه، راهکارهای جامع و کاربردی ارائه شده‌اند:

۱. توسعه و تکمیل زیرساخت‌ها از طریق

❖ استفاده از مشارکت بخش خصوصی (PPP) برای احداث و نگهداری زیرساخت‌های حیاتی؛

❖ ایجاد کریدور لجستیکی شرق کشور با محوریت سرخس و دوغارون برای اتصال ریلی و جاده‌ای به آسیای میانه؛

❖ اختصاص تسهیلات هدفمند از صندوق توسعه ملی برای تکمیل زیرساخت‌های مناطق ویژه؛

❖ گسترش مناطق پشتیبان (لجستیک، انبارداری، خدمات گمرکی) در حاشیه مناطق آزاد برای کاهش ترافیک و هزینه حمل‌ونقل.

۲. اصلاح قوانین و شفاف‌سازی مقررات

❖ تدوین آیین‌نامه واحد سرمایه‌گذاری برای تمامی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی استان، با تفسیر مشخص از معافیت‌ها و اختیارات؛

❖ تفویض اختیارات گمرکی، مالیاتی و ارزی از دولت مرکزی به سازمان‌های محلی مناطق ویژه (کاهش بروکراسی)؛

❖ تصویب قانون خاص مناطق مرزی شرق کشور برای افزایش جذابیت سرمایه‌گذاری و تسهیل مبادلات با کشورهای همسایه (ترکمنستان، افغانستان).

۳. تقویت جذب سرمایه گذاری داخلی و خارجی

- ❖ ایجاد دفاتر تسهیل سرمایه گذاری خارجی در مشهد و سرخس برای ارائه خدمات یک‌درگامی (One Stop Service)؛
- ❖ اعطای معافیت‌های مالیاتی هدفمند برای صنایع صادرات‌محور و دانش‌بنیان مستقر در مناطق آزاد؛
- ❖ برگزاری رویدادهای معرفی فرصت‌های سرمایه گذاری (Investment Forum) با تمرکز بر همکاری با کشورهای آسیای مرکزی؛
- ❖ همکاری با بانک‌های توسعه‌ای منطقه‌ای (مثل بانک توسعه اسلامی) برای تأمین مالی طرح‌های بزرگ.

۴. ارتقای بهره‌وری و تنوع فعالیت‌ها

- ❖ حمایت از استقرار صنایع تبدیلی و صادرات‌محور به‌ویژه در بخش‌های کشاورزی، دارویی و انرژی؛
- ❖ ایجاد خوشه‌های صنعتی تخصصی (مثل خوشه پتروشیمی سرخس یا خوشه غذایی دوغارون)؛
- ❖ توسعه واحدهای فناوری و مراکز نوآوری صنعتی با همکاری دانشگاه فردوسی و پارک علم و فناوری خراسان.

۵. بهبود حکمرانی و مدیریت منطقه‌ای

- ❖ تشکیل شورای عالی مناطق آزاد خراسان رضوی به ریاست استاندار با عضویت نمایندگان وزارت اقتصاد، صمت، گمرک و بخش خصوصی؛
- ❖ ایجاد سامانه هوشمند مدیریت پروژه‌ها برای پایش آنلاین عملکرد مناطق (زیرساخت، اشتغال، صادرات و سرمایه‌گذاری)؛
- ❖ استقرار مدیریت واحد منطقه‌ای با استقلال نسبی مالی و اداری از دستگاه‌های مرکزی؛
- ❖ تقویت پیوند با اقتصاد منطقه‌ای و بین‌المللی؛
- ❖ ایجاد مرکز تجارت مرزی شرق ایران در دوغارون برای هماهنگی با بازار افغانستان و آسیای میانه؛
- ❖ فعال‌سازی کریدور ریلی مشهد-سرخس-ترکمنستان-چین برای حمل‌ونقل بین‌المللی و صادرات؛
- ❖ تسهیل تجارت تهارتی و ارزی با کشورهای همسایه برای دور زدن موانع ارزی و تحریم‌ها.

۶. توسعه سرمایه انسانی و مهارت‌های تخصصی

- ❖ ایجاد آکادمی آموزش مهارت‌های صنعتی و بازرگانی مرزی با همکاری اتاق بازرگانی مشهد؛
  - ❖ ارائه دوره‌های آموزشی مشترک با سرمایه‌گذاران خارجی برای تربیت نیروی بومی؛
  - ❖ حمایت از طرح‌های اشتغال‌زایی محلی با تمرکز بر زنان و جوانان در مناطق مرزی.
- همچنین تاکنون اقداماتی در راستای توسعه و رفاه مناطق ویژه و آزاد در استان صورت گرفته است که در جدول زیر به برخی از مهمترین این موارد اشاره می‌شود:

ردیف	عنوان اقدام	شرح	وضعیت فعلی
۱	تبدیل منطقه ویژه دوغارون به منطقه آزاد	در فضایی معادل ۸,۷۰۰ هکتار تبدیل به منطقه آزاد گردیده است	انجام شده
۲	تبدیل منطقه ویژه سرخس به منطقه آزاد تجاری-صنعتی	لایحه در مجلس تصویب شده، تأیید شورای نگهبان انجام، منتظر تصمیم نهایی مجمع تشخیص	در انتظار تصویب نهایی
۳	تشکیل کارگروه ویژه مناطق آزاد سرخس و دوغارون	به ریاست استاندار و با حضور نمایندگان وزارتخانه‌ها برای رفع موانع اداری و زیرساختی	انجام شده
۴	تقویت گمرک منطقه ویژه سرخس	تجهیز گمرک، تسهیل تشریفات و افزایش نیروی انسانی جهت تسریع ترخیص کالا	انجام شده

ردیف	عنوان اقدام	شرح	وضعیت فعلی
۵	توسعه زیرساخت های منطقه ویژه سرخس (جاده، برق، گاز)	بخشی از زیرساخت ها تکمیل شده ولی هنوز پروژه های حمل و نقل و ریلی نیاز به اعتبار دارند	در حال اجرا
۶	افزایش سرمایه گذاری خارجی در منطقه سرخس	رشد قابل توجه سرمایه گذاری خارجی طی دو سال گذشته	انجام شده
۷	هماهنگی بین دستگاه های استانی و ملی	کارگروه های مشترک وزارت اقتصاد، صمت، گمرک و استانداری فعال شده اند	در حال اجرا
۸	برگزاری نشست های سرمایه گذاری با بخش خصوصی و خارجی	چندین نشست با حضور سرمایه گذاران افغانستانی، ترکیه ای و چینی در مشهد و سرخس برگزار شده است	انجام شده
۹	منطقه ویژه اقتصادی سبزوار	در حال مراحل پایانی سرمایه گذاری بیش از ۱۰ سرمایه گذار	در حال اجرا
۱۰	منطقه ویژه فوجان	صدور مجوز تأسیس منطقه ویژه در سال ۱۳۹۹، این منطقه ویژه فعلاً در فضایی معادل ۵۰ هکتار موافقت شده و تاکنون سازمان مسئول تعیین نشده است	در حال اجرا
۱۱	منطقه ویژه اقتصادی کاشمر	این پروژه با مصوبه مجلس در سال ۱۳۸۹ و توجیه فنی در حال پیگیری می باشد	در حال اجرا
۱۲	منطقه ویژه معدنی سنگان خواف	در حال تهیه طرح توجیحی و عملیاتی منطقه توسط شرکت فولاد سنگان	در حال اجرا

➤ توصیه های سیاستی

❖ منطقه ویژه سرخس

- تکمیل و توسعه زیرساخت ریلی و جاده ای برای اتصال مستقیم به بندرعباس و بنادر جنوبی؛
- احداث انبارهای سرپوشیده و مراکز لجستیک هوشمند برای تسهیل نگهداری و ترانزیت کالاهای صادراتی، خصوصاً محصولات کشاورزی و معدنی؛
- توسعه زیرساخت انرژی پایدار (برق و گاز) برای حمایت از صنایع موجود و جذب صنایع جدید؛
- سرمایه گذاری در صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی استان (زعفران، پسته، زیره)؛
- توسعه صنایع معدنی با ارزش افزوده، مانند فرآوری سنگ های معدنی و تولید محصولات نیمه نهایی؛
- صنایع انرژی بر کم مصرف و تولید انرژی های تجدیدپذیر (خورشیدی و بادی) برای تأمین انرژی کارخانه ها.

❖ منطقه آزاد دوغارون

- توسعه اسکله های مرزی و پایانه های لجستیک برای واردات و صادرات، به ویژه کالاهای ترانزیتی به افغانستان و آسیای میانه؛
- احداث شهرک صنعتی-تجاری با تسهیلات ویژه برای سرمایه گذاران داخلی و خارجی؛
- بهبود زیرساخت های حمل و نقل و ارتباطات دیجیتال در محدوده منطقه آزاد؛

- جذب صنایع ترانزیتی و لجستیک شامل انبارداری، حمل و نقل چندوجهی و خدمات لجستیکی؛
- ایجاد صنایع بسته بندی و پردازش مواد غذایی صادراتی برای بازار افغانستان و آسیای مرکزی؛
- توسعه خدمات تجاری، بانکی و بیمه ای برای تسهیل معاملات بین المللی.

۷. وضعیت گمرکات استان

جدول ۷-۱- وضعیت گمرکات استان ۱۴۰۰- شش ماهه ۱۴۰۴

شش ماهه نخست ۱۴۰۴		سال ۱۴۰۳		سال ۱۴۰۲		سال ۱۴۰۱		سال ۱۴۰۰		شرح	
درصد تغییرات (استان)	استان	درصد تغییرات (استان)	استان	درصد تغییرات (استان)	استان	درصد تغییرات (استان)	استان	درصد تغییرات (استان)	استان	واحد	عنوان
۳۶.۱۰	۱،۱۹۲	۳۱.۶۰	۲،۲۱۷	۱۸.۰۰	۱،۶۸۵	۱.۱۰	۱،۴۳۲	۶.۰۰	۱،۴۲۰	میلیون دلار	ارزش صادرات
۳۱.۲۰	۲،۰۶۸	۱۶.۴۰	۳،۴۱۰	۳۲.۰۰	۲،۹۳۰	-۱۵.۰۰	۲،۲۲۵	-۵.۰۰	۲،۶۰۷	هزار تن	وزن صادرات
۱۴.۹۰	۳۵۴	۳.۶۰	۷۷۰	۱۴.۰۰	۷۴۳	۱۱.۰۰	۶۵۲	۵۳.۰۰	۵۷۹	میلیون دلار	ارزش واردات
-۰.۵۰	۱۳۶	۵.۰۰	۳۱۵	۸.۵۰	۳۰۰	۲۰.۰۰	۲۷۵	۲۵.۰۰	۲۲۹	هزار تن	وزن واردات

مأخذ: گمرکات استان.

❖ تراز بازرگانی خارجی گمرکات استان طی سال ۱۴۰۰ مثبت و معادل ۸۴۱ میلیون دلار بوده است؛ از کل صادرات استان در سال ۱۴۰۰؛ معادل ۰،۰۱ درصد صادرات غیر نفتی از محل تجارت چمدانی و ۰،۲ درصد از محل بازارچه های مرزی استان بوده است؛ در این مدت گمرک مشهد با احتساب سهم ۴۵ درصدی در وزن و سهم ۷۳ درصدی در ارزش، رتبه اول را در میان گمرکات استان داشته است.

❖ تراز بازرگانی خارجی استان طی سال ۱۴۰۱ مثبت و معادل ۷۹۰ میلیون دلار بوده است؛ در این مدت گمرک مشهد با وزن ۲۹۲،۱ هزار تن با احتساب سهم ۵۹ درصد در وزن و ارزش ۱۳۶،۱ میلیون دلار و با احتساب سهم ۸۰ درصد از ارزش رتبه اول را در میان گمرکات استان دارا می باشد. بر همین اساس گمرک دوغارون با سهم تقریباً ۲۱ درصد از وزن و سهم ۱۰ درصد از ارزش کل صادرات تجاری رتبه بعدی را به خود اختصاص داده است.

❖ با توجه به مقایسه ارقام صادرات و واردات تراز بازرگانی خارجی گمرکات خراسان رضوی طی سال ۱۴۰۲ مثبت و معادل بر ۹۴۲ میلیون دلار می باشد. در این مدت گمرک مشهد با وزن ۶۸۸،۱ هزار تن با احتساب سهم ۵۹ درصد در وزن و ارزش ۲۶۸،۱ میلیون دلار و با احتساب سهم ۷۷ درصد از ارزش رتبه اول را در میان گمرکات استان دارا می باشد. بر همین اساس گمرک لطف آباد با سهم تقریباً ۱۲ درصد از وزن و سهم ۱۰ درصد از ارزش کل صادرات تجاری رتبه بعدی را به خود اختصاص داده است.

❖ تراز بازرگانی خارجی گمرکات استان طی سال ۱۴۰۳ مثبت و معادل ۱۴۴۸ میلیون دلار می باشد؛ در این مدت گمرک مشهد با وزن ۸،۲۰۱۶ هزار تن با احتساب سهم ۶۵ درصد در وزن و ارزش ۷،۱۶۵۷ میلیون دلار و با احتساب سهم ۸۰ درصد در ارزش رتبه اول را در میان گمرکات استان دارا می باشد. بر همین اساس گمرک لطف آباد با سهم تقریباً ۱۱ درصد از وزن و سهم ۸،۸ درصد از ارزش کل صادرات تجاری

رتبه بعدی را به خود اختصاص داده است.

❖ تراز بازرگانی خارجی گمرکات استان طی شش ماهه نخست ۱۴۰۴ مثبت و معادل ۸۳۸ میلیون دلار می باشد؛ در این مدت گمرک مشهد با وزن ۶,۱۳۶۴ هزار تن با احتساب سهم ۷۱ درصد در وزن و ارزش ۹,۸۵۶ میلیون دلار و با احتساب سهم ۷۷ درصد در ارزش رتبه اول را در میان گمرکات استان دارا می باشد. بر همین اساس گمرک لطف آباد با سهم تقریباً ۸,۸ درصد از وزن و سهم ۹ درصد از ارزش کل صادرات تجاری رتبه بعدی را به خود اختصاص داده است.

جدول ۷-۳ - رتبه استان در صادرات و واردات در مقایسه با کل کشور ۱۴۰۰- شش ماهه ۱۴۰۴

رتبه	شرح	
۸	رتبه استان در صادرات ارزش (دلاری)	سال ۱۴۰۰
۸	رتبه استان در وزن صادرات	
۱۴	رتبه استان در واردات ارزش (دلاری)	
۱۰	رتبه استان در وزن	
رتبه	شرح	سال ۱۴۰۱
۹	رتبه استان در صادرات ارزش (دلاری)	
۹	رتبه استان در وزن صادرات	
۱۵	رتبه استان در واردات ارزش (دلاری)	
۱۰	رتبه استان در وزن	سال ۱۴۰۲
رتبه	شرح	
۶	رتبه استان در صادرات ارزش (دلاری)	
۸	رتبه استان در وزن صادرات	
۱۵	رتبه استان در واردات ارزش (دلاری)	سال ۱۴۰۳
۱۱	رتبه استان در وزن	
رتبه	شرح	
۶	رتبه استان در صادرات ارزش (دلاری)	
۷	رتبه استان در وزن صادرات	سال ۶-۱۴۰۴
۱۵	رتبه استان در واردات ارزش (دلاری)	
۱۲	رتبه استان در وزن	
رتبه	شرح	
۶	رتبه استان در صادرات ارزش (دلاری)	سال ۶-۱۴۰۴
۶	رتبه استان در وزن صادرات	
۱۳	رتبه استان در واردات ارزش (دلاری)	
۱۰	رتبه استان در وزن	

مأخذ: گمرکات استان.

توصیه های سیاستی

۱- توسعه زیرساخت های فیزیکی و لجستیکی

- **گسترش و به روزرسانی زیرساخت های گمرکی:** احداث سالن های مدرن بارگیری و انبارداری، سیستم های هوشمند کنترل و ثبت کالا، افزایش ظرفیت مبادی مرزی سرخس و دوغارون.
- **شبکه حمل و نقل متصل:** توسعه مسیرهای ریلی و جاده ای منطبق با استانداردهای بین المللی برای اتصال گمرکات به بنادر جنوبی و بازارهای آسیای مرکزی.

۲. تسهیل مقررات و فرآیندهای گمرکی

- **یکپارچه سازی سامانه های گمرکی:** استفاده از سامانه های دیجیتال برای ثبت، رهگیری و ترخیص کالا به صورت آنلاین.
- **کاهش بروکراسی:** ساده سازی تشریفات ترخیص، استانداردسازی فرم ها و حذف مراحل غیر ضروری.
- **تسریع در صدور مجوزهای صادرات و واردات:** همکاری با سازمان های ذی ربط برای تسهیل فرآیندهای مجوزی، به ویژه برای کالاهای صادراتی استراتژیک مانند زعفران، پسته و صنایع معدنی.

۳. جذب سرمایه گذاری و توسعه کسب و کار

- **مشوق های مالی و تعرفه ای:** ارائه معافیت مالیاتی، تسهیلات ارزی، نرخ های ترجیحی انرژی و زمین برای سرمایه گذاران داخلی و خارجی.
- **تمرکز بر صنایع ارزش افزوده:** تشویق به سرمایه گذاری در صنایع تبدیلی محصولات کشاورزی، صنایع معدنی و فولاد آلیاژی در مناطق ویژه اقتصادی.
- **پارک های لجستیک:** ایجاد مراکز لجستیک و انبارداری برای کالاهای صادراتی و وارداتی به منظور کاهش هزینه و زمان حمل و نقل.

۴. توسعه نیروی انسانی و آموزش

- **توانمندسازی کارکنان گمرک و مناطق ویژه اقتصادی:** آموزش تخصصی در زمینه تجارت بین الملل، قوانین گمرکی، مدیریت زنجیره تأمین و فناوری های دیجیتال.
- **ارتباط با دانشگاه ها و پژوهشگاه ها:** ایجاد مراکز آموزش و تحقیقاتی مرتبط با تجارت خارجی، لجستیک و اقتصاد دیجیتال.

۵. بهره گیری از فناوری و اقتصاد دیجیتال

- **گمرک دیجیتال:** استفاده از فناوری های هوش مصنوعی و اینترنت اشیا برای پایش، رهگیری و پیش بینی جریان کالا.

- **اتوماسیون و هوشمندسازی:** کاهش خطاهای انسانی، سرعت ترخیص کالا و افزایش شفافیت.
- **یکپارچه سازی داده ها:** اتصال سامانه های گمرکی، مالی و حمل و نقل برای تحلیل داده و بهینه سازی سیاست ها.

۸. نیازهای زیر ساختی استان

۸-۱) موانع مالی پروژه های زیرساختی

تا سال ۱۴۰۴ بالغ بر ۴۵ پروژه دارای مصوبه شورای برنامه ریزی استان و دارای اولویت در استان شناسایی شده اند. از میان پروژه های شناسایی شده طی سالهای شروع و نیز سالهای تعیین شده جهت خاتمه طرح، تعداد ۹ پروژه پتانسیل تکمیل در کوتاه مدت داشته (با توجه به پیشرفت فیزیکی بیش از ۷۰ درصد) و تعداد ۳۰ پروژه پتانسیل تکمیل در بلندمدت را دارند که مشکل اصلی آنها در عدم بهره برداری، عدم تامین مالی در سالهای گذشته بوده است. در این میان اطلاعات کافی از برخی از پروژه ها در خصوص میزان پیشرفت فیزیکی وجود ندارد.

- تعداد پروژه های نیمه کاره که به علت عدم تأمین مالی نیمه کاره مانده اند. به همراه درصد پیشرفت فیزیکی:

جدول ۸-۱- طرح های زیربنایی نیمه تمام اولویت دار استان

ردیف	پروژه	پیشرفت فیزیکی	اعتبار مورد نیاز (میلیارد ریال)	وضعیت پروژه
پروژه های دارای پتانسیل تکمیل در کوتاه مدت				
۱	قطار شهری مشهد خط ۲	۹۲٫۸	۱۳۰۰۰	در حال اجرا
۲	بهسازی محور مشهد - سرخس	۸۴٫۵	۷۰۰۰	در حال اجرا
۳	احداث بزرگراه مشهد- سنگ بست- فریمان- تربت جام - تایباد- دوغارون	۷۸٫۵	۱۶۴۰۰	در حال اجرا
۴	احداث باند دوم تربت حیدریه - مهنه - گناباد	۹۸	۷۰۰	بهره برداری
۵	احداث باند دوم تربت حیدریه - زاوه - باخرز	۷۰٫۲	۶۰۰۰	در حال اجرا
۶	ساماندهی رودخانه کشف رود	۷۶	۲۰۰۰۰	در حال اجرا
۷	طرح تامین آب مشهد از طریق جایگزینی پساب تصفیه شده با آب کشاورزی:	۷۰	۳۰۰	در حال اجرا
۸	طرح آبرسانی به شهر مشهد از سد ارداک	۹۱	۲۸۰۰	در حال اجرا
۹	زیر سازی راه آهن خواف هرات (بخش ایران)	۹۵	۵۲۴۹	در حال اجرا
پروژه های دارای پتانسیل تکمیل در بلند مدت				
۱	قطار شهری مشهد خط ۳	۲۹٫۹	۵۰۰۰۰	در حال اجرا
۲	قطار شهری مشهد خط ۴	۲٫۵	۱۷۶۰۰۰	در حال اجرا
۳	تصفیه خانه سیناژ	۵۰	۴۷۰۰	در حال اجرا
۴	احداث آزاد راه حرم تا حرم (قم- گرمسار-مشهد)	۱۵	۱۰۰۰۰۰	در حال اجرا
۵	آزادراه مشهد-چناران - قوچان	۳۳	۶۰۰۰۰	در حال اجرا
۶	اجرای باند دوم محور شادمهر- کاشمر	۳۶	۹۰۰۰	در حال اجرا
۷	چهار خطه نمودن راه سنگان - نشتیفان - خواف - رشتنخوار - تربت حیدریه	۱۶	۲۵۰۰۰	در حال اجرا
۸	بهسازی محور درگز - کبکان - دوغابی	۱۳	۳۰۰۰۰	در حال اجرا
۹	چهار خطه نمودن راه بجنورد- اسفراین- سبزوار - بردسکن (باند دوم سبزوار-اسفراین)	۵۳ (قطعه ۱)	۴۵۰۰ (کل قطعات خراسان)	در حال اجرا

همچنین، میزان ناترازی برق ۷۳۰ مگاوات بوده است که در صورت امکان تامین آن، پیک بار شرکت به بیش از ۱۸۰۰ مگاوات می‌رسید. آمار مذکور نشان می‌دهد که در شش ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴، معادل ۵۸ درصد کل مصرف سال ۱۴۰۳، برق مصرف شده است. میزان ناترازی در ۶ ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ بسیار قابل توجه بوده و در مقایسه با کل ناترازی در سال ۱۴۰۳، **۱۴۰ درصد** رشد داشته است که زنگ خطری برای استان به شمار می‌آید.

● مصرف کل گاز استان به همراه میزان ناترازی گاز استان

در سال ۱۴۰۳ در استان بطور کلی ۱۴۰۴۳۸ میلیون متر مکعب گاز مصرف شده است که بیشترین میزان مصرف در فصول زمستان و معادل ۵،۵۲۸ میلیون متر مکعب بوده و کمترین میزان مصرف در فصل بهار و به میزان ۲،۶۷۸ میلیون متر مکعب بوده است. در سال ۱۴۰۴، طی شش ماهه اول سال معادل ۶،۱۱۰ میلیون متر مکعب گاز مصرف شده است که میزان مصرف در فصل بهار به میزان ۳،۳۴۷ میلیون متر مکعب بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل رشد قابل توجه ۲۵ درصدی را تجربه نموده است. در مقابل میزان مصرف گاز در تابستان ۱۴۰۴ در مقایسه با مدت مشابه سال قبل ۴ درصد کاهش داشته است.

میزان ناترازی در استان در روزهای سرد سال معادل ۳۰ میلیون متر مکعب می‌باشد. (بر اساس اظهار نظر مدیر عامل شرکت گاز استان).

۸-۴) نیاز به شهرک‌های صنعتی

● تعداد کل شهرک‌های صنعتی استان و موقعیت جغرافیایی به همراه ظرفیت فعال و غیرفعال شرکت شهرک‌های صنعتی استان خراسان رضوی "به عنوان یکی از شرکتهای تابعه "سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران" با دارا بودن ۵۴ شهرک و ناحیه صنعتی مصوب فرصتی استثنایی و منحصر به فردی را برای سرمایه‌گذاران بخش خصوصی بوجود آورده است. این شرکت سازمانی توسعه‌ای، پویا، دانش مدار و خلاق و همسو با تحولات جهانی است که با تکیه بر فناوری، دانش روز و توانمندسازی کارکنان و تعامل با ذینفعان خود در مسیر ایجاد و توسعه شهرک‌ها و نواحی دولتی و غیردولتی، مناطق ویژه اقتصادی، تکمیل زیست بوم صنعتی، حفظ محیط زیست منطقه، انتقال فناوری و تکنولوژی و توانمندسازی صنایع کوچک و متوسط و همچنین زمینه سازی حضور موثر در بازارهای داخلی و جهانی فعالیت دارد و بهترین گزینه را برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در سطح استان خراسان رضوی فراهم می‌آورد. در استان خراسان رضوی ۴۴ شهرک و ناحیه صنعتی فعال و در حال واگذاری زمین وجود دارد، اراضی در اختیار ۹۸۹۲ هکتار، زمین صنعتی ۳۸۹۵ هکتار، مساحت اراضی واگذار شده ۲۸۶۷ هکتار می‌باشد.

جدول ۸-۴- شهرک‌های صنعتی استان خراسان رضوی

شهرک	موقعیت جغرافیایی (شهرستان محل استقرار)	واحدهای بهره برداری دارای مجوز بهره برداری	تعداد کل واحدهای بهره برداری دارای مجوز
شهرک صنعتی بجستان	بجستان	۸	۸
شهرک صنعتی بینالود	مشهد	۱۰	۴۹
شهرک صنعتی تایباد	تایباد	۱	۵
شهرک صنعتی تربت جام	تربت جام	۸	۲۳
شهرک صنعتی تربت حیدریه ۱	تربت حیدریه	۱	۲۱
شهرک صنعتی تربت حیدریه ۲	تربت حیدریه	۱۴	۱۴
شهرک صنعتی جوین	جوین	۳	۱۰
شهرک صنعتی چرمشهر فزقان	مشهد	۴	۶۴
شهرک صنعتی چناران	چناران	۲۷	۲۹۴
			۳۲۱

تعداد کل واحدهای بهره برداری دارای مجوز	واحدهای بهره برداری دارای مجوز بهره برداری		موقعیت جغرافیایی (شهرستان محل استقرار)	شهرک
۲۳۴	۲۰۸	۲۶	زبرخان	شهرک صنعتی خیام (نیشابور)
۷	۴	۳	درگز	شهرک صنعتی درگز
۶۳	۵۱	۱۲	سبزوار	شهرک صنعتی سبزوار ۱
۲۵	۲۴	۱	سبزوار	شهرک صنعتی سبزوار ۲
۱۷۶	۱۶۶	۱۰	فریمان	شهرک صنعتی سنگ بست مشهد (کاویان)
۱۸	۱۶	۲	نیشابور	شهرک صنعتی عطار
۲۷	۲۳	۴	فریمان	شهرک صنعتی فریمان
۶۸	۵۱	۱۷	قوچان	شهرک صنعتی قوچان ۱
۷	۷		قوچان	شهرک صنعتی قوچان ۲
۲۳	۱۷	۶	بردسکن	شهرک صنعتی کاشمر ۱ (بردسکن)
۵۲	۳۸	۱۴	کاشمر	شهرک صنعتی کاشمر ۲
۴۹	۴۴	۵	گناباد	شهرک صنعتی گناباد
۲۶۰	۲۵۴	۶	طرقبه و شاندیز	شهرک صنعتی ماشین سازی و فناوریهای برتر (مشهد ۴)
۸۱۰	۷۹۳	۱۷	طرقبه و شاندیز	شهرک صنعتی مشهد (طوس)
۲۸۴	۲۷۲	۱۲	مشهد	شهرک صنعتی مشهد کلات گازرگاه
۹	۸	۱	طرقبه و شاندیز	شهرک فناوری صنایع غذایی
۴	۴		تایباد	ناحیه صنعتی باخرز
۱۵	۱۲	۳	جغتای	ناحیه صنعتی جغتای
۲۹	۱۹	۱۰	خواف	ناحیه صنعتی خرگرد
۴	۴		خوشاب	ناحیه صنعتی خوشاب
۱۰	۵	۵	رشتخوار	ناحیه صنعتی رشتخوار
۷	۵	۲	کلات	ناحیه صنعتی زاوین
۷	۴	۳	تربت حیدریه	ناحیه صنعتی شهید رضوی (رباط سنگ)
۷	۷		گناباد	ناحیه صنعتی کاخک
۱۱	۹	۲	فیروزه	ناحیه صنعتی کمال الملک (کمال آباد)
۲۵	۲۴	۱	گناباد	ناحیه صنعتی کوثر (بیمرغ)
۴	۴		مه ولات	ناحیه صنعتی مه ولات
۹	۹		نیشابور	ناحیه صنعتی میان جلگه
۵	۵		تربت جام	ناحیه صنعتی نصرآباد
۲.۷۹۰	۲.۵۷۴	۲۱۶	جمع	

مأخذ: شرکت شهرک‌های صنعتی استان خراسان رضوی.

نیازمندی‌های استان برای شهرک‌های صنعتی و دلیل نیازمندی

الف: اولویت‌های راهبردی شهرک‌های صنعتی

- ❖ ایجاد و توسعه شهرک‌ها و نواحی صنعتی، صنفی و فنآوری؛
- ❖ آماده سازی زیرساخت‌های صنعتی در شهرک‌ها و نواحی صنعتی؛
- ❖ توسعه زیست بوم کسب و کار در شهرک‌ها و نواحی صنعتی و صنفی؛
- ❖ توانمند سازی کسب و کارهای کوچک و متوسط و حمایت های صنایع کوچک؛
- ❖ تعالی سازمانی و توسعه سیستم های مدیریتی و سرمایه های انسانی در راستای توسعه زیرساخت‌های صنعتی در شهرک‌ها و نواحی صنعتی.

ب: نگاهی به برخی از نیازمندی های استان برای شهرک‌های صنعتی

۱- مزایای استقرار در شهرک‌های صنعتی

- ۱) مستثنی بودن از قانون شهرداری ها؛
- ۲) عدم نیاز به کسب مجوز جداگانه از ادارات و سازمانهای مختلف؛
- ۳) صدور مجوز ساخت و ساز بنا و گواهی پایان کار در کوتاهترین زمان ممکن و بصورت رایگان؛
- ۴) صدور مجوزهای تغییر کاربری، تغییر فعالیت، تجمیع، صدور اسناد مالکیت و دیگر خدمات اداری بصورت رایگان؛
- ۵) کاهش هزینه های سرمایه گذاری بدلیل استفاده از خدمات مشترک سازمان دهی شده توسط شرکتهای صنعتی از جمله راه دسترسی، آب، برق، مخابرات، گاز طبیعی و تصفیه خانه مرکزی فاضلاب؛
- ۶) فراهم بودن امکانات جانبی مورد نیاز برای تولید از قبیل بانک، بیمه، درمانگاه، آتش نشانی، مراکز خدمات فنآوری و کسب و کار و ...
- ۷) تسریع در احداث واحد صنعتی با توجه به آماده بودن امکانات زیربنایی در شهرک؛
- ۸) تهیه زمین مناسب برای اجرای طرحهای صنعتی با توجه به مکانیابی و طراحی انجام شده مطابق با اصول فنی و مهندسی و آخرین رو شهای شهرک سازی؛
- ۹) ایجاد شرایط لازم به منظور هم افزایی صنایع مستقر در شهرک‌ها و نواحی صنعتی؛
- ۱۰) فراهم شدن بستر مناسب برای ایجاد شبکه ها و خوشه های مرتبط به یک صنعت در محدوده شهرک‌ها و نواحی صنعتی؛
- ۱۱) استفاده از خدمات نرم افزاری (مشاوره ای فنی، مهندسی، مدیریتی و ...) مراکز خدمات فناوری کسب و کار؛
- ۱۲) امکان خرید و اجاره کارگاه های کوچک و پیش ساخته بمنظور تسریع در بهره برداری و اشتغالزایی؛
- ۱۳) امکان اعطای ۱۰ درصد تخفیف برای عرصه های بزرگ و ناهموار در شهرک ها و نواحی صنعتی؛
- ۱۴) امکان اعطای تخفیف در صورت پرداخت کل مبلغ قرارداد حق بهره برداری؛
- ۱۵) امکان پرداخت مبلغ قرارداد حق بهره برداری به صورت نقد و اقساط؛
- ۱۶) امکان اعطای تخفیف به میزان ۱۰ درصد و افزایش اقساط تا ۴۸ ماه برای شرکتهای دانش بنیان، ایثارگران، نخبگان و مخترعین ؛
- ۱۷) اعطای تخفیف تا سقف پنجاه درصد (۵۰٪) در قیمت حق بهره برداری کلیه نواحی صنعتی و شهرک‌های صنعتی واقع در مناطق کمتر توسعه یافته

و محروم؛

۱۸) امکان اعطای مشوقات به شرکتهای دانش بنیان در صورت ارائه پروانه بهره برداری پیش از موعد مطابق برنامه زمانبندی اجرای طرح؛
۱۹) معافیت مالیاتی ناشی از فعالیت واحدهای تولیدی در شهرکها و نواحی صنعتی برخوردار به مدت ۷ سال و در شهرکها و نواحی صنعتی غیربرخوردار به مدت ۱۳ سال برخوردار می گردند.

۲- نیاز استان به ایجاد محدوده های همگن در راستای رونق رشد اقتصادی در شهرکهای صنعتی به دلایل

- ❖ **تمرکز صنایع:** شهرکهای صنعتی باعث تمرکز صنایع مختلف در یک مکان مشخص شده و از پراکندگی بی رویه واحدهای تولیدی جلوگیری می کنند.
- ❖ **تسهیل زیرساختها:** در این شهرکها، زیرساختهای لازم مانند آب، برق، گاز، راههای دسترسی و سیستمهای فاضلاب به صورت متمرکز فراهم شده است.
- ❖ **کاهش هزینه های تولید:** با اشتراک گذاری برخی امکانات و خدمات بین واحدهای تولیدی، هزینه های تولید کاهش می یابد.
- ❖ **تسهیل امور اداری:** وجود ادارات و سازمانهای مرتبط با صنعت در شهرکهای صنعتی، انجام امور اداری واحدهای تولیدی را تسهیل می کند.
- ❖ **توسعه اشتغال پایدار:** شهرکهای صنعتی نقش مهمی در ایجاد اشتغال و کاهش نرخ بیکاری در منطقه دارند.
- ❖ **توسعه صادرات:** شهرکهای صنعتی به توسعه صادرات ملی کمک می کنند زیرا بسیاری از محصولات تولیدی خود را به کشورهای دیگر صادر می کنند.

۹. چشم انداز ۳ ساله استان

در بازه زمانی سالهای ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۴، اقتصاد استان خراسان رضوی روندی نسبتاً پایدار اما کم شتاب را تجربه کرده است. در این سالها اقتصاد استان وضعیت «نسبتاً پایداری با رشد ملایم تولید» را داشته است، اما فشار شدید تورم و نوسانات بازار کار و مشکلات بانکی مانع از رشد شتابان شده است. سهم استان از تولید ناخالص داخلی کشور حدود ۵ تا ۶ درصد برآورد می شود و اقتصاد آن بیش از هر چیز بر سه محور خدمات، گردشگری مذهبی و کشاورزی استوار است. اگرچه در برخی سالها به ویژه ۱۴۰۲ رشد بخش خدمات و بازگشت تدریجی فعالیت های پسا کرونا به رونق نسبی تولید انجامید، اما به دلیل محدودیت سرمایه گذاری و تورم بالا، بخش صنعت و معدن استان نتوانستند سهم قابل توجهی در افزایش ارزش افزوده ایفا کنند. در نتیجه، رشد اقتصادی استان عمدتاً حول میانگین ملی و در محدوده ۱ تا ۲ درصد نوسان داشته است.

در بازه مورد بررسی، نرخ تورم استان همسو با روند ملی دچار افزایش شده و سقف های بالای تورم گزارش شده اند؛ تورم بالا در این دوره یکی از چالش های اصلی اقتصاد استانی بوده است. نوسانات قیمت نهاده های تولید، رشد نقدینگی، و افزایش هزینه های حمل و نقل و انرژی موجب فشار بر واحدهای تولیدی و افت قدرت خرید خانوارها شده است. این شرایط، به ویژه در مشهد و شهرهای اطراف، منجر به کاهش تقاضای مصرفی و سرمایه گذاری کوتاه مدت شده و توان رقابتی بنگاه های کوچک را کاهش داده است. در چنین فضایی، نظام بانکی استان اگرچه حجم تسهیلات پرداختی را افزایش داده، اما با رشد مطالبات غیرجاری و کاهش کیفیت اعتبارات روبه رو بوده است؛ موضوعی که ضرورت مدیریت ریسک اعتباری و بازسازی ساختار تسهیلات مولد را برجسته می کند.

در بازار کار، نرخ بیکاری استان در سال‌های مورد بررسی با کاهش قابل توجهی مواجه شده است بطوری که در تابستان ۱۴۰۴ به ۵/۳ درصد رسیده و یکی از استان‌هایی است که نرخ بیکاری پایین‌تری نسبت به میانگین کشوری را شاهد بوده و رشد ۰,۲ واحد درصدی در مقایسه با مدت مشابه سال قبل داشته است. در مقابل نرخ مشارکت اقتصادی در تابستان ۱۴۰۴ حدود ۴۲/۳ درصد بوده که نسبت به تابستان سال گذشته ۱,۱ واحد درصد کاهش یافته است. روند کاهشی مشارکت و افزایش نسبی بیکاری نشان می‌دهد که بازار کار استان وارد مرحله‌ای از رکود نسبی و کاهش فعالیت نیروی کار شده است که با توجه به نقش محوری خراسان رضوی در اقتصاد ملی تداوم این روند ممکن است اثراتی فراتر از مرزهای استان نیز داشته باشد. با این حال، ظرفیت بالای استان در ایجاد اشتغال پایدار از طریق صنایع تبدیلی کشاورزی و خدمات نوین گردشگری همچنان یک فرصت جدی به‌شمار می‌رود.

گزارش‌های موجود از تأمین مالی از طریق شبکه بانکی حاکی از افزایش حجم سپرده‌گذاری‌ها و تسهیلات پرداختی در استان است. افزایش تسهیلات اگرچه نشان‌دهنده جریان منابع است، اما بالا بودن مانده مطالبات و افزایش آن در تابستان سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال قبل و فشار بر نقدینگی می‌تواند موجب فشردگی اعتباری و سخت‌تر شدن اعطای تسهیلات به پروژه‌های مولد شود. این پدیده بویژه برای بنگاه‌های کوچک که به نقدینگی و گردش سرمایه وابسته‌اند، مخاطره‌آمیز است.

از منظر سرمایه‌گذاری، خراسان رضوی در سال‌های اخیر شاهد افزایش مجوزهای سرمایه‌گذاری خارجی بوده است، اما میزان تحقق‌یافته پروژه‌ها نسبت به مصوبات پایین‌تر است. جذابیت بازار داخلی، دسترسی به کشورهای آسیای میانه و افغانستان و وجود زیرساخت‌های نسبی حمل‌ونقل، مزیت مهم استان برای توسعه سرمایه‌گذاری محسوب می‌شود. با این حال، پیچیدگی‌های اداری، دشواری تأمین مالی و نبود ارتباط موثر و سیستماتیک میان دستگاه‌های اجرایی، روند اجرای پروژه‌ها را کند کرده است.

در مجموع، اقتصاد استان خراسان رضوی در پایان سال ۱۴۰۴ با ترکیبی از فرصت‌های ساختاری و چالش‌های نهادی روبه‌رو است. ظرفیت بالای تولید و تجارت مرزی، بازار بزرگ گردشگری مذهبی، و زیرساخت‌های انرژی و حمل‌ونقل، پایه‌ای مناسب برای تحقق اهداف برنامه هفتم توسعه در استان به‌شمار می‌آیند. اما برای دستیابی به رشد اقتصادی هدف‌گذاری‌شده (۸ درصد)، ضروری است چشم‌انداز زیر برای استان مد نظر قرار گیرد.

۹-۱- چشم‌انداز

استان خراسان رضوی تا سال ۱۴۰۷ با تکیه بر مزیت‌های رقابتی خود در گردشگری زیارت، کشاورزی با ارزش افزوده بالا، صنایع کوچک و متوسط، و موقعیت ترانزیتی شرق کشور، به الگویی از اقتصاد مقاوم، پویا و دانش‌محور در نواحی شرقی ایران تبدیل شود.

۹-۲- اهداف کلان اقتصادی استان

بر اساس سناریوی خوشبینانه و رشد ۸ درصدی در برنامه هفتم:

مخبر بر نامه هفتم	هدف استان (۱۴۰۴-۱۴۰۷)	ابزار اجرایی
رشد اقتصادی ۸٪ در سطح ملی	دستیابی به رشد ۸ درصد سالانه استانی	تمرکز بر گردشگری، صنایع تبدیلی کشاورزی، خدمات دانش بنیان
کاهش تورم به ۹/۵ درصد تا پایان برنامه	کاهش تورم استانی به کمتر از ۱۰ درصد تا پایان ۱۴۰۷	توسعه تولید محلی، حمایت از زنجیره تأمین
افزایش بهره‌وری ۲/۸ درصد سالانه	رشد بهره‌وری ۲/۸ درصدی در صنایع کوچک و خدمات	نوسازی تجهیزات، آموزش نیروی کار، و دیجیتال سازی فرآیندها
افزایش صادرات غیر نفتی و تراز مثبت تجاری	رشد سالانه ۱۰٪ صادرات استانی (زعفران، خشکبار، خدمات گردشگری سلامت)	تقویت زیرساخت‌های صادراتی و برندینگ «مشهد» و «زعفران ایران-تفویض اختیار ثبت سفارش
افزایش سرمایه‌گذاری مولد خارجی	جذب ۶۵ میلیون دلار سرمایه‌گذاری خارجی (رشد سالانه ۳۰ درصد) ۱۴۰۷	تسهیل مجوز، بسته‌های تشویقی و منطقه ویژه نوآوری شرق

۹-۳- اهداف بخشی

بخش اقتصادی	شاخص پایه (۱۴۰۳)	هدف ۱۴۰۷	تراز با برنامه هفتم
گردشگری و زیارت	۳۱ میلیون زائر سالانه	۳۵ میلیون نفر (۱۱٪)	همسو با هدف رشد خدمات داخلی
کشاورزی	۸۵ هزار هکتار سطح زیر کشت (۱۴۰۲)	تثبیت سطح و افزایش ارزش افزوده ۱۵ درصد سالانه	همسو با بند افزایش ارزش صادراتی محصولات کشاورزی
صنعت و معدن	۵۶۰۰ واحد فعال	۶۲۰۰ واحد (۱۰٪)	همسو با رشد تولید صنعتی ملی
ترانزیت و تجارت خارجی	۲۲۱۷ میلیون دلار صادرات کالا	۲۸۰۰ میلیون دلار صادرات (۲۳ درصد)	همسو با توسعه شرق کشور در برنامه هفتم

۹-۴- اهداف اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان

برای تحقق اهداف برنامه هفتم پیشرفت در استان و رشد اقتصادی مورد نظر در سال پایان برنامه، به ۳۵۶۲،۷۴ هزار میلیارد تومان سرمایه‌گذاری نیاز است. پیش بینی می‌شود که حدود ۲۶۳۹،۰۷ هزار میلیارد تومان (۶۵ درصد) از این مبلغ از طریق افزایش سرمایه‌گذاری و ۹۲۳،۶۷ هزار میلیارد تومان (۳۵ درصد) از طریق ارتقای بهره‌وری تأمین مالی شود. این اهداف در برنامه اداره وزارت امور اقتصادی و دارایی و اداره کل امور اقتصادی و دارایی در استان می‌تواند از طریق زیر محقق شود:

مخبر کلان	هدف (۱۴۰۴-۱۴۰۷)	شاخص عملکرد
تأمین مالی بانکی	جذب منابع مالی برای پروژه‌های مولد	حجم تسهیلات پرداخت شده
فضای کسب و کار	ارتقای شاخص سهولت کسب و کار استان	کاهش زمان صدور مجوزها، تعداد موانع کسب و کار کاهش یابد
مولدسازی منابع و دارایی‌ها (۰،۱۳ همت در ۱۴۰۳)	مولدسازی دارایی‌های دولتی و نیمه دولتی	ارزش دارایی‌های مولد شده، افزایش درآمدهای پایدار استانی

شاخص عملکرد	هدف (۱۴۰۴-۱۴۰۷)	محور کلان
تعداد و ارزش پروژه‌های خارجی در استان	افزایش جذب سرمایه خارجی	سرمایه‌گذاری خارجی
ارزش سهام معامله شده، تعداد سهام معامله شده	افزایش ارزش معاملات	بازار سرمایه
میزان آورده بخش خصوصی	افزایش سهم آورده بخش خصوص از منابع مالی	آورده بخش خصوصی

۹-۵- راهبردها و اقدامات اجرایی

۹-۵-۱- تأمین مالی بانکی

- راه‌اندازی پنجره واحد مالی با همکاری بانک‌ها؛
- ارائه بسته‌های تشویقی برای تسهیلات ارزان قیمت و بلندمدت به پروژه‌های مولد؛
- پایش و گزارش‌گیری دوره‌ای از نحوه تخصیص تسهیلات و اثر بر اشتغال و رشد اقتصادی.

۹-۵-۲- بهبود فضای کسب و کار

- حذف موانع اداری و مجوزهای زائد با همکاری استانداری و سازمان‌های اجرایی؛
- دیجیتال‌سازی فرآیندهای صدور مجوز و گزارش مالیاتی و گمرکی؛
- ایجاد سامانه پایش رضایت سرمایه‌گذاران و بنگاه‌ها و اصلاح مستمر سیاست‌ها بر اساس بازخورد.

۹-۵-۳- مولدسازی منابع و دارایی‌ها

- شناسایی دارایی‌های بلااستفاده یا کم‌بهره دستگاه‌های دولتی و نیمه‌دولتی؛
- ایجاد طرح‌های مشارکتی برای تبدیل دارایی‌های غیرمولد به پروژه‌های اقتصادی درآمدزا؛
- همکاری با بخش خصوصی و بانک‌ها برای تأمین مالی پروژه‌های مولد از محل دارایی‌ها؛
- گزارش‌دهی شفاف از ارزش مولدسازی و اثر اقتصادی آن بر بودجه استان؛
- تسهیل شرایط واگذاری و فروش دارایی‌ها و استفاده از روش‌های نوین مالی (مانند توکن‌سازی).

۹-۵-۴- سرمایه‌گذاری خارجی

- معرفی فرصت‌های استان به سرمایه‌گذاران خارجی (بویژه کشورهای همسایه و آسیای مرکزی)؛
- تسهیل و کاهش بروکراسی برای ثبت و اجرای پروژه‌های خارجی؛
- همکاری با گمرک و منطقه ویژه اقتصادی سرخس برای توسعه پروژه‌های صادراتی؛
- مشوق‌های سرمایه‌گذاری و خدمات پس از سرمایه‌گذاری.

۹-۶- بازار سرمایه

- شناسایی بنگاههای اقتصادی متقاضی ورود به بازار سرمایه؛
- ایجاد مرکز تأمین مالی استان؛
- استفاده از ظرفیت شرکتهای سهامی عام پروژه؛
- تأسیس نهادهای مالی به منظور تسهیل و تسریع در تأمین مالی شرکتهای و پروژههای استانی.

۹-۷- آورده بخش خصوصی

- تفویض اختیار به استان در تصمیم گیری های اقتصادی؛
- ارائه تسهیلات ترجیحی برای آوردهها؛
- انتشار اوراق مشارکت محلی و مشارکت مردمی؛
- راه اندازی صندوق های محلی در فعالیتهای مختلف.

منابع

- اداره کل جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی.
- اداره کل صنعت، معدن و تجارت استان خراسان رضوی.
- بازننگری مطالعات و سند آمایش استان خراسان رضوی.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
- برنامه هفتم توسعه پیشرفت
- رضایی میرقائند، علی؛ (بهار ۱۴۰۰)؛ " سند راهبردی انقلاب اقتصادی استان خراسان رضوی ".
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان خراسان رضوی.
- سالنامه آماری استان خراسان رضوی، ۱۴۰۲.
- سالنامه آماری بیمه کشور.
- شرکت توزیع نیروی برق استان خراسان رضوی.
- شرکت شهرک های صنعتی استان خراسان رضوی.
- شرکت گاز استان خراسان رضوی.
- شورای هماهنگی بانک های استان خراسان رضوی.
- گمرک جمهوری اسلامی ایران.
- مرکز آمار ایران.